

هالي درسونه

Ketabton.com

پوهنيز، څېړنيز او شننيز بحثونه

ليکوال

محمد اسمعيل يون

ملي درسونه

محمد اسمعيل يون

۱۳۹۴ ل کال

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم : ملي درسونه

ليکوال : محمد اسمعيل يون

خپروندی : د افغانستان ملي تحريک، فرهنگي خانګه

وېبپاڼه : www.melitahrik.com

کمپوز : فياض حميد

پښتۍ ډيزاين : فياض حميد

چاپشمبر : ۱۰۰۰

چاپکال : ۱۳۹۴ ل کال

د تحريک د خپرونو لړۍ : (۹۳)

د ليکوال د خپرونو لړۍ : (۳۸)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحريک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسوليت ليکوال پورې اړه لري.

نيوليک

مخ	سرليک	گڼه
۱	د تحريک يادښت	۱
۲	ملي درسونه يو ژوندی پوهنتون	۲
۵	ملي درسونه او دا اثر	۳
۹	ملت	۴
۱۷	پوښتنې او ځوابونه	۵
۳۳	انتخابات او احتمالات	۶
۷۱	پوښتنې او ځوابونه	۷
۸۰	انتخابات او خطرات	۸
۱۰۳	پوښتنې او ځوابونه	۹
۱۱۳	وتونه او جنجالونه	۱۰
۱۲۳	پوښتنې او ځوابونه	۱۱
۱۲۹	لوزونه او عملونه	۱۲
۱۶۶	پوښتنې او ځوابونه	۱۳

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو گرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلابېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كې پر (۲۸) مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينگ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملې كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سلو عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زموږ هېوادوال په زړه پورې گټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملگرتيا كړې او دا فرهنگي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور وداني ورته وايي.

د هېواد د فرهنگ د بنسټيزې په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنگي خانگه

ملي درسونه

يو ژوندی پوهنتون

ملي درسونه چې زه يې په ټولو لړيو کې گډونوال او لېوال وم، د ځوانانو د فکري خوځښت، سياسي شعور او د مظلوم اکثريت د وينتابه لپاره د افغانستان په معاصر تاريخ کې يو بې ساری، رغنده او ټاکنده فکري او مدني خوځښت و.

د ملي درسونو لړۍ د افغانستان ملي تحريک او ژوندون ټلوپزيون د مشرتابه په نوبت يوه مهالنۍ جوړه شوې خپرونه وه، چې د کنفرانس بڼه يې درلوده، د هېواد قومي مشرانو، د سياسي چارو مبصرينو، فکري وينو ځوانانو او د ملي تحريک غړو به پکې برخه اخيسته.

په دې پروگرام يا خپرونه کې به د هېواد د ملي مسایلو او ملي ارزښتونو په اړه د وتلي او منلي فرهنگي شخصيت او د ملي تحريک د مشر بناغلي پوهنوال محمد اسمعيل يون له خوا لېکچر ورکول کېده، کنفرانس دوه برخې لرلې: يوه برخه يې د استاد يون له خوا د لېکچر برخه وه او دويمه برخه يې د گډونوالو له خوا له استاد څخه پر اړوندې موضوع پوښتنې وې او همدارنگه د هغوی نظريات. د گډونوالو پوښتنو ته به د يون صيب له خوا هر اړخيز او د قناعت وړ ځوابونه ورکول کېدل.

دا مهالنې کنفرانسونه به په یو میاشتني زماني بهیر کې یو ځل له ژوندون تلوېزیون څخه خپرېدل، چې په لږ وخت کې یې د هېواد او نړۍ په گوټ گوټ کې ډېر مینه وال او لېوال پیدا کړل، د یوه ژوندي پوهنتون بڼه یې خپله کړه، د ملي درسونو دا ارزښتناکه او گټوره خپرونه ان په (سي ډي گانو) کې هم ثبت او مینوالو ته وړاندې شوه. دې خپرونې په چټکۍ سره د هېواد په لږ او بر کې لیدونکي پیدا کړل.

په دې غونډه کې به پر ډېرو گرمو ملي مسایلو؛ ډېر سپین، ناپېیلی، خرگند او بې طرفه بحث کېده او د افکارو تبادلې به کېده؛ همدا ملي درسونه وو چې د افغان ملت سیاسي شعور یې نور هم پسې لوړ کړ او افغانانو کې یې د هېوادپالنې روحیه را ژوندۍ کړه، ځوانانو کې یې فکري خوځښت راوست او ټولې نامشروع واکمنې ډلې یې وننگولې، دې درسونو تر ډېره بریده مثبتې پایله او اغېزه درلوده.

د ملي درسونو ټول مواد مستند او موثق وو او کوم اټکلونه هم چې کېدل د وخت په تېرېدو تر ډېره سم وختل او پر واقعیت بدل شول. د ملي درسونو په دې پروگرام کې تردې دمه پینځه لویې خپرونې او کنفرانسونه جوړ شوي چې هرې خپرونې یې نږدې دوه ساعته وخت درلود.

تر اوسه پورې د ملي درسونو د لړۍ پینځه کړۍ ترسره شوي، چې (ملت یا ملت جوړونه او ملتپالنه، د ولسمشرۍ راتلونکي انتخابات او احتمالات، انتخابات او خطرات، اوټونه او جنجالونه او همدارنگه لوزونه او عملونه) پروگرامونه وو.

زما لپاره ياد درسونه دومره په زړه پورې او گټور وو، چې په دوو يا درېو ساعتونو کې به ما د سترپيا احساس هم نه کاوه، له يادو درسونو څخه زما په شمول د پيرو هېوادوالو دومره څه زده کړل چې د دېرو کتابونو په مطالعې به يې نه وي زده کړي. پر يوې خبرې بايد اعتراف وکړم چې ماته خو ملي درسونه دومره گټور وو چې ان زه يې د سياسي علومو د ماسترۍ دورې معادل گڼم.

يوه ملگري مې، چې په ننگرهار کې اوسېږي او خپرونه يې له تلوېزيون څخه ننداره کوله، راته وويل چې د ملي درسونو له پينځو خپرونو څخه يې دومره څه زده کړي چې ان د پوهنتون په دوره کې يې نه وو زده کړي، نوموړی وايي چې: ((ملي درسونو زما ملي روحيه پياوړې کړه او په ما کې يې د هېوادپالنې نوې ساه پوه کړه، په ځانگړي ډول يې پښتنو ځوانانو ته د حق غوښتنې او حق ساتنې او حقپالنې ارزښتناک درس ورکړ)).

زه په دې کار لا ډېر خوښ شوم چې قدرمن استاد ملي درسونو ته کتابي بڼه ورکوي، تر څو راتلونکي نسل ته د يوه ارزښتناک درس په توگه پاتې شي، زه نه غواړم تر دې ډېرې خبرې وکړم، ستر واکمن ته لپه پورته کوم او استاد ته د اوږده او خوشاله ژوند لپاره دعا کوم.

وياړلی اوسې!

اميد حيران

پلازمېنه کابل، خپله مېنه

۱/۳/۱۳۹۴

ملي درسونه او دا اثر

د (۱۳۹۲ل) کال په بهير کې د (ژوندون ټلوېزيون) مشرتابه پرېکړه وکړه چې د درسونو او بحثونو يوه داسې لړۍ پيل کړي چې موخه يې د ملي ارزښتونو، واقعيتونو او حقيقتونو تشرېح او توضيح وي. څرنگه چې په تېرو څو لسيزو کې زموږ ملي هويت، ملي وياړونو او ارزښتونو ته ډېر زيانونه اړول شوي وو، نو د ملي ارزښتونو پالنې، ځلونې او روښانونې ته خورا زياته اړتيا وه. ددې هدف لپاره مو د هېواد يو شمېر مطرح مخور شخصيتونه، سياستپوهان، ټولنپوهان، ادبپوهان، تاريخپوهان او تېر پوهان په پام کې ونيول، د هغو يو لست مو هم برابر کړ، له ځينو سره مو خبرې هم وکړې او ددې درسونو موخه او گټه مو ورته تشرېح کړه، څرنگه چې تر دې دمخه لا هم د هېواد دښمنه عناصرو، ملت ضد او افغان ضد اشخاصو واکمني په مستقيم او نا مستقيم ډول غځېدلې وه، يو عام وهم او ډار پر عامه ذهنيت خور و، نو ځکه خو يوازې له دوه دريو تنو پرته نورو کسانو دې بحثونو ته زړه ښه نه کړ. ځينو وويل دا ډول بحثونه به نور «حساسيتونه» هم راوپاروي، ځينو نور وويل، په يوه «مناسب» وخت کې به دا ډول بحثونه پيل کړو، ځينو نورو نورې پلمې وکړې، هغه څو تنه چې زړه يې وو دې بحثونو کې ونډه واخلي د هغوی هم زړه کېده هم يې ساړه کېدل، په زغرده يې نه ويل چې سل په سلو کې راځم، خطر او گواښ پر

خان منم، هغوی به هم د مطالعی او زیات دقت د اړتیا په پلمې د نور ډېر وخت غوښته کوله، لنډه دا چې بېلا بېلې پلمې او یا په اصطلاح مجبوریتونه، وېرې او مضر مصالحونه ددې سبب شول چې هر څه ماته په خپله پاتې شي، زه مجبور شوم چې په خپله دې ډول بحثونو ته اوږه ورکړم، ما ویل څه که په دې بهیر کې کوم گواښ او خطر را پېښ شو، نو زه به یې خپله وگالم، خطرونه به هم بې ارزښته او کموهمه کړم او که څه ځانگړی گواښ پېښ نه شو، نو نور به هم زړه ښه کړي، زړور به شي، په دې ډول به نورو ته لاره خلاصه شي. ما لومړی بحث له (ملت، ملت، ملت پېژندنې، ملي هویت) او د ملي ارزښتونو له پالنې پیل کړ، په بحث یا درس کې گڼو ځوانانو برخه اخیستې وه، هغوی هم خپل نظریات مطرح کړل او هم یې خپلې پوښتنې وکړې، د پوښتنو، ځوابونو او نظریاتو په تبادله کې ډېر مهم، ناویلي، ناسپړلي او ضروري مسایل مطرح شول او د موضوع ډېر نور گوتونه روښانه شول. د درس یا بحث په پای کې گډونوالو غوښتنه وکړه چې دا بحثونه باید دوام پیدا کړي، تر هغه وروسته موږ وپتېبله چې بحثونه باید تر ډېره بریده علمي او تحلیلي بڼه خپله کړي او سیاسي رنگ پرې غالب نه شي. تر لومړي درس یا بحث (ملت) وروسته څلور نور بحثونه (انتخابات او احتمالات، انتخابات او خطرات، وټونه او جنجالونه، لوزونه او عملونه) داسې راغلل چې سیاسي رنگ یې درلود، له شننې او ارزونې پرته یې چاره نه وه. که څه هم دې مسایلو خپل ملي ارزښت او

اهمیت درلود، خو څرنگه چې د ورځې گرمې سیاسي موضوعگانې هم وې، نو ځکه یې د سیاسي انځور رنگ زیات برېښېده.

دا درسونه له تحلیل، ارزونې او وړاندوینې او د ګډونوالو له پوښتنو سره مل وو، دې بحثونو پر انتخاباتي بهیر او د خلکو د ذهنیتونو پر روښانتیا خپل خپل اغېز درلود، یو زیات شمېر هېوادوالو، د تېلفون، برېښنالیک، فیسبوک، لیکونو او مستقیمو تماسونو له لارې په ډېر ټینګار سره ددې ډول بحثونو د غځونې غوښتنه وکړه، خو زما د خپلو بوختیاوو او ځینو نورو ستونزو له امله ددې بحثونو په غځونه کې یو څه ځنډ راغی، ددغه ځنډ په بهیر کې یو زیات شمېر هېوادپالو افغانانو له ما څخه هیله وکړه چې دا درسونه یا بحثونه د هغو له اړوندو نظریاتو، پوښتنو او ځوابونو سره یو ځای په یوه ټولګه کې چاپ کړم، دادی ما د خپلو هېوادوالو دا غوښتنه ومنله او له کوم تصرف پرته کت مت دا بحثونه په یوه ټولګه کې چاپوم. په دې بحثونو او اړوندو پوښتنو او ځوابونو کې مې ځکه کوم بدلون رانه وړ چې دا بحثونه د خپلې زمانې د یوه واقعیت په توګه په خپله بڼه پاتې شي. دا بحثونه له ژوندون ټلو بزیون څخه په تصویري بڼه خپاره شوي او هم یې ځینې برخې د برېښنایي رسنیو له لارې په لیکنۍ بڼه خپرې شوي دي او دا دی دلته یې بشپړه لیکنۍ بڼه خپرېږي. مور هیله من یو زموږ نور مشران او پوهان دې بحثونو ته دوام ورکړي، خدای (ج) دې ماته هم وس راکړي چې دا بحثونه پسې وغځوم، سره له دې چې دا ډول بحثونه

د ځينو اشخاصو پر زړه نه اوارېږي او طبيعي خبره ده چې ځيني اشخاص رښتيا او واقعيتونه نه شي زغملای، خو زموږ دا دنده ده چې خپل ولس له واقعيتونو او حقيقتونو خبر کړو، د ملي يووالي د ټينګښت لپاره خپلې هڅې وکړو، خپل ملي هويت په ښه ډول وځلوو او تر کومه ځايه چې زموږ وس وي ملت، هېواد او ملي هويت ته ورپېښ خطرونه او گواښونه رفع او دفع کړو.

د افغان ولس د غښتلتيا

او د ملي هويت د لا ځلا په هيله

ستاسو يو يون

ملت

(لومړی درس)

په تېره یوه لسيزه کې په هېواد کې د (ملت، مليت، ملتپالنې، ملت جوړونې او ملت غندنې) په باب بېلا بېل او مختلف بحثونه شوي دي، یو شمېر ملت ضد ډلو لا ان په افغانستان کې د (ملت) مفهوم هم نفې کړی او داسې لید لوري وړاندې کوي، چې په هغو کې د واحد ملت له منلو چورلته انکار کوي، دا ډلې د ملت لپاره خپل خپل تعریفونه لري، خپلخوښي تعریفونه، له ملت څخه انکار او د جعلی یا تصنعی «ملي اتلانو» راتوکول ددې ډلو د ویناوو څرگند ټکي دي.

د دوی په مقابل کې، که واقعیتونه او حقیقتونه هر ډول دي، خود واقعیتونو د بیان لپاره زړور او مدبر ملتپال گروپونه او یا هم شخصیتونه ډېر کم دي چې د ملت ضد ډلو د څرگندونو پر وړاندې رښتیا ووايي او

واقعیت بیان کړي، ځیني ځانساتي بیا د خپل ډار منطق ته دا سپېرونی هم ورکوي چې «والله نو هغوی چې هر څه وایي، ودې وایي پروا نه کوي، مورځو ملي وحدت غواړو که مورځو د هغوی ځواب ووايو، مورځو به هم د هغوی غوندې شو، نو پرېږده چې هر څه وایي...» د ځانساتو منطق که هر څه دی، خودا یو حقیقت دی چې دوی د ملي یووالي په خاطر دا خبره نه کوي، بلکې خپل ډار د (ملي وحدت) ترچترلاندي پتوي، ملي یووالی خو پر دې ټینګېږي چې د ملت ضد عناصرو پر ضد شعوري، هر اړخیزه او دقیقه مبارزه وشي، یو څوک چې زموږ پر هېواد یرغل کوي، مورځو به یې په دې خاطر دفاع نه کوو چې مورځو له یرغلګرو سره مساوي ونه ګڼل شو؟

د ملي هویت مسله هم همداسې ده، یو څوک چې د ملت پر ملي ارزښتونو ملنډې وهي او د هېواد د زرګونو کلونو یووالي او ملي ارزښتونو ته سپوره الفاظ کاروي او مورځو بیا په دې پلمه چې مورځو ته هم څوک د هغوی

په سترگه ونه گوري، واقعیتونه نه وایو، زما په نظر دا د یوه کمزوري ایمان نښه ده، خیر په هر ډول د ملت ضد اشخاصو لاره خپله ده، د ورځپاڼو او ځانساتو خپله او د ملتپالو افغانانو خپله. ددې لپاره چې د هېواد ځوان پښت د لوست لپاره یو څه وړاندې کړو، ښه به وي چې تر (ملت) وړاندې او وروسته رغنده جوړښتونو ته اشاره وکړو او د هغو پر تعریف لنډه رڼا واچوو.

فرد: یو ځانګړی شخص دی، له نورو څخه جلا ځانګړي ضرورتونه او هدفونه لري او پر بل چا یا شخص د وپشنې وړ نه دی. لکه څنګه چې په ژبه کې (غږ) د ژبې تر ټولو کوچنی واحد دی او پر نورو اجزاوو د تجزیې وړ نه دی، دغسې (فرد) د بشري ټولني تر ټولو کوچنی، وروستی او نه تجزیه کېدونکی واحد دی، هر شخص په واقعیت کې د یوې کورنۍ، خېل، قبیلې، قوم، ملت، امت او بشریت بنسټ جوړوي.

کورنۍ: په انساني ټولنه کې د افرادو هغې ډلې ته وايي چې په یوه کور کې ژوند کوي او یو بل سره د وینې شراکت یا ارتباط لري، کورنۍ د بشري ټولني یو واحد دی. ځینې بشر پوهان بیا مور او اولادونه یانې (مېړه، ښځه او اولادونه) چې د یوې کورنۍ هسته ګڼل کېږي او تردې لږ څه په لویه کچه، خپل او خپلوان چې په یوه ګډ ځای کې اوسېږي، دې ډول جوړښت ته (کورنۍ) وايي. د کورنۍ یو بل تعریف په دې ډول دی: د پلار، مور او اولادونو په ګډون د افرادو یوه ډله ده چې معمولاً د پلار تر ریاست لاندې ژوند کوي، ددې تر څنګ (کورنۍ) لږ په لویه کچه داسې تعریفوي:

د خپلو خپلوانو په ګډون د افرادو هغې ډلې ته ویل کېږي چې یو بل سره ارثي اړیکي لري.

یو بل تعریف یې هم شته: کورنۍ د انسانانو هغه ټولنه ده چې د یو مشترک اصل له مخې سره راټوله شوې ده.

خپل: په ډېرو قومونو او ملتونو کې د (خپل) پورې نه شته، خو په پښتو کې دا پورې ډېره څرګند ده او موږ د پښتنو په هره قبیله کې څو څو خپلونه لرو، خپل په دې ډول تعریفېږي: د څو کورنیو یوه ټولګه ده چې واحد منشی لري، خپل په یوه محدوده جغرافیه کې اوسي او زیات جغرافیایي وسعت نه لري.

قبیله: د څو کورنیو، خپلونو، تېرونو یا طایفو یوه ټولګه ده چې ګډ اقتصادي اړیکي او د وینې ګډه ریښه لري. د قبیلې یو بل تعریف دادی: د کورنیو داسې یوې ټولګې ته ویل کېږي چې مشترک نیکونه ولري او دا نیکونه واقعي بڼه لري.

ځېنې نور بیا قبیله په دې ډول تعریفوي: یو ټولنیز جوړښت دی چې څو کلي، ناحیې او خپلونه رانغاړي، مشترک فرهنگ، واحد ژبه، ګډه ځمکه او واحد نوم لري، طبیعي خبره ده چې ګډ اقتصادي اړیکي لري او جغرافیایي محدوده یې نسبتاً پراخه ده.

قوم: د قبیلې په انډول لوی ټولنیز تشکل دی چې کېدی شي له څو قبیلو څخه جوړ وي، نسبتاً عصري ژوند او صنعتي اقتصاد لري. ځېنې بشر پوهان بیا قوم په دې ډول تعریفوي: د انسانانو هغه ډله ده چې د اصل و نسب ګډه ریښه لري، ګډ فرهنگ، ګډه ژبه، او ګډ چلند لري.

د پورتنیو جوړښتونو تر څنګ په افغاني پښتنې ټولنه کې د پښې، تپې، گوندې، ټبر، پلرني او ځینې نورې نومونې او جوړښتونه هم شته چې زیاتره په نورو ملتونو او قومونو کې دا ډول جوړښتونه نه شته، دا ډول جوړښتونه تر ډېره بریده په عربو، پښتنو او ځینو نورو قومونو کې ترسترگو کېږي.

ملت: ملت ته د قران کریم په (البقره) او (آل عمران) سورتونو کې اشاره شوې، په انګرېزي ژبه کې ورته (Nation) کلمه کارېږي، چې اصلاً د لاتیني ژبې له (Natio) څخه اخیستل شوې، د (تولد کېدو) مانا بښندي، د (ملت) همدا عربي شکل په پښتو او دري ژبو کې هم کارېږي، په پښتو کې (ولس) هم کارېږي چې له ملت سره تقریباً مترادفه کلمه ده، په ځینو ژبو کې (قوم) هم د ملت په مانا کاروي. ځینې پوهان وايي:

د گڼو (سیاسي، اقتصادي، نظامي او کله والی او نورو...) اړتیاوو له مخې د مشترکو وجوهاتو له امله د قومي ډلو مشارکت ته ملت ویل کېږي.

ځینې بشر پوهان بیا وايي: د قومونو هغې ټولګې ته ویل کېږي چې په واحد جغرافیه کې اوسېږي، مشترک ارزښتونه او ګډ عقاید لري.

ټولنپوهان په دې نظر دي چې د یوه نژاد او وینې پر بنسټ د یوه سوچه ملت جوړېدل ناممکن دي، دوی وايي: کېدی شي د یوه دین، یوه نژاد او یوې ژبې خلک په بېلا بېلو هېوادونو کې ژوند وکړي، خو مستقل ملتونه وي، دوی د ساري په توګه د (سویس) هېواد یادوي، چې خلک یې په الماني، فرانسوي، لاتیني او ایټالوي ژبو خبرې کوي، خو سویس یو ملت دی، ځینې بیا دې ډول ملتونو ته (قرار دادی) ملتونه هم وايي، امریکا

متحده ایالات ، کاناډا ، بلجیم او ځینو نور هم په دې ملتونو کې ګڼل کېږي، د بشرپوهانو په نظر: «ګډه جغرافیا، د یوه واحد دولت تابعیت، ګډې ګټې او زیانونه، ګډ ارزښتونه او باورونه د یوه ملت جوړونکي عناصر دي» ځینې نور بیا خبره نوره هم رالندوي او وایي: «د یوه واحد دولت وګړي یو ملت دی»

ملت او ملیت یوه مانا لري؟ پر افغانستان باندې د پخواني شوروي تر یرغل وروسته د (ملیت) اصطلاح د یوه قومي تشکل لپاره وکارېدله، تردې وړاندې دا اصطلاح په دې مانا نه کارېدله، د روسانو هدف دا و چې د افغانستان لږکیو قومونو ته د (ملیت) په نامه د هويت یوه نوې بڼه ورکړي او هغوی ګڼي په دې اصطلاح کې لږشان لوی وښيي او له پښتنو سره یې د کمي انډول کچه برابره کړي، روسانو په دې اصطلاح کې خپل سیاسي اهداف درلودل، د کلمې د حقیقي مفهوم له مخې (ملیت) قومي یا ټولنیز جوړښت نه دی، (ملیت) (Nationality) ده او (ملت) (Nation) دی،

(ملیت) په واقعیت کې د (ملت) څرنگوالی او جوهر تشریح کوي، خو روسانو دا کلمه دلته د قوم او ملت تر منځ د یوه بل تشکل لپاره وکاروله. د ساري په توګه له یوه جرمن څخه که وپوښتل شي هېواد دې کوم دی، هغه به وایي جرمني، (ملیت) (Nationality) دې څه دی؟ نو هغه به ووايي (جرمن) یم، یا لکه له کوم افغان څخه چې په بهر کې د (ملیت) په باب وپوښتل شي نو هغه به ووايي افغان یم. پاتې دا چې (ملیت) د (ملت) تشریح ده نه قومي تشکل.

امت: تر (ملت) نسبتاً لویه دایره ده، کېدی شي د څو ملتونو یوه ټولګه په کې راټوله وي، امت په لغت کې (هر څیز) ته ویل کېږي، په اصطلاح کې د هغو خلکو مجموعې ته ویل کېږي چې ګډ اعتقادي، سیاسي او معنوي ارزښتونه لري، ځینې بیا (امت) همغې ډلې ته وایي چې واحد امام ولري.

د (امت) کلمه په قران کریم کې (۶۴) ځله راغلې ده، د مشر، لارښود، نمونه، دین او ائین ماناگانې رانغاړي، یا د انسانانو هغې ډلې ته وایی چې د یوې عقیدې پلوي کوي.

د (اسلامي امت) مفهوم هم له همدې مانا څخه الهام اخلي، (اسلامي امت) په پراخ مفهوم سره هغه خلک دي چې ګډ اعتقادات او واحدې قبله لري، حضرت علي (رض) دیني او الهي ټولني ته امت وایی.

د اسلام په سیاسي نظریاتو کې د (امت) اصطلاح کارېږي او هغو خلکو ته چې د نژاد، رنگ او ژبې له توپیر پرته په اسلامي حکومت کې اوسېږي، ټولو ته اسلامي امت وایی، د امت اساسي بنسټ اعتقاد دی، نه رنگ، ژبه، وینه او نژاد.

بشریت: په بشري تشکل کې د بشریت اصطلاح هم کارېږي، تر اسلامي امت وروسته د بشریت اصطلاح یوه لویه او پراخه دایره رانغاړي، د بشر هر ډول، په هر اعتقاد چې وي، ټول په دې دایره کې شاملېږي، بشریت په حقیقت کې د (بشر) څرنگوالی بڼی، لکه (ملیت) چې (ملت) توضیح کوي.

د پورته اصطلاحاتو له تعریفونو څخه هدف دا و چې کله کله ځینې خلک له ټولنیزو اصطلاحاتو څخه ناسمه ګټه پورته کوي او یوه ټولنیزه اصطلاح هم د سیاسي غرضونو لپاره کاروي، دا هره اصطلاح ځانته پراخه توضیح او تشریح غواړي، خو په دې لیکنه کې یوازې په لنډیز سره ورته اشاره وشوه.

ملت

(لومړی درس)

پوښتنې او ځوابونه

کمال سادات (د سیاسي

چارو کارپوه: په نوره نړۍ کې
بېلابېل مذهبونه او ژبې وي،
مگر خپل وحدت يې ساتلی،
خو دلته زموږ هېواد کې هر
قوم ځانته مليت وايي؟ ملت
جوړولو لپاره څه کول پکار
دي؟

ځواب: زموږ د ملت تر منځ

اصلاً نفاق نه شته، نفاق د ځينو سياسيونو او سياسي ډلو تر منځ دی،
روسانو دلته د قوم پر ځای د (مليت) کلیمه وکاروله، «(مليت)» اصلاً
قومي يا ډله ييز شکل نه دی، «(مليت)» د يوه شي جوهر څرگندوي،
انگريزي کې ورته نېشنلتي (Nationality) وايي لکه «(انسانيت)» چې د
(انسان) جوهر څرگندوي يا «(حيوانيت)» چې د (حيوان) جوهر څرگندوي ،
دغسې د (مليت) کلمه هم د (ملت) جوهر څرگندوي، لکه څنگه چې ما په
بېلابېلو وختونو کې دې ټکي ته اشاره کړې ده، روسانو ددې لپاره چې د
افغان قومونو تر منځ تصنعي تساوي رامنځته کړي نو يو شمېر وړو
قومونو ته يې د (مليت) کلیمه وکاروله او بيا يې د ټولو قومونو لپاره

همدا کلمه وکاروله، دا کلمه د ژبپوهنې له مخې د کوم قومي تشکل مانا نه بنسدي، بلکه د یوه مفهوم تشخص او ځانګړتیا څرګندوي، د ملي وحدت ټینګښت اصلاً د حکومتونو کار دی، خو دلته په تېرو لسيزو کې اصلاً په خپله حکومتونه او د هغو متصدیان د ملي نفاق سبب شوي دي، نو کله چې دلته ملي حکومتونه جوړ شي، د ملي یووالي لپاره اساسي کارونه تر سره کېدی شي.

مسعود سروري: (د ملي تحریک غړی) په دې وروستیو کې ځینو

خلکو ته د ملي قهرمانانو لقبونه ورکړل شوي، حال دا چې هغوی وايي موږ ملت نه یو! او افغانان نه یو او بله پوښتنه مې داده اچې ځینې خلک تاسو ته متعصب وایي، ولې؟

ځواب: ځینې خلک ملت نه مني خو ((ملي قهرمان)) یې

مني! دوی خپله زموږ مشکل حل کړی، ځکه چې ملت نه وي، قهرمان یې اتومات نه شته، بل دلته دوه پراډاکسه (ضدین) واقع کېږي. تاسو به داسې پیغمبر نه وي لیدلی چې امت ونه لري، داسې پاچا به مو نه وي لیدلی چې ملت ونه لري او داسې امام به مو نه وي لیدلی چې مقتدیان ونه لري.

بله خبره د تعصب په اړه، رینستیا وینا ترخه وي، نو څوک چې رینستیا وایي، هغه نورو ته مجرم او تعصب ښکاري، د (تعصب) کلمه له (عصب) څخه اخیستل شوې، عصبیت هم له همدې کلمې څه جوړ شوی او متعصب هغه چاته ویل کېږي چې عصبي ناروغي ولري او زه د خدای ج په فضل شکر دی له بشپړې روغتیا څخه برخمن یم او که په خپله ژبه خبره کول، زده که کول لیک او له ست کول تعصب وي،

بیا خو له پښتنو پرته د دنیا نور ټول خلک متعصبین دي، ځکه یوازې پښتانه دي چې په خپله ژبه خبرې نه کوي. په خپله ژبه خبرې کول او تعلیم کول دا د هر چا حق دی، الله ج دا حق ورکړی دا زموږ بشري حق هم دی، موږ دغه الهی او بشري مسلم حق غواړو! او څوک چې ددې حق ضد دي اصلي تعصب هغوی کوي، نه موږ. موږ چاسره ستونزه نه لرو او نه د بل پر حق تېری کوو خو بل چاته هم دا حق نه ورکوو، چې زموږ حقوق تر پښو لاندې کړي.

لايق شاه خُدران، يو تن مدني فعال: د قومونو د وحدت او ملت

جوړونې لپاره څه کول په کار دي؟

خواب: قومي ستونزو ته لمن وهل دوه عوامل لري: کورني او بهرني. اصلاً د ملت په متن او بطن کې ستونزه نشته، لومړی بايد خارجي لاسونه لنډ کړل شي او دا کار هغه وخت ممکن دی

چې دلته ملي حکومتونه وي په ملي حکومتونو کې دا ډول اشخاص چې تفرقه اچوي خپل قوت له لاسه ورکوي، ملت ضد مسايل د روسانو د يرغل پر مهال په افغانستان کې گرم شول او دلته يې خپل لاسپوڅی لرل او تر يرغل وروسته نوره هم لمن ورته ووهل شوه خو نوی نسل ددې توان لري چې دامشکلات حل کړي.

عطاالله خان حيران:

ځينې کړي او پردیپال افراد د پښتون شتوالی نه شي زغملی او د پښتون د کلیمې ترڅنگ له افغان کلیمې سره هم مخالفت لري او ځينې خلك ځان ته د افغان پرځای ((افغانستان)) وايي، دوی

وايي چې افغان پښتون ته وايي ستاسې نظر پرې غواړم؟

ځواب: مترادفات په ژبه کې شته، خو حقيقي مترادفات نه شته، ژبپوهان وايي يوه کليمه چې د بلې کليمې پرځای سل په سلو کې مانا ورکوي دا په ژبه کې نه شته. پښتون په ټول افغان کې داخل دي، لکه څنگه چې افغان پشه يان، نورستاني، سکان، تاجک او نور ټول په افغان کې شامل دي دغسې نور قومونه هم د افغان په لويه دايره کې ځاييږي. مورستره محکمه وايو، خو غټه محکمه نه وايو، ان نهه لس کليمې په يوې مانا استعمالېږي، لکه فلانکې ډېر ستر سپری شو، ډېر لوی سپری شو، ډېر نیک سپری شو، ډېر هوښيار سپری شو، يانې د يو کس لپاره مو څو کليمې وکارولې، خو دا حقيقي مترادفې نه دي، يانې چې ځای يې راشي بيا دا کليمې خپل خپل ځای لري او مانا يې هم تغيرېږي، دا يو شمېر پښتون ضد عناصر داکارونه کوي، دوی د منطق له مخې دومره کمزوري دي چې د ژبپوهنې اصول او قواعد هم نه مني. افغان واحد کليمه ده؛ اشتقاقې نه ده، د تجزيې وړ نه ده.

لکه، افغان نوم دی او افغانستان د مکان نوم دی، يانې هغه سيمه چې افغانان پکې اوسېږي.

لکه څنگه چې د (گل) لپاره (گلستان) مکان دی، يانې د گلو سيمه، د گلو ځای اوس موږ داسې ويلای شو چې گل نه وي او ووايو لاړشه بنارته د گلانو کوڅې نه موږ ته څو ((گلستاني)) راوړه ايا دامنطق مني؟!

ته چې گل نه مني نو ((گلستاني)) يې بيا څه مانا؟

چې افغان نه مني ((افغانستان)) څه مانا؟ افغانستان خو مکاني نوم دی چې له لغوي پلوه يې تجزيه کړې بيا هم افغان پاتې کېږي اصل خو پر خپل ځای دی، ته خو يې اصل سره مخالف يې، ددې لپاره چې له افغان کليمې سره حساسيت وښيي، يوه نا منطقي دايره طی کوي.

دوی یو غلط دلیل راوړي چې «چراپاکستاني میګیم»! دا خبره باید په علمي ډول واضح شي چې ځینې نومونه دي او ځینې مکان نومونه چې مابعد یې له یوې ریښې څخه چې نوم دی یا قوم دی ارتباط لري، له هغې ریښې څخه جوړ شوی، صفت څخه نه دی جوړ شوی، افغان نوم دی او افغانستان مکان نوم دی یانې هغه سیمه چې افغانان پکې اوسېږي. لکه تاجک-تاجکستان، ازبک ازبکستان. پاتې شوه د پاکستان خبره، پاکستان خود ملت نوم نه دی او نه د قوم نوم دی، بلکې د مذهبي اساساتو پر بنا جوړ شوی یو هېواد دی. هلته (پاک) صفت دی او (ستان) د اوسېدو ځای یانې پاکه سیمه، نه د هغو خلکو په نوم چې پکې اوسېږي.

اکثره چې دلته سیاسي بحثونو کې کېږي دوی ژبپوهان نه دي په گرمو احساساتو غږېږي. افغانستان د افغانانو په نوم جوړ شوی، افغان او افغانستان ته څوک متبادل نه شي غوره کولای.

ځینې خلك وايي دا خو د یو قوم نوم دی، زه به تاسې ته د امریکا مثال درکړم «امریکا» د تلفظ په لږ تغیر یو ایټالوي ګرځندوی دی چې د یو شخص نوم دی، دنړۍ دومره لوی هېواد د یو شخص په نوم جوړ شوی، خلك ورسره حساسیت نه ښيي! او که دلته د یو قوم په نوم جوړ شوی وي دوی یې نه مني. اول خو موږ ورته قوم نه وایو د ملت نوم دی نه د قوم، افغان کلیمه پر ټولو افغانانو چې دلته اوسېږي اطلاقېږي، او که بیا هم دوی وايي چې نه. خو بیا زه وایم زه ډېر یم زما په نوم یادېږي، لکه یو باغ د نرګیسو باغ دی ډېر پکې د نرګیسو گلان دی نور گلان هم پکې شته خو د نرګیسو باغ په نوم یادېږي ځکه د نرګیسو گلان پکې ډېر دي، اوس موږ نشو ویلای چې د نرګیسو، لاله، کشماليو باغ موږ وایو د نرګیسو باغ نور گلان هم پکې شته دي او ښایسته پرې هم ښکاري ښکاري.

امید حیران: استاده! ځینې رسنۍ زموږ په هېواد کې د ملي گټو، ملي هويت، ملي ارزښتونو او ملي کولتور پرضد خپرونې کوي، حکومت د کوم مصلحت له مخې ددې ډول افغان ضد رسنیو مخه نه نیسي؟

ځواب: دا حکومت له بن تر کنفرانس نه نیولې تر اوسه پورې د مضر مصلحت پر بنسټ جوړ شوی، چې دا کار د ملت په گټه نه و، په ډاگه وایم دا کار ددې سبب

شو چې اوس ایران تر بل هر هېواد ان تر امریکا هم دلته ډېر نفوذ پیدا کړی او زموږ په هېواد کې ملي، ژبنيو کولتوري، مذهبي حساسیتونو ته لمن وهي، د حکومت په چارو کې فوق العاده ونډه لري، ایران تر امریکا هم د حکومت په رگ رگ کې ننوتی، موږ څو ځله اعلان وکړ چې راحی ژوندون ټلوېزیون و ارزوی چې اقتصادي منابع له کومه کوي؟ بیا به دا فورمول پر ټولو تطبیق کړو، خو څوک حاضر نه شول، ځکه موږ پوهېدو چې دلته ځینې رسنۍ شته چې په بشپړه توگه د ایران گټو ته کار کوي. د پاکستان حکومت هم د افغانستان سرسخته دښمن دی، نه د پاکستان

خلک، دواړو هېوادو کې ځینې عناصر شته چې موږ سره دښمني لري، باید غم یې و خوړل شي.

میوند ارین (د افغان یون ولسي سراسري خوځښت غړی): کله چې ملت رامنځته شي دوه ارزښتونه لري: مادي او معنوي، افغانستان کې دغو

دوو ارزښتونو ته څومره پاملرنه شوې؟

ځواب: ارزښتونه خو افغانستان کې تراوسه پورې حاکم دي، که حاکم نه وای موږ نه پاتې کېدو، د افغانستان شمال او جنوب، شرق او غرب ټول ګډ کلتور او مستحکم دیني، مذهبي او نور اړیکي لري. ګاونډيو ډاکوېښ کاهه چې زموږ اسلامي او ملي ارزښتونه له منځه یوسي، داملت خپلو ارزښتونو ته ژمن پاتې شوی، دا ټولنه یوه عقیدوي ټولنه ده، زموږ دین اسلام دی او ۹، ۹۹ سلنه خلک مسلمانان دي، ان عربستان کې تردې کچې نه دي.

مذهبي وحدت بله د یاد وړ خبره ده، پښتانه، تاجک، ازبک په مذهب کې سره یو دي، اهل تشیعه که په مذهب کې بېل دي خو له نورو افغانانو سره په دین کې یو دي، که تاجک د هزاره ورورنو سره په مذهب کې جلا دي خو په ژبه کې سره یو دي، دوی د یوې ګالی ګلان دي، ځینې کړې شته چې د محوې لپاره یې هڅې کوي، خو دې ملت کې همدا ارزښتونه دي چې ملت یې ساتلی.

(خاطره، د مېرمن ادبي بهیر غږې):
ځوانانو ته پکار دي چې ملي یووالي ته کار وکړي، خو ځینې پردیپال شته چې زموږ ملي وحدت، ملي ګټو، ملي اتلانو ته سپکې سپورې خبرې کوي البته د بیان له ازادۍ نه په ناسمې

گتې اخیستو سره ، ځینې خلک بیا په تلوپزیونونو کې ناست دي دوی ته وایي چې ستاسې نظر ته په احترام سره، ایا کنځاوو ته تاسو احترام کوئ؟ ایا داسې مرجع شته چې ددې ډول گډوډیو مخه ونیسي؟ او ایا ارزښتونو ته توهین اوسپکاوی کول د بیان ازادۍ کې شته که نه؟ ځکه دا د ژبني تعصب له مخې کېږي یانې زموږ مشران چې ددوی له ژبې څخه نه دي، دوی ورته توهین کوي؟

ځواب: اول خود اساسي قانون له مخې د بیان ازادي تر هغه حده پورې جواز لري چې د بل چا ازادي زیانمنه نه کړي، یانې هره هغه ازادي چې بل څوک زیانمن کړي بیا د بیان دا ډول ازادۍ جواز نه لري او هلته د قانون په چوکاټ کې د بیان ازادي ده، د ملي اتلانو خوندي کول او د واقعي ملي اتلانو خوندي کول ، ځکه چې دې کې باید یو تفکیک وشي، د (واقعي) کلمې پر کارولو هم شاید ځینې خلک اعتراض ولري چې یو شی به تاته واقعي ښکاري، موږ ته واقعي نه دی، خو خیر په مجموع کې، هغه شخصیتونه چې د حکومتونو له خوا موسمي اتلان وي د هغو په باره کې د نظر اختلاف شته، خو چې د ملت تر منځ کوم اتلان وي د هغو په باب د نظر اختلاف نه شته، دې ډول اتلان د سوونو کلونو په نتیجه کې ځانونه تثبیت کړي دي، هغو ته حکومت القاب نه دي ورکړي، خپله خلکو ورکړي دي، افغانستان کې له بده مرغه چې قضایي یا عدلي ارگانونه ډېر فعال نه دي، په نورو ځایونو کې ددې لپاره حل لارې شته دي. مثال (سلمان رشتي) د دنیا یو لیکوال و، په اسلامي ټولنه کې ورته خلک د تنفر تر حده پورې په سپکه سترگه گوري او ډېرې زیاتې اشتباه گانې ترېنه شوي دي، پرته له شیطاني ایتونو څخه چې د اسلام ستر پیغمبر (ص) ته پکې سپکاوی شوی، ده نور کتابونه هم لیکلي دي، یو کتاب یې د (راجیو گاندي) کورنۍ په باب دی، دا لیکوال د هغو شخصي حریم ته وړ داخل شوی و، هغوی پرې عریضه وکړه، په لندن کې په یوه محکمه کې (سلمان

رشتي) جریمه هم شو، کتاب یې هم سانسور شو، معافي یې هم وغوښته او ډېر زیات تاوان ورته ورپېښ شو، حتی تر دې پورې چې زړه یې و بیا هېڅکله د چا پر وړاندې داسې هڅه ونه کړي، افغانستان کې توهین او تحقیر اوس عادي خبره ده، اوس ځینې کسان چې ټلوېزیونونو کې ناست وي داسې تصور کوي چې زه به یو چاته توهین او تحقیر وکړم یو شمېر حساسیتونه به راوپارېږي، نو زه به دې کې مطرح شم، دلته متأسفانه عدليي او قضايي ارګانونه حاکم نه دي، باید هغه حاکم شي او حل لار یې راوباسي، که نه دې کې حق تلف کېږي، حق دې ته وایي چې، یو شی له تانه کم شي او ته متضرر شي نو ستا د ژوند همغې برخې ته موږ حق وایو، نو دا چې د یو چا په ستاینه او د بل په غندنه وخت مصرفوي یو طرف ته زیان اړوي، نه دا خپله حق تلفي ده، البته دا خبره د یادونې وړ ده چې حتی که یوه محدوده ډله یا محدوده سیمه یا ولسوالۍ هم یو مشخص شخص ته احترام ولري د هغو خلکو په خاطر چې هلته اوسېږي د هغوی په خاطر باید کوشش وشي چې دې شخص ته توهین ونه شي، د دنیا ډېر غټ غټ مثالونه موږ لرو چې له تشرېح یې تېرېږم، خو مجموع کې دا همغه ډلې دي چې موږ ترې شکایت کوو، هغوی یوازې یو شخص نه، بلکې ټول ملت ته توهین کوي، یو سړی دوه ځلې د اطلاعاتو کلتور وزیر پاتې شوی، سړی ورته نه وایم، بلکې یو شخص ځکه سړیتوب، خو ډېر لوی معیار دی، یو شخص دوه ځله د اطلاعاتو کلتور وزیر په توګه او یو ځل د ټلوېزیون د رییس په توګه پاتې شوی، په همدې ګډوډۍ کې هغه په ټلوېزیونونو کې کېښي او وایي چې ((ما ملت نیستیم))، نو ته د چا د اطلاعاتو کلتور وزیر وي، ملت نشته، دولت نشته مګر ته پکې وزیر یې، نو دغسې اشخاص دي، چې هېڅ منطق نه لري، خو خدای تعالی یې په خپله خپېره وهي، خو د الله پاک اوسپله ډېره ده، زموږ تنګه ده، موږ وایو چې لږ ژر یې ووهي، که نه دغومره چې یې دوی وشمول په دنیا کې هېڅوک نه دي شرمېدلي، خو بیا هم نه شرمېږي، وایي شرم د هغو دی چې

په شرم وپوهېږي، د دوی مشکل په همدې ځای کې دی، نو موږ باید عدلي او قضايي ارگانونه تقويه کړو، چې هغو کې خصوصاً د رسنيو قوانينو ته بايد ډېر پام وي، دې کې چې متضرر شخص هر څوک وي که هغه حکمي وي يا حقيقي وي چې هغه بيا دعوه اقامه کړای شي، اوس نو دا دويم پړاو يې زموږ په قوانينو کې واضح نه دی، څو ورځې مخکې يو جنگسالار پر موږ عريضه کړې وه، ويل يې چې د دوی په ټلوېزيون (ژوندون) کې دده په نظر چې زه توهين شوی يم، هماغه خبرې موږ د اطلاعاتو او کلتور وزارت کې ورته بېرته واچولې، د هماغه جنگسالار خپلې خبرې، نو موږ ويلې که توهنېږي، نو خپله ده ځان توهين کړی، که دا بنې خبرې وي، نو موږ څخه دې تشکر وکړي، که خرابې وي، نو خپله ده ځان توهين کړی، په عوض ددې چې ته عريضه وکړې هغه عريضه کړې وه، بيا موږ خوشاله په دې وو چې په دې وطن کې داسې يوه مرحله رامنځته ته شوه، چې يو جنگسالار پر قلموالم باندې عريضه کوي، موږ وويل دا دواړه عريضې دې څارنوالۍ ته دې راجع شي، څارنوالۍ ويل، وس مو نه رسېږي، نو هغې مرجع ته چې ته عريضه کوي، هغه مرجع تر اوسه دومره کوشېره شوې او دومره قوي شوې نه ده چې قانون حاکم کړي، نو لږ وخت پکار دی چې دې مسایلو ته سمه پاملرنه وشي.

عصمت الله پښتون: د
افغان ملت جغرافيايي حدود
کوم دي، د افغان ملت د څه په
نوم يادېږي، د افغان ملت کلمه
څومره پخوانۍ ده، ايا د
افغانستان تر جوړېدو پخوا
افغان ملت شتون درلود که نه؟

ځواب: يوه مسله چې په ځينو رسنيو کې يادېږي، چې: «ما از اين خاطر ملت نيستيم که جغرافيه ما مشخص نيست» نو تاسو وگورئ، مانا دا چې ستا د جغرافيه يوه برخه د بل چا تر تاثير لاندې وي، دلته به ملت نه وي؟ د پنځوس کلونو شاوخوا کې جرمني سره دوه بېل بېل هېوادونه وو، چې يو يې تر زياته حده د روس يا پخواني شوروي تر کنترول لاندې و، او بل يې نيمه ازاد و يا د امريکايانو تر چتر لاندې يې فعاليت کاوه، ايا جرمن ملت نه و؟ دوو جلا جلا جغرافيو کې يو واحد ملت اوسېده، په جبر باندې سره وېشل شوی و، مگر ملت خو و، يمن پر دوو برخو: شمالي او جنوبي سره ویشل شوی و، ملت په کې نه و؟ کوريا په جبر باندې وېشل شوې، شمالي او جنوبي، ايا ملت په کې نه شته؟ نو زموږ يو طبيعي سرحدونه دي او يو هغه چې اوس يې موږ باندې په زوره، د فشار په نتيجه کې تپلي، خو ملت نه دي منلي، مگر حکومتونو د ناچارۍ له امله ورسره سر خوځولی، زموږ طبيعي سرحدونه له امو څخه تر اباسينه دي، دا زموږ طبيعي سرحدونه دي، خو چې په دې طبيعي سرحدونو کې زموږ حاکميت ونه چلېږي، دلته دايمي ثبات راوستل هم اسانه کار نه دی، ځکه همدغه گاونډيان او د هغوی کورني تاليفاتي به مداخله کوي او هر وخت به بې ثباتي رامنځته کوي، دا ستا طبيعي حدود دي، بيا په دې طبيعي حدودو کې تقريباً (۳۶۰۰۰۰) کيلو متره مربع ساحه چې په جبر باندې بېله شوې ده، او اوس ستا تر حاکميت لاندې نه ده، خو زموږ د ملت يوه برخه په کې اوسېږي، موږ په رسمي ډول په دغه اوسنۍ جغرافيه کې ژوند کوو، موږ ادعا لرو او هغه د نړيوالو قوانينو د ټولو ارزښتونو له مخې چې په نړۍ کې د يو ملت د يووالي لپاره په کار دي، خو زور نه لرو، هانگ کانگ سل کاله انگلستان سره و، مگر چين يو مقدر هېواد و، انگرېزانو هانگ کانگ نه خوشې کاوه، د هانگ کانگ وروستۍ گورنر (والي) يو انگرېز و، کله چې يې هانگ کانگ پرېښودو په سترگو کې يې اوبښکې راغلې،

بیانیه یې نه شوه ورکولی، ویل یې زه هغه بدبخته والي یم چې زما د حاکمیت په موده کې هانگ کانگ چین ته حواله شو، دا باید نه وای سپارل شوی، مگر چین زور درلود، چین طاقت لاره، په دنیا کې مطرح و، سل کاله یې صبر وکړ، خو بیا هم له خپلې ادعا څخه تېر نه شو او هانگ کانگ یې راخپل کړ، موږ هم دوه سوه کاله صبر کوو، خو د دې مملکت د یوې برخې سند یا قبالة چاته نه ورکوو. نو دلته چې په دې ټلوېزیونو کې کېني ((صیب ما خو کشور بې عرض و مرض هستیم))، وروره یوه اشغال شوي برخه ده، په فلسطین کې یوه برخه اسرائیلو اشغال کړې، بله برخه کې یې فلسطینیان اوسېږي، موږه هم دغسې یو، چې زموږ د خاورې یوه برخه انگرېزانو اشغال کړې وه اوس یې پاتې مري یا میراث خور ته پاتې ده، بیا به گورو سره، کله چې مو وس پیدا شو، زور موزیات شو، منطق قوي شو، نړۍ کې د افغانستان وزن زیات شو، بیا به دا خپله حقوقي دعوه مطرح کوو، د ملتونو په تاریخ کې دا سل کاله هېڅ شی دي.

پاتې شوه د افغان کلمه، د افغان کلمه زرگونه کاله قدامت لري، څوک چې یې ډېر مخالف دي، د فردوسي شاهنامه کې دې وگوري، سربېره پر دې ډېر پخوا د افغان کلمه په الماني ژبه کې راغلې، د غرو د اوسېدونکو په مانا، اسلامي اثر (حدود الهام) کې، د ابو ریحان البیروني په اثارو کې، د فروخي سیستانی په اثارو کې او نورو گڼو اثارو کې د افغان کلمه راغلې ده، د یو ملت په توگه راغلې، یو خوا یې (توران) یا (ترکان) یادول، بله خوا یې (افغانان) یادول، د دنیا غټ مفکرین د افغان پر کلمه ویاړي، علامه اقبال لاهوري چې د دنیا غټ اسلامي مفکر دی، هغه پر افغانیت ویاړي، مگر دلته داسې خلك شته چې د افغانستان شیره زېښني، مگر د افغان کلمې سره مخالف دي، په هره ټولنه کې دا مکروب وي، په وجود کې هم مکروب وي، دا نو دا مانا نه لري چې موږ مکروب ته تسلیم شو، تداوي او وقایه به یې کوو.

ارین پکتیار: استاده! دولس کاله مخکې د پېښور په کتابتونو کې ما یو کتاب واخیست چې د زړونو او دماغونو ماینونه نومېده، په هغه وخت کې ما یو تخنیکي ماین پېژانده د زړونو او دماغونو ماینونو سره بلد نه وم، نن افغان ولس ته زېری ورکوم یونوبنت یې شروع کړ، د استاد په

مشرتبوب به دغه نوبنت پر مخ ځي، استاده زما پوښتنه دا ده چې کوم عوامل ملت سره گنډي او کوم عوامل دي چې ملت سره وپشي؟

ځواب: مخکې مو یادونه وکړه چې یو معنوي ارزښتونه دي چې هغه په عقایدو کې، په دین کې، په مذهب کې، په بېلابېلو فرقو کې خلاصه کېږي، یو اقتصادي مسایل دي چې د یوې ټولني یا یو ملت افراد ورڅخه گټله اخلي یا ورڅخه متضرر کېږي، څومره چې په یوه ټولنه کې اقتصادي سوکالي رامنځ ته کېږي د یو ملت د پیوستون لارې چارې ورسره زیاتېږي، خوست یو ولایت دی چې هغه کې لږه اقتصادي زرغونتیا راغلې ده، د افغانستان له بېلابېلو ولایتونو څخه ورته خلک ورځي پرته له دې چې څوک ورڅخه پوښتنه وکړي چې د کوم ولایت یې، د کومې سیمې یې، په کومه ژبه خبرې کوي، هلته کار کوي، څوک دکانداري کوي، څوک هوټل کې کار کوي، څوک بل کار کوي، ملت سره وتړل شو، همدا ډول په شمال کې کانونه دي، خلک ورځي هلته کار کوي، د اقتصادي گټو په خاطر، څومره

چې اقتصادي گټې زياتېږي په مملکت کې د ملت د افرادو تر منځ مينه، محبت او تړون رامنځته کېږي، تاسو گورۍ اوس، امريکې ته چې خلک ورځي، دلته چې ډېر ځان ته توريالی وايي که د امريکې گرین کارت چا ورکړي، نو هلته ورځي، ځکه هلته اقتصادي سوکالي ده، هلته گوره معنوي سوکالي نه شته مگر اقتصادي سوکالي شته، بڼې ټولنې، بڼه ملتونه او هېوادونه هغه دي چې مانيزه او مادي سوکالي ولري، په ځينو هېوادونو کې مادي سوکالي زياته ده، په ځينو کې کمه ده، په ځينو کې بيا برعکس، افغانستان داسې هېواد دی چې روهي تکيه يې زياته ده، پر دين باندي د خلکو ډېره تکيه ده، که بل قوم وای او دومره فشار پرې راغلی وای، نو له سره پاشل کېده. نو موږ که غواړو دا ملت سره سوکاله وساتو، واحد يې سره وساتو، بايد اقتصادي پلانونه ولرو، چې ملت د اقتصادي گټو له خاطرې داسې سره وتړل شي چې يو بل نه گټه ورسوي، وگورۍ ورور له ورور سره تر هغه وخته بڼه وروري کوي چې اقتصاد يې بڼه وي، بېلتون او تربگني هغه وخت رامنځته کېږي چې اقتصاد يې د کمزورتيا خواته لاړ شي. څوک چې چا سره دوستي کوي نو وايي چې تا کې مې دا گټه ده، انسان چې دی د گټې تابع دی، (ماکيا ولي) يو لوی مفکر دی هغه وايي، انسان د خپل پلار قاتل هېرولی شي، خود خپلو شتمنيو لوټوونکی نه شي هېرولی، يانې د انسان خصلت داسې دی چې هغه د خپلو گټو تابع دی، څومره چې گټې د خلکو زياتې شي، دې وطن سره دخلکو مينه پيدا کېږي او ملت د يووالي طرف ته ځي.

محمد نواز حقيقت، د هېواد د ماشومانو د ادب بابا: ډېر خوشاله شوم چې د ژوندون ټلوپزيون په نوبت باندي داسې بڼوونيز او د کار موضوع د تدريس لپاره عملي شوې ده او ملگري هم حاضر دي. په افغانستان کې فعلاً ناخوالي موجودې دي او هره خوا جنگونه هم دي، اساساً لکه عنوان چې نوشته دی (ملي درسونه) له داسې ملي درسونو

څخه ځوانان محرومه دي او د افغانستان هغه اساسي ارزښت نه پېژني، بايد دې کار ته دوام ورکړای شي، زه دغه يوه نقطه عرض کوم، د افغان او افغانستان په نامه، د افغان کلمه، استاد عبدالحی حبيبي وايي چې (۱۷۰۰) کاله کېږي چې د افغان کلمه کارول کېږي او د افغانستان کلمې (۷۰۰) کاله کېږي چې دا

کلمه په افغانستان کې او په نږدې شاوخوا هېوادونو کې او په نړۍ کې استعمال شوې ده، زه غواړم يوه بله خبره اضافه کړم، زه خپله گوار کوهستانی يم، او د نورستان يا د نورستانو له قوم سره نژدې اړيکي لرم، (گوارې) ژبه يوه (اريایي) ژبه ده چې (سنسکريت) ژبې او (اريک) ژبې ته يې سلسله رسېږي، په (گوارې) ژبه کې دا اوس هم پښتنو ته د (اوگان) کليمه کارول کېږي، زه فکر کوم چې دا کلمه (افغان) خپله د (اوگان) کلمه ده، فقط د (و) پر ځای فعلاً (ف) کارول کېږي او د (گ) پر ځای (غ) کارول کېږي، دا يوه سوچه افغاني اريايي کلمه ده او له (۱۷۰۰) کالو څخه يې ډېر وخت کېږي چې دا نوم کارول شوی دی. هغه څوک چې د افغان له کلمې سره او د افغانستان له کلمې سره حساسيت نيسي، دا بايد وپېژنو چې دا د پردیو مزدوران دي، غلامان دي او د دوی ويستل له دې خاورې څخه يوه ضروري خبره ده او دا د افغانانو يوه فريضة ده، زه نور څه نه وایم، دغسې پوهنيزو او څېړنيزو پروگرامونو ته بايد ادامه ورکړو.

د ولسمشرۍ راتلونکي انتخابات او احتمالات

(دويم درس)

ټاکل شوي د (۱۳۹۳ل) کال دورې پر (۱۶) مه نېټه د ولسمشرۍ او ولايتي شوراگانو ټاکنې ترسره شي، دا ټاکنې خپل خپل مشکلات او ننگونې لري، خو داسې اټکل کېږي چې له ننگونو او ستونزو سره سره به انتخابات ترسره شي، د ولسمشرۍ د ټاکنو په باب لا وار د مخه رنې او نا رنې سروې گانې شوي او وړاندې کېږي، دا انگېرنې او سروې گانې اکثره پراټکلونو ډډه لگوي، ما هم وغوښتل د ځينو واقعيتونو، حقيقتونو او د

کمپاین د اوسني بهير په رڼا کې د ولسمشرۍ د اوسنيو نوماندانو د راتلونکو دريځونو په اړه ځينې وړاندوينې او اټکلونه وکړم، دلته يوازې

د ولسمشرۍ پر نوماندانو بحث کوم، د ولايتي شورانگانو د ټاکنو پر څرنگوالي څه نه وایم او نه زموږ د ملي درسونو

دا ځانگړې بحث ددې جوگه دی چې ټولو پوښتنو ته ځواب ووايي، خو مخکې تر دې چې د اټکلونو او احتمالاتو پر بنسټ پر ولاړ بحث خبرې پیل کړم، غواړم د ټاکنو د قانونیت او مشروعیت په باب څو مهمو ټکو ته اشاره وکړم:

د انتخاباتو قانونیت: په افغانستان کې د انتخاباتو د قانونیت تر ټولو غټه او معتبره سرچینه د افغانستان اساسي قانون دی. ددې قانون (۴، ۳۳، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۷، ۸۳، ۸۴، ۸۵) ماده په مستقیم او نامستقیم ډول د انتخاباتو او د هغو د څرنگوالي یادونه کوي:

۴ مه ماده: په افغانستان کې ملي حاکمیت په ملت پورې اړه لري، چې په مستقیم ډول یې په خپله یا یې د استازو له لارې عملي کوي.

۳۳ مه ماده: د افغانستان اتباع د انتخابولو او انتخابېدلو حق لري.

۶۰ مه ماده: د جمهوري رياست كانديد د خپلو مرستيالانو نومونه د ځان له كانديدولو سره يو ځای ملت ته اعلاموي.

۶۱ مه ماده: جمهور رئيس د رايې ورکونکو د ازادو، عمومي، پتو او مستقيمو رايو له لارې په سلو کې تر پنځوسو زياتو رايو په ترلاسه کولو انتخابېږي.

• د جمهور رئيس وظيفه تر انتخاباتو وروسته د پنځم کال د غبرگولي په لومړۍ نېټه پای ته رسېږي.

• د جمهور رئيس د کار تر پای ته رسېدو دمخه د نوي جمهور رئيس د ټاکلو لپاره انتخابات له دېرشو تر شپېتو ورځو پورې موده کې کېږي.

• که چېرې په لومړي پړاو کې له كانديدانو څخه يو هم ونه کړای شي چې په سلو کې تر پنځوسو زياتې رايې ترلاسه کړي، انتخابات د دوهم ځل لپاره د انتخاباتو نتايجو د نېټې تر اعلان وروسته د دوو اوونيو په اوږدو کې تر سره کېږي، دا ځل هغه دوه تنه كانديدان په انتخاباتو کې برخه اخلي چې په لومړي پړاو کې يې تر ټولو زياتې رايې ترلاسه کړې وي.

• د انتخاباتو په دويم پړاو کې هغه څوک چې د رايو اکثريت ترلاسه کړي، جمهور رئيس گڼل کېږي.

• که چېرې د جمهوري رياست يو كانديد د رای گيرۍ د لومړي يا دويم پړاو په جريان او يا تر انتخاباتو وروسته او يا د انتخاباتو د نتايجو له اعلان څخه پخوا مړ شي، نوي انتخابات د قانون له حکمونو سره سم کېږي.

۶۲ مه ماده: څوك چې جمهوري رياست ته كاندید پري، باید د لاندنيو شرطونو لرونکی وي:

۱- د افغانستان تبعه، مسلمان، له افغان مور او پلار څخه زېږېدلی وي او د بل هېواد تابعیت ونلري.

۲- د كاندیدو پر ورځ يې عمر تر څلوېښتو كلونو لږ نه وي.

۳- د محكمې له خوا د بشري ضد جرمونو او جنايت په ارتكاب او يا له مدني حقوقو څخه په محرومۍ محكوم شوی نه وي.

• هېڅ شخص نشي كولاى له دوو دورو زيات د جمهور رئيس په توگه وټاكل شي.

• په دې ماده كې راغلی حكم د جمهور رئيس د مرستيالانو په برخه كې هم تطبيقېږي.

۶۷ مه ماده: • د جمهور رئيس د استعفی، عزل، مړينې او يا په صعب العلاجه ناروغۍ د اخته كېدلو په صورت كې چې د وظيفې د اجرا مخه نيسي د جمهور رئيس لومړی مرستيال د جمهور رئيس واكونه او وظيفې په غاړه اخلي.

• جمهور رئيس خپله استعفی په خپله ملي شورا ته اعلاموي.

• د صعب العلاجه ناروغۍ تشييت د هغه طبي هئيت له خوا كېږي چې ستره محكمه يې ټاكي.

• په داسې حالاتو کې د نوي جمهور رئیس د ټاکلو لپاره په درې میاشتو کې دننه ددې اساسي قانون د یوشپېتمې مادې له حکم سره سم انتخابات کېږي.

• د جمهور رئیس مرستیالان ددې اساسي قانون له حکمونو سره سم کولای شي ځان جمهوري ریاست ته کانديد کړي.

۸۳ مه ماده: د ولسي جرگې غړي د خلکو د ازادو، عمومي، پټو او مستقیمو انتخاباتو له لارې انتخابېږي.

• د ولسي جرگې د کار دوره د پنځم کال د چنگاښ په لومړۍ نېټه د انتخاباتو د اعلان څخه وروسته پای ته رسېږي او نوې شورا په کار پیل کوي.

• د ولسي جرگې د دورې تر ختمېدو دمخه له دېرشو څخه تر شپېتو ورځو پورې موده کې د ولسي جرگې د غړو انتخابات کېږي.

• د ولسي جرگې د غړيو شمېر د هرې حوزې د نفوسو د شمېر په تناسب زیات نه زیات تر (۲۵۰) کسانو پورې دی.

• انتخاباتو په قانون کې باید داسې تدبیرونه ونيول شي چې انتخاباتي نظام د افغانستان د ټولو خلکو لپاره عمومي او عادلانه استازیتوب تامین کړي او د نفوسو په تناسب دې له هر ولایت څخه په اوسط ډول لږ تر لږه دوه بنځینه وکیلې په ولسي جرگه کې غړیتوب ترلاسه کړي.

۸۴ مه ماده: د مشرانو جرگې غړي په لاندې ډول انتخاب او ټاکل کېږي.

۱- دهرې ولايتي جرگې له غړيو څخه يو تن دمربوطې جرگې په انتخاب، د څلورو کلونو لپاره.

۲- د هر ولايت د ولسواليو د جرگو له غړيو څخه يو تن، دمربوطو جرگو په انتخاب، د دريو کلونو لپاره.

۳- پاتې درېيمه برخه غړي دمعلولينو او معيوبينو د دوو تنو او کوچيانو د دوو تنو استازيو په گډون د هېواد له خبيرو او تجربه لرونکو کسانو څخه د پنځو کلونو لپاره دجمهور رئيس له خوا ټاکل کېږي.

• جمهور رئيس له دې اشخاصو څخه په سلو کې پنځوس بنځې ټاکي.

• هغه شخص چې د مشرانو جرگې د غړي په توگه انتخابېږي، په مربوطه جرگه کې خپل غړيتوب له لاسه ورکوي او دده پر ځای د قانون له حکمونو سره سم بل شخص ټاکل کېږي.

۸۵مه ماده: دا ماده د ملي شورا دغړيتوب لپاره د کانديدانو شرايط په گوته کوي. د ولسي جرگې لپاره د عمر (۲۵) کاله او د مشرانو جرگې لپاره (۳۵) کاله قيدوي.

۸۶مه ماده: د ملي شورا د غړيو انتخاباتي وسيقې، د انتخاباتو د څارنې خپلواک کميسيون له خوا د قانون له حکمونو سره سم خپرل کېږي.

دغه راز د اساسي قانون (۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۲، ۹۷، ۱۰۰) ماده د ولسي جرگې د داخلي چارو لپاره انتخاباتي عناصر لري.

د اساسي قانون شپږم فصل، (۱۱۰) مه ماده د لويې جرگې په باب ده، په دې ماده کې راغلي چې لويه جرگه دملي شورا له غړيو او د ولايتونو او ولسواليو د جرگو له رئيسانو جوړېږي.

۱۳۸ مه ماده: د ولايتي جرگو په باب ده.

دغه راز په اساسي قانون کې په ځينو نورو ځايونو کې هم په ضمني او تلمیحي ډول د انتخاباتو او يا د انتخابي جرگو د جوړښت او په هغو کې د رايو څرنگوالي ته اشاره شوې ده.

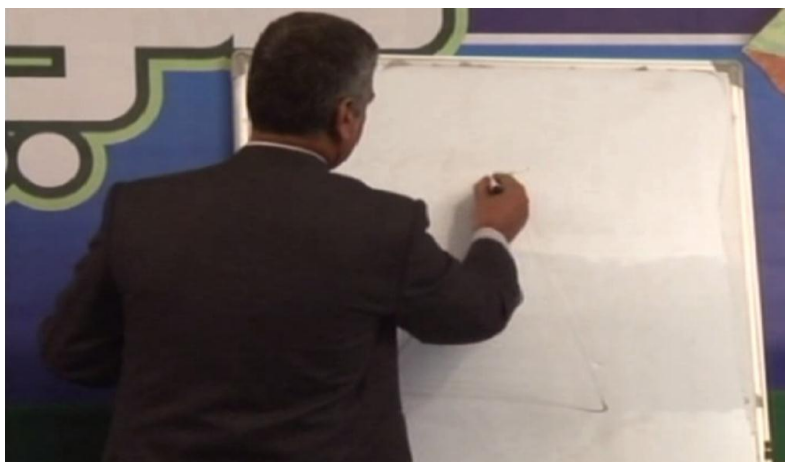
د افغانستان تر اساسي قانون وروسته د قانونيت بله مرجع د انتخاباتو هغه قانون دی، چې د انتخاباتو د خپلواک کمیسیون له خوا جوړ شوی او دې اساسي قانون کې يې د جوړېدو سپارښتنه شوې: دا قانون تر ډېرو بحثونو او جنجالونو وروسته د ملي شورا له خوا تصویب شوی او ولسمشر توشیح کړی دی.

د انتخاباتو مشروعیت: د انتخاباتو تر قانونيت وروسته بل مهم ټکی چې د انتخاباتو لپاره ډېر مهم دی، هغه د ټاکنو مشروعیت دی. د ټاکنو د مشروعیت لپاره دغه لاندې څو ټکي ډېر مهم دي:

• **د انتخاباتي کمیسیون ناپېيلتوب:** کوم شی چې د انتخاباتو د مشروعیت لپاره مهم دی، هغه دادی چې د انتخاباتو ناظمین باید بې طرفه، ناپېيلي او ناګوندي اشخاص وي، چې د ټولو کاندیدانو د باور وړ وګرځي.

• **شفافیت:** بل ټکی چې د انتخاباتو د مشروعیت لپاره مهم دی، هغه د انتخاباتو د پروسي يا بهیر شفافیت دی، هر ډول، ابهام، شک او د پوښتنو نه ځوابونه د انتخاباتو مشروعیت ته زیان رسوي.

- **د رایو کمیټ:** د رایو وړ اشخاصو او رایو ورکونکو د شمېر زیاتوالی د انتخاباتو له مشروعیت سره مستقیمه رابطه لري، خو مړه چې د ثبت شویو اشخاصو او رایو ورکونکو شمېر زیات وي، همغومره پر پروسې د خلکو د باور څرگندویي کوي او د ټاکنو مشروعیت قوي کېږي.

- **د امکاناتو متوازن او متناسب وپش:** که چېرې د انتخاباتو چارواکي ټولو سیمو ته انتخاباتي امکانات په متوازن او متناسب ډول ونه وېشي، نو طبیعاً یوه خوا یا ځینې کانديدان په کې زیان ویني، عدالت نه رامنځته کېږي او دا کار د ځینو خلکو د نارضايتی سبب گرځي.

- **د شکایتونو او وړېدنه او ځوابونه:** د انتخاباتو په بهیر کې او د نتیجو تر اعلان وروسته که د معترضینو غوښتنو او شکایتونو ته معقول ځواب ورنه کړای شي او د هغوی مشروع غوښتنې او پوښتنې په

سم ډول ځواب نه شي، نو طبعاً د انتخاباتو مشروعيت ته زيان رسېږي. د پورتنیو يادو ټکو ترڅنگ يو شمېر نور مسایل هم شته، چې د انتخاباتو مشروعيت ته گټه او زيان رسولای شي، په مجموعي ډول معمولاً همغه انتخابات بريالي او درست گڼل کېږي، چې قانونيت، شفافيت او مشروعيت ولري.

ددې زيات احتمال شته چې او سنی ټاکنې به پوره قانونيت، مشروعيت او شفافيت ونه لري، خو داسې بنکاري چې هم حکومت او هم نړيواله ټولنه تر بلې هرې لارې، کمزوري او ناشفافه انتخابات هم بڼه او غوره لار گڼي او ځانته د ورو پوزه، ما غوښتل چې د ټاکنيزو سستمونو په اړه هم خبرې ولرم، خو د وخت د کمښت له امله په دې بحث کې ځای نه شم ورکولای، اوس راځم د ولسمشرۍ نوماندانو ته.

۱- د نوماندانو د انصراف يا کمښت اټکل: مخکې هم داسې اټکل کېده چې پوره يوولس کانديدان به تر پايه خپله ټاکنيزه مبارزه ونه غځوي، قیوم کرزی لومړی نوماند و چې خپله انتخاباتي وپکته يې له لاسه ورکړه. پرته له دې چې کومه منډه تر سره کړي، په صفر کې اوټ شو، د دا ډول نورو ویکتو احتمال هم شته. اټکل کېږي چې د وري تر (۱۶) مې نېټې به په ترتيب سره او يا هم لږ وړاندې وروسته، (هدايت امين ارسلا)، (محمد نادر نعیم)، (جنرال رحيم وردگ)، (داود سلطان زوی)، (گل اغا شېرزی) او (قطب الدين هلال) هم د بېلا بېلو تعاملاتو او امتيازاتو په مقابل کې له خپلې نوماندۍ لاس په سر شي، ددې حقيقت په پوره تطبيق سره به يوازې څلور نوماندان، (ډاکټر اشرف غني احمدزی)، (ډاکټر عبدالله عبداللہ)، (ډاکټر زلمی رسول) او (استاد عبدالرب رسول سياف) پر

ټاکنيز ډگر پاتې شي او که پورتنی اټکل پوره سم ونه خپري، نو کېدی شي، (گل اغا شپړزی)، (قطب الدين هلال) او د دوی پر ځای کوم بل يو پاتې شي، د نوماندانو وروستی نوملړ (۵-۷) پورې اټکلېدی شي، پورتنو نوماندانو کې کېدی شي (گل اغا شپړزی) او (قطب الدين هلال) تر هغو نورو څلورو لږزياتې رايې ولري، خو اصلي مقابلې به د ډاکټر احمدزي، ډاکټر عبدالله، ډاکټر رسول او استاد سياف تر منځ وي او په دې څلورو کې بيا د لومړنيو دريو او په لومړنيو دريو کې بيا د ډاکټر اشرف غني احمدزي او ډاکټر عبدالله او يا هم ډاکټر احمدزي او زلمي رسول تر منځ وي، د ډاکټر عبدالله او زلمي رسول تر منځ هم په دويم پړاو کې د سيالی-ضعيف احتمال شته، نو ددې يوولس نوماندانو د لومړني سياسي انتخاباتي کمپاين رياضي په دې ډول اټکلېدی شي.

$$۱۰ - ۱ = ۱۱$$

$$۶ - ۴ = ۱۰$$

$$۴ - ۲ = ۶$$

$$۳ - ۱ = ۴$$

$$۲ - ۱ = ۳$$

$$۱ = ۱ \times ۱$$

کله چې موږ د دريو (۳) اساسي نوماندانو اټکل کوو او د هغو د ټيم جوړښت ته نظر کوو، نو د هغو ترکیب د يوه مثلث بڼه خپلوي، يا هم په ساده مثال د (ريکشا) په شان جوړښت لري، چې يو ټاير يې مخکې او دوه ورپسې وي، دې نوماندانو کې ډاکټر عبدالله، ډاکټر زلمي رسول

او ډاکټر اشرف غني احمدزی شامل دي، د دوی هر یو سیاسي مثلث خپل خپل ممیزات او ځانګړنې لري چې دلته به هر یو له څو اړخونو و ارزو:

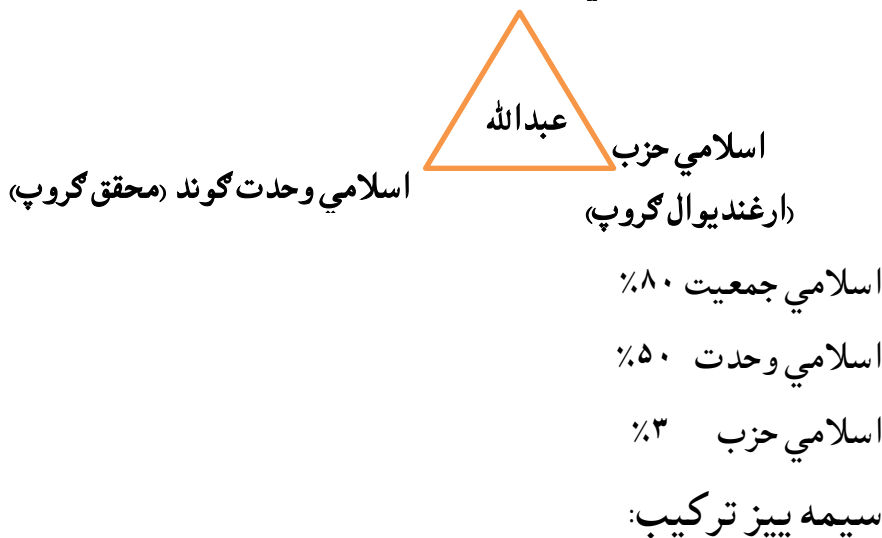
۱- د ډاکټر عبدالله عبدالله د ټیم جوړښت:

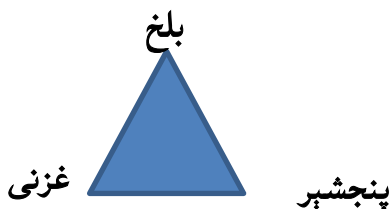
لومړی دا مثلث له سیاسي پلوه ارزو:

د سیاسي ترکیب له مخې د اسلامي جمعیت (۸۰) په سلو کې برخه د ډاکټر عبدالله تر شا ولاړه ده، اسلامي وحدت ګوند (۵۰) په سلو کې او اسلامي حزب کې (۳٪) په سلو کې د ډاکټر عبدالله عبدالله ملاتړ کوي، یانې د عبدالله ترکیب:

اسلامي جمعيت (نظار شورا)

له سيمه بيز پلوه دا مثلث د افغانستان ډېرې برخې نه رانغاړي، تر ډېره حده د هېواد مرکزي برخې او څه نا څه د شمال ځيني برخې تر پوښښ لاندې نيسي.

مذهبي ترکیب: ډاکټر عبداللہ+ انجنير محمد خان سني مذهب او محقق شيعه مذهبي دي.

له مذهبي پلوه کولای شي د هېواد زیاته برخه تر پوښښ لاندې راولي، له مذهبي پلوه دا ترکیب کومه خاصه ستونزه او نیمګړتیا نه لري.

قومي ترکیب: سره له دې چې ډاکټر عبدالله عبدالله اوس ځان ډېر په تاجک قوم پورې نه تړي، ددې ترڅنګ پښتون هويت هم نه په ډاګه کوي، خو عبدالله عبدالله که ځانته له تاجک پرته هر څومره د بل قوم رنګ ورکوي، څوک یې نه مني، هغه څوک چې د جمعیت او نظار شورا په خم کې رنګېدلای وي او یو زیات شمېر پښتون ضد اشخاص یې هم ترڅنګ ولاړ وي، ډېره سخته ده چې د پښتنو په ذهن کې د هغه پښتون تصویر کېنول شي، حقیقت هم دا دی چې پښتانه هېڅکله ډاکټر عبدالله ته د پښتون په سترګه نه ګوري، بله ستونزه یې داده چې په تاجکو کې هم دی یوازې په پنجشېر درې پورې تړلی دی. که له ډاکټر عبدالله سره د تاجکوالۍ تصور نه وای او ځان یې پښتون ګڼلی، نو بیا خو انجنیر محمد خان ته اړتیا نه وه چې هغه دې د لومړي مرستیال په توګه وټاکي، د هېواد او سنیو جنګي، قومي او سیاسي واقعیتونو ته په پام سره هېڅ بل کانديد دا کار نه دی کړی، چې له یو قوم څخه دوه تنو ته دې په یو ترکیب کې ځای ورکړي. نو د ډاکټر عبدالله د ټیم ترکیب د قومي هندسې له مخې دغه بڼه خپلوي.

ډاکټر عبدالله (عملي تاجک)

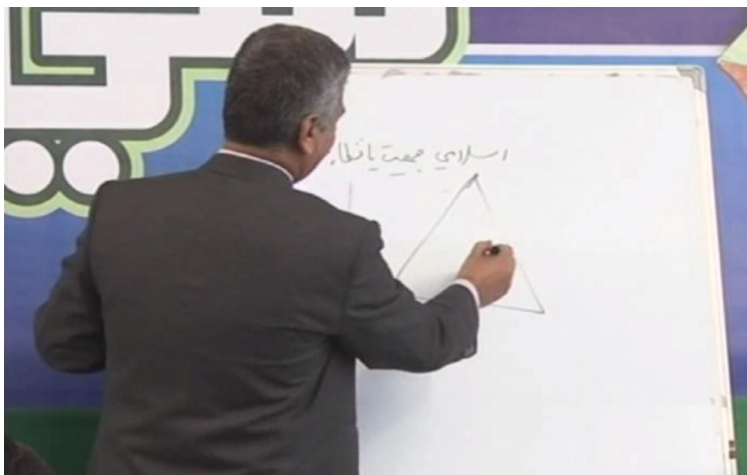

حاجي محمد محقق (هزاره)

انجنیر محمد خان

(پښتون)

په دې ترکیب کې د ډاکټر عبدالله اصلي رایې په تاجک مېشتو سیمو کې خوندي دي.

عبدالله کولای شي له قومي پلوه په تاجک ټبر کې په سلو کې تر (۸۰٪) رایې راخپلې کړي. محقق هم کولای شي د هر سلو هزاره گانو له جملې څخه (۵۰٪) رایې راخپلې کړي، خو د انجنیر محمد خان رایه په پښتون مېشتو سیمو کې صفر ته نږدې ده، عیناً لکه احمد ضیا مسعود چې څومره رایې له پنجشېر څخه ولسمشر کرزي ته راوړې د انجنیر محمد خان حال هم همدا ډول دی، نو د عبدالله قومي رایې په دې ډول محاسبه کېدی شي.

تاجک: ۸۰٪

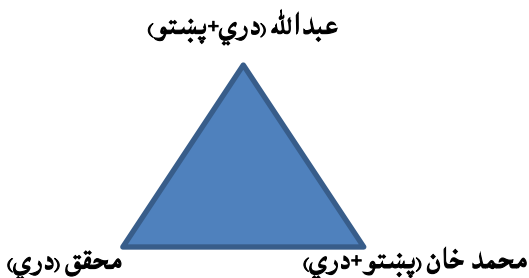
هزاره: ۵۰٪

پښتون: ۰٪ ته نږدې یانې په سلو کې له (صفر) څخه تر (یو) پورې.

البته په خپله ډاکټر عبدالله عبداللہ له یو شمېر پښتون مېشتو سیمو څخه پام وړ رایې اخیستلای شي، خو نه د انجنیر محمد خان په واسطه، د انجنیر محمد خان سیاسي یا مذهبي رایې، د حکمتیار په لارښوونه قطب الدین هلال او قومي رایې یې ټولې اشرف غني ته ځي.

ژبني ترکیب:

د ژبني ترکیب له مخې د عبدالله مثلث دوه ضلعي فعالې دي، خپله عبدالله په (دري) او (پښتو) غږېدلای شي، لومړی مرستیال یې په پښتو او دري او دویم مرستیال یې په دري غږېدلای شي. د ژبني ترکیب له مخې په ډېر ضعیفه موقعیت کې نه دی.

د ډاکټر عبدالله ژبني ترکیب

عبدالله: دري ۹۰٪. پښتو: ۱۰٪.

محمد خان: پښتو: ۹۰٪. دري ۱۰٪.

محقق: دري ۱۰۰٪. پښتو صفر.

دا ډول ژبني ترکیب اکثریت پښتنو ته د ډېر زیات تائید وړ نه برېښي، خو د ژبني ترکیب له مخې د عبداللہ ټیم د زلمي رسول تر ټیم په قوي دریغ کې دی.

د مسلکي ترکیب له مخې: ډاکټر عبداللہ او انجنیر محمد خان رسمي تعلیم لري، خو محقق که څه هم رسمي تعلیمي اسناد نه لري، خو په دیني او اجتماعي علومو کې یې په شخصي تشبث ځان یو حد ته رسولای دی.

د ماضي ترکیب له مخې: ددې ترکیب درې واړه غړي په داسې تنظیمونو پورې تړلي، چې وخت پر وخت یې خپل منځ کې سره شخړې لرلې دي او بیا یې هم احتمال شته، خو اوس ټول واحد مجبوریت سره تړلي او تر ټاکنو پورې یې ډېر کم احتمال شته چې ټیم یې وپاشل شي او که پاشل کېږي هم، نو د انجنیر محمد خان په حذف به تمامېږي.

اقتصادي امکانات: د اقتصادي امکاناتو له مخې هم دا ترکیب په قوي دریغ کې دی، بهرني اړیکي او کورني امکانات، ددې سبب کېږي چې له اقتصادي پلوه له ډېرو ستونزو سره مخ نه شي، د زیاتي پانګې له مخې دوی کولای شي تر ټاکنو پورې خپل کمپاین په ښه ډول تر سره کړي او د ټاکنو پر ورځ خپلو پلویانو ته د ترانسپورت زمینه برابره کړي.

رسنيز امکانات: ډاکټر عبداللہ د رسنيز فعالیت له مخې په قوي دریغ کې دی، (نور)، (راه فردا) او (نورین) ټلوېزیونونه ورته په مستقیم ډول کمپاین کوي، ځینې نور ټلوېزیونونه د تجارتي اعلانونو او ځینې نور هم د

ناپيلتوب د اصل له مخې د عبدالله عبدالله کمپاين ته گټه رسوي، په چاپي او راډيويي رسنيو کې هم په قوي دريځ کې دی.

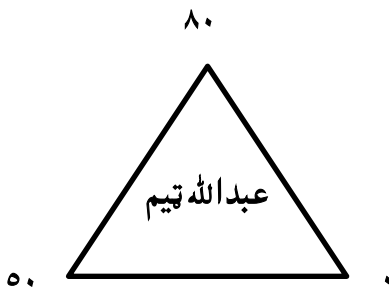
بهرنی ملاتړ: اوسنۍ روسيه، تاجکستان، ايران، هند او ځينې اروپايي هېوادونه له ډاکټر عبدالله سره خواخوږي لري، خو دا په دې مانا نه ده چې دی دې ضرور له ټولو څخه مالي امکانات ترلاسه کوي، امريکا د تېر ځل په شان دا ځل له ډاکټر عبدالله څخه د يوې وسيلې په توگه کار نه اخلي، کېدی شي امريکا د تېر په انډول دا ځل په ټاکنو کې ډېره څرگنده لاسوهنه ونه کړي.

کاري ټيم: د اسلامي جمعيت او نظار شورا غړي د عبدالله عبدالله کاري ټيم اصلي زړی جوړوي، دوی پر انتخاباتي مهارتونو او چلونو پوهېږي، د دولتوالي څه نا څه تجربه هم لري او د کمپاين څو ځلي عملي تجربه هم، دويم قوت يې د محقق اسلامي وحدت گوند دی چې دا ډله هم د محقق لپاره په کمپاين کې خپله غوښنه ونډه لري.

خو په دې کمپاين کې انجنير محمد خان هم د مالي امکاناتو، هم د انگېزې او هم د نورو لازمو امکاناتو د نشتوالي له امله تر ډېره حده د عبدالله مټ نه شي پياوړی کولای.

انگېزه: د عبدالله د کمپاين اصلي زړی د کمپاين لپاره قومي انگېزه لري، خو دا انگېزه په ډاگه بيانولای نه شي، جهادي انگېزه د ټولو تر منځ تقسيم ده، د ولسواکي انگېزه لاهم د ولس پر ذهن دومره تاثير نه شي کولای، محقق هم د لږ کي هزاره څرگند شعار ځکه نه شي ورکولای چې هزاره لږ کي په هر ترکيب کې په ورته دريځ کې ځای لري، د فساد او بې

عدالتی پر ضد شعار او انگیزه د دوی له خولې ولس ته بې مانا بنسکاري. د انگیزې پټ انتقال هم اسانه او موثر کار نه دی، د عامو تاجکانو پر حقوقو د پنجشېر درې انحصار، د دوی د قومیت شعار او انگیزه کمزوري کړې، نو په دې خاطر د عبدالله ټیم د انگیزې له بحران سره مخ دی، د انجنیر محمد خان موقعیت او د هغه ساتنه ډاکټر عبدالله ته په خورا درانه زیان تمامه شوې، د هغه حذف هم څه اسانه کار نه دی، لڼډه دا چې که عبدالله د پورتنیو ټولو بریاوو او نیمگړتیاوو په پام کې نیولو سره ټاکنو ته لار شي، نو د ده د ټیم انتخاباتي سیاسي ریاضي او هندسي جوړښت به په دې ډول وي:

دا هغه حالت دی چې ډاکټر عبدالله د بشپړ بري پورې ته نه شي رسولای. د عبدالله د مثلث یوه ضلعه نیمگړې او صفر ته نږدې ده. هر هغه ټیم چې د مثلث ټولې ضلعي یې پوره وي، د بريالیتوب چانس یې زیاتېږي.

۲: د ډاکټر زلمي رسول د ټيم جوړښت:

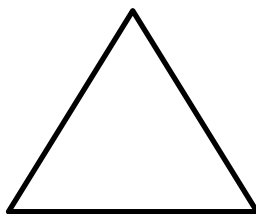

د زلمي رسول ټيم هم د يوه مثلث بڼه لري، دا به هم په لنډيز سره وڅېړو:

سياسي ترکيب: زلمي رسول د کوم تنظيم غړی نه دی، پخوا يې د روم د بهير او بيا د ولسمشر کرزي په حکومت کې د يوه تکنوکرات شخص په توگه کار کړی، کوم ايډيالوژيک خط نه تعقيبوي، خو ځان يو معتدل ملتپال شخص گڼي، داسې ملتپال چې د ملت له اکثريت سره يې تر ډېره حده ژبني او ټولنيز اړيکي پرې شوي، خو د نيکونو له تېرې ماضي سره د ارتباط له لارې غواړي خپله ولسي خلا ډکه کړي، لومړی مرستيال يې احمد ضياء مسعود، د اسلامي جمعيت او په تېره بيا د نظار شورا غړی دی، له سياسي پلوه يې دده په انډول ډاکټر عبدالله عبدالله ته فکري او قومي خواخوږي خو ځله زياته ده. دويمه مرستياله يې که څه هم د

اسلامي وحدت گوند غړيتوب لري يا نه، خو د همغوی له ادرسه له ده سره يو ځای شوي، اسلامي جمعيت او اسلامي وحدت بيا په تېره ماضي کې خپل ناتصفيه شوي حسابونه هم لري، د سياسي پيوند له مخې دا ترکيب معيوب ښکاري، اوس يو عاجل مجبوريت سره يو ځای کړي، څرنگه چې هر يو ته تر خپل استعداده پورته مقام ته رسېدلی او بل درې واړه د يو نرم ذهنيت لرونکي دي، نو ځکه د دې احتمال شته چې ټيم يې تر ټاکنو ورسې او که بريالی شي، نو د جنجالونو او گوزارې په يوه موازي مسير کې به حرکت کوي. د سياسي ترکيب له مخې به دا ترکيب دا بڼه خپله کړي.

متعدل ملتپال (زلمی رسول)

اسلامي وحدت (حبيبه سرايي)

اسلامي جمعيت يا نظار شورا

(احمد ضيا مسعود)

د سياسي ترکيب له مخې د زلمي رسول د رايو احتمال په دې ډول دی.

متعدل ملتپال د زلمي رسول لپاره په سلو کې (۱۰٪) رايې

اسلامي جمعيت او نظار شورا د احمد ضياء مسعود لپاره په سلو کې

(۱۰٪) رايې

اسلامي وحدت د حبيبه سرايي لپاره په سلو کې (۲۰٪) رايې

البته ددې اټکل هم شته چې د اسلامي جمعیت په سلو کې (۱۰٪) برخې محمد اسمعیل خان ته هم لارې شي او که استاد سیاف انصراف وکړي، نو پاتې لس به یې بیا هم زیاته برخه ډاکټر عبدالله او څه یې هم احمد ضیا مسعود ته تللی شي.

د اسلامي وحدت گوند د سیاسي برخې زیاته رایه محقق، په دویمه کټه گورۍ کې سرور دانش او په درېیمه کې کېدی شي حبیبی سرابي ته لاره شي، چې په سلو کې (۲۰٪) اټکلېدی شي، نو د زلمی رسول د سیاسي ترکیب وروستی نتیجه به دا شي.

۱- متعدل ملتپال په سلو کې (۱۰٪)

۲- اسلامي جمعیت په سلو کې (۱۰٪)

۳- اسلامي وحدت په سلو کې (۲۰٪)

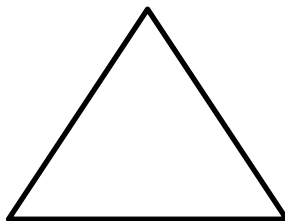
نو په دې ډول به د سیاسي جوړښت له مخې تر ډاکټر عبدالله په ضعیفه موقف کې راشي.

مذهبي ترکیب: د مذهبي ترکیب له مخې د اکثریت اهل تسنن او اقلیت اهل تشیع دواړه برخې لري، خو لکه څرنګه چې دوی ځانته د اعتدال ټیم وایي، نو ځکه یې مذهبي عنصر دومره قوي نه دی، دلته هم د ډاکټر عبدالله تر ټیم په ضعیفه موقف کې دی.

قومي ترکیب: که څه هم زلمی رسول له قومي پلوه ځانته پښتون وایي، خو پښتانه ورته د خپل استازي او بشپړ پښتون په سترګه نه گوري، نو دده په مقابل کې چې هر بل پښتونه ولاړ وي، د پښتنو رایې

اتومات همغه ته ورماتېږي، په پښتنو کې د اشرف غني احمدزي په مقابل کې دده رايه په نشت او يا هم په ډېره کمه کچه حسابېږي، دده لومړی مرستيال هم قومي رايه نه لري او يا هم ډېره کمه، ځکه چې د مرستيال قومي رايه يې اتومات ډاکټر عبدالله ته ځي، د جمهوري رياست په لومړۍ دوره کې د احمد ضياء مسعود رايه په صفر حساب وه، په دويمه کې فهيم خان په نشت حساب و او په درېيمه کې هم د احمد ضياء مسعود رايه بيا هم په همغه بڼه ده، لکه څنگه چې د عبدالله په ټيم کې انجنير محمد خان د عبدالله پر اوږو بار دی، دغسې احمد ضياء مسعود هم د زلمي رسول پر اوږو بار دی، البته جيبه سرايي د هزارگانو يو څه قومي رايې راخپلولی شي، په دې ډول به له هرو سلو هزارگانو څخه نږدې (۵۰) رايې محقق واخلي، (۳۰) به سرور دانش واخلي او (۲۰) به جيبه سرايي راخپلې کړي، په دې ډول جيبه سرايي د قومي رايو له نظره د زلمي رسول په ټيم کې تر ټولو ښه مقام لري، دا مثلث کېدی شي دا بڼه خپله کړي.

زلمی رسول (نسلي پښتون)

حبيبه سرايي (هزاره)

احمد ضياء مسعود (تاجک)

زلمی رسول په هر سلو پښتنو کې (۱۵٪)

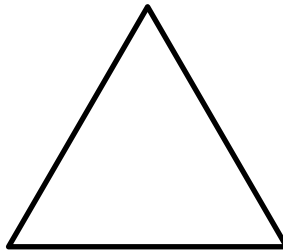
احمد ضياء مسعود په هر سلو تاجکو کې (۲٪)

حبیبه سرايي په هر سلو هزاره وکې (۲۰٪)

د قومي ترکیب له مخې دا ټیم په خورا کمزوري موقعیت کې دی.

ژبني ترکیب: د ژبني ترکیب له مخې دا ټیم په ټولو لسو ټیمونو او بیا وروسته احتمالاً په دریو، څلورو یا پنځو ټیمونو کې تر ټولو کمزوری ټیم دی، په دې ټول مثلث کې یو تن هم په پښتو خبرې نه شي کولای، البته زلمی رسول یې د کاغذ له مخې لوستلای شي، خو که کاغذ یې باد یووړ، نو همغه د چارلي پاپلین سندره ورڅخه جوړېږي. د ژبني ترکیب له مخې دا ټیم د اېنه خپلوي.

زلمی رسول (دري)

حبیبه سرايي (دري)

احمد ضیاء مسعود (دري)

په دې ټیم کې د پښتو ونډه کېدی شي (۰،۲) وي، دا په داسې یو حالت کې چې په افغانستان کې ژبني حقوق یوې حساسې مرحلې ته رسېدلي، هېڅ پښتانه او نورو پښتو ژبو ته د دې ژبني ترکیب د صفر کچه د منلو وړ نه ده.

د ماضي ترکیب: له احمد ضیاء مسعود پرته چې سیاسي ماضي یې ټولو ته د منلو وړ نه ده او متنازعه ده، د زلمی رسول او حبیبې سرايي سیاسي ماضي د ډاکټر عبدالله عبدالله تر ټیم غوره برېښي، په سیاسي

ماضي کي دي ان تر نورو سياسي سيالانو د مخه دي، خو دلته رايي يوازي د سياسي ماضي له مخې نه کارول کېږي، که سياسي ماضي د تائيد يا رد وړ وه، نو دې ترکيبونو دا بڼه نه شوه خپلولای.

اقتصادي امکانات: دا ټيم د مالي امکاناتو له نظره په ضعيفه موقف کې نه دی، يو شمېر پانگوال شته چې ورسره مرسته کوي او ويل کېږي چې لا هم ناڅرگندي منابع شته چې دده د کمپاين لگښتونه ورکړي، خو خپله زلمي رسول ددې لپاره پانگه نه ده ټوله کړې، ځکه چې دده په تصور کې هم نه و چې دی به ټاکنو ته ودرېږي.

د اداري فساد له مخې هم، دی يو پاک انسان دی، له ډېرو لوړو مقامونو يې هم ناوړه اقتصادي گټه نه ده پورته کړې، لومړی مرستيال يې هم دده د اوږو بار دی، که هغه پيسې ولري هم، نو پر کمپاين يې نه مصرفوي، دويمه مرستياله يې هم همداسې درواخله.

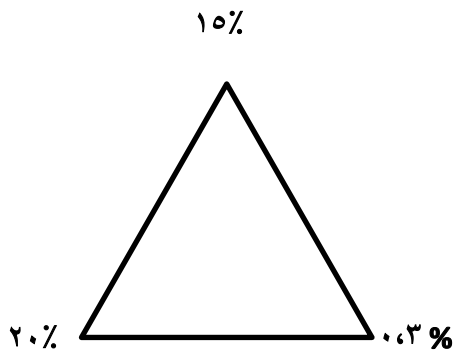
رسنيز امکانات: د زلمي رسول ټيم مشخص ټلوېزيونونه، راډيو گانې او د تبليغ نورې ذرايع نه لري، د تبليغاتي کمپاين خلا يې د پيسو په بدل کې په اعلانونو ډکه کړې، ايډيالوژيک بېز هم نه لري، چې ځينې ټلوېزيونونه ورسره وړيا مرسته وکړي، البته متحد المال خبرونه يې طبعاً په ټولو ټلوېزيونونو کې خپرېږي.

بهرنی ملاتړ: کېدی شي ځينې هېوادونه د زلمي رسول د اعتدال له مخې دده ملاتړ وکړي او يا ورسره خواخوږي ولري، خو دا ملاتړ به زياتره تر ټاکنو وروسته وي، نه تر ټاکنو دمخه.

کاري ټيم: کاري ټيم يې اکثره د ملي شورا له وکیلانو، یو شمېر پټو دولتي مامورینو، ځینو ځوانانو او د اسلامي جمعیت او وحدت گوند له یو شمېر غړو جوړ دی، ټیم یې نا متجانس دی، خو نرم خلک په کې دي، گوزاره کوي، اکثره په کې داسې اشخاص دي چې یوه نه یوه عارضه لري، په دې خاطر له ده سره یو ځای شوي چې د بريالیتوب په حالت کې ورسره گوزاره وکړي، دې ډول اشخاصو د ډاکټر عبدالله او ډاکټر اشرف غني له وېرې ده ته پناه وروړې ده، ځینې په دې خاطر ورسره ملگري شوي چې فکر کوي دی د دولت کاندید دی او د بريالیتوب چانس یې زیات دی.

انگېزه: دا ټیم نه قومي انگېزه لري او نه هم ملي، د دوی انگېزه له مقابلو او سیالو کاندیدانو او د هغوی له چلند څخه د ځینو خلکو وېره ده، دوی اعتدال یوه انگېزه گڼي او دا انگېزه هغه وخت کارنده رول لوبولای شي چې د افراط او تفریط دواړو خطرونه موجود وي.

نو په وروستی نتیجه کې ددې ټیم د رایو عمومي اټکل په دې ډول کولای شو:

۳- د ډاکټر اشرف غني احمدزي د ټيم جوړښت:

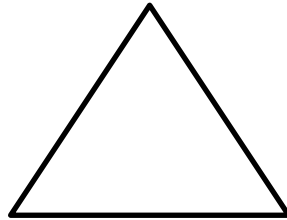

د کانديدانو په منځ کې يو مطرح او زيات مطرح کانديد ډاکټر اشرف غني احمدزی دی، د اشرف غني احمدزي ټيم هم د يو مثلث بڼه لري، دلته به د دې مثلث پر بېلا بېلو ضلعو، جوړښت او څرنگوالي هم لږه رڼا واچوو.

سياسي ترکيب: په خپله ډاکټر اشرف غني احمدزی د کوم سياسي تنظيم غړی نه دی، خو د يو ملتپال تکنوکرات په توگه يې د تېرو (۱۲) کلونو په بهير کې د ملي سياسي بهيرونو د پياوړتيا لپاره مستقيمه او نا مستقيمه ونډه لرلې ده. لومړنی مرستيال يې (جنرال عبدالرشيد دوستم) له پيله بيا تر دې دمه (د افغانستان ملي اسلامي جنبش) په نامه د يوه سياسي جريان مشري کړې او دويم مرستيال يې د اسلامي وحدت گوند (کریم خليلي) د گروپ يو اساسي او مرکزي غړی دی.

په دې ډول دا مثلث د يوه بشپړ سياسي او له يوه بل نيم سياسي مذهبي گوند او د يوه ازاد سياستوال له يو ځای کېدو څخه رغېدلی دی.

غوڅ ملتپال تکنوکرات (اشرف غني احمدزی)

اسلامي وحدت د کريم خليلي
گروپ (سرور دانش)

ملي اسلامي جنبش
(جنرال دوستم)

له سياسي پلوه ددې ترکیب د رایو احتمال په دې ډول دی.

ملتپال تکنوکرات اشرف غني په سلو کې (۵۰٪)

ملي اسلامي جنبش (دوستم) د خپل گوند او د ورته افکارو لرونکو
اشخاصو په سلو کې (۹۰٪)

اسلامي وحدت گوند (سرور دانش) ددې حزب په سلو کې (۳۰٪)

د سياسي جوړښت له مخې دا ترکیب د ډاکټر عبدالله او زلمي رسول تر
ټیمونو قوي برېښي.

مذهبي ترکیب: په مذهبي ترکیب کې هم دا مثلث څه خاص مشکل نه

لري، د اکثریت اهل سنت او اقلیت شيعه مذهب دواړه برخې په کې

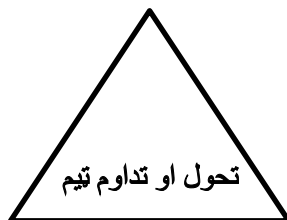
محسوسې دي، سره له دې چې خپله د اشرف غني احمدزي او جنرال

دوستم د مذهب پالنې عنصر د نورو کانديدانو په پرتله زیات مطرح نه

دی.

قومي ترکیب: د اشرف غني احمدزي په ټيم يا مثلث کې چې کوم څه د زیات قوت وړ برېښي هغه دا دی چې ددې مثلث یوه ضلع هم خالي نه ده، د اکثریت پښتنو او دوه نورو غټو قومونو ټولو تصویر په کې ښکاري، په نور یوه ټیم کې هم دا تصویر دومره روښانه نه دی، په دې ترکیب کې اشرف غني احمدزی په خپله د اکثریت پښتنو په سلو کې تر (۶۰٪) زیاتې رایې را اخلي، دوستم د ازبکو په سلو کې تر (۸۰٪) زیاتې رایې راخپلوي او سرور دانش هم په هر سلو هزاره و کې (۳۰٪) رایې راخپلوي شي.

اشرف غني احمدزی (پښتون)

سرور دانش (هزاره)

جنرال دوستم (ازبک)

ددې ترکیب د احتمالي رایو د شمېر تصویر په دې ډول کارلای شو.

۱- اشرف غني د پښتنو د رایو تر (۶۰٪) زیاتې رایې

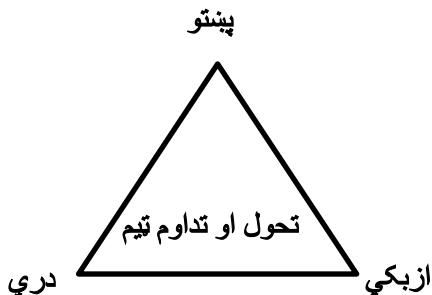
۲- جنرال دوستم د ازبکو تر (۸۰٪) زیاتې رایې

۳- سرور دانش د هزارگانو تر (۳۰٪) زیاتې رایې

البته دا په دې مانا نه ده چې دا ټیم په نورو قومونو کې رایې نه لري او یا هم ډاکټر عبدالله او زلمی رسول په پښتنو او ازبکو کې رایې نه لري، خو دلته موږ یوازې د غټو او زیاتو رایو یادونه وکړه.

ژبني ترکیب: د ژبني ترکیب له مخې د تحول او تداوم ټیم تر ټولو ښه موقعیت کې دی، پښتو + دري + ازبکي، درې واړه ژبې په کې په داسې ډول محسوسې دي، چې اشرف غني احمدزی پر پښتو او دري بشپړ حاکمیت لري، دوستم په ازبکي او دري خبرې کولای شي او پښتو د کاغذ له مخې لوستلای شي، سرور دانش د دري ژبې پوځ لیکوال دی او پښتو د کاغذ له مخې لوستلای شي. د ډاکټر زلمي رسول په ټیم کې د (پښتو) او د ډاکټر عبدالله په ټیم کې د (ازبکي) محرومیت، د ډاکټر اشرف غني ټیم ته د بريالیتوب یو بل چانس په لاس ورکوي.

د (ډاکټر اشرف غني) په شتوالي کې (پښتو)، د (دوستم) په شتوالي کې (ازبکي) او د (سرور دانش) په شتوالي کې د (دري) حقوق خوندي دي.

ماضي ترکیب: د ماضي ترکیب له مخې د اشرف غني ټیم هم مصون نه دی. په دې ترکیب کې د اشرف غني مرستیالان هم د تېرو ترڅو قضایاوو یوه برخه گڼل کېږي، د دې ترکیب له مخې دوه نور مطرح کاندیدان هم ورته ستونزې لري.

اقتصادي امکانات: د اشرف غني احمدزي ټيم له اقتصادي پلوه په متوسط حالت کې دی، زياته مرسته د ولس له خوا ورکول کېږي، د ولس د بېلابېلو برخو ډېره کمه کمه بسپنه د غني ملت ډېر پياوړی کوي.

رسنيز امکانات: د رسنيزو امکاناتو له مخې ډاکټر اشرف غني په قوي موقف کې دی، (اينه)، (نگاه)، (سبا) ټلوېزيونونه يې په بشپړ ډول مرستندويان او خپرندويان دي، (ژوندون راډيو ټلوېزيون) يې هم وړيا مرستندوی دی، رسنۍ يې د تجارتي اعلان په توگه غونډې ترپوښښ لاندې راولي او ځينې نورې رسنۍ يې د خپل ورځني خبري ضرورت پر بنسټ غونډې خپروي. په دريو ژبو د (تحول) ورځپاڼه، فيسبوک، محلي راډيوگانې او ويبپاڼې هم اشرف غني ته وړيا کمپاين کوي، په رسنيز ډگر کې تر ټولو زيات مطرح دی.

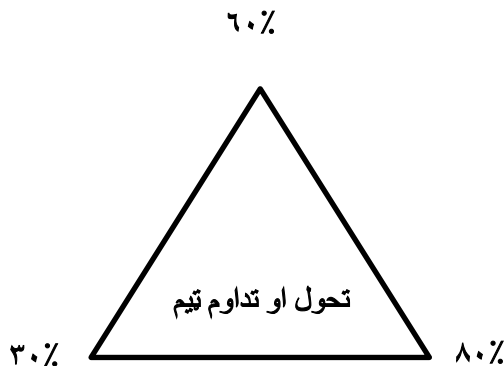
بهرنی ملاتړ: په خپله اشرف غني يوه نړيواله څېره ده، له نړيوال باور څخه برخمن دی، لويديځه نړۍ کې خاص محبوبيت لري، خو کېدی شي د گاونډيو هېوادونو ډېر خوښ نه شي، لومړي مرستيال سره يې د ترکيې، ازبکستان او يو شمېر نورو هېوادونو خواخوږي ردېدی نه شي، له دويم مرستيال سره يې کېدی شي ايران پخوانۍ خواخوږي ولري، خو اوس له اشرف غني سره د ودرېدو له امله دا خواخوږي کېدی شي پخوانی رنگ ونه لري.

کاري ټيم: د ډاکټر اشرف غني احمدزي کاري ټيم متجانس نه دی، له بېلابېلو سياسي او اتنيکي ډلو څخه جوړ شوی دی، په تېره بيا د کمپاين رسمي ټيم يې خپلې خپلې ستونزې لري، د کمپاين تشکيل يې هم د

تنظیمي غړو په نا متجانس ترکیب پوښلی، په دې برخه کې ښکاره ستونزې لري، خو څرنگه چې د ولس یوه درنه برخه په خپله د ډاکټر اشرف غني شخصیت ته درناوی لري، نو ځکه یې د کمپاین د رسمي غړو نیمگړتیاوو او مرضونو ته دومره د چا پام نه کېږي.

انگېزه: د اشرف غني احمدزي ټیم د کمپاین لپاره پوره انگېزه لري، هغه بېلابېل محرومیتونه چې په تېرو (۱۳) کلونو کې رامنځته شوي او همدا رنگه مثبت پرمختګونه، د مثبتو هغو تداوم او د منفي هغو بدلونه د دوی لپاره د انگېزې ښه عوامل دي.

نو په وروستی نتيجه کې د دې ټیم د احتمالي رایو جوړښت دا ښه خپلوي.

۴: د استاد عبدالرب رسول سیاف د ټیم جوړښت:

استاد سیاف او د هغه کاري ټیم هم په هېواد کې د پام وړ رایې لري، خو دا رایې په دې کچه نه دي چې استاد سیاف یا بریالیتوب او یا هم د ټاکنو دویم پړاو ته ورسوي، که استاد سیاف تر ټاکنو وړاندې له خپلې نوماندۍ لاس په سر نه شي، نو د ډاکټر عبدالله پر رایو به منفي اغېزه وکړي، یو څه رایې به د ډاکټر اشرف غني او ډېرې کمې به د زلمي رسول هم راکمې کړي او که انصراف یې وکړ، رایې به یې په ترتیب سره یادو کاندیدانو ته لاړې شي. د قومي او جهادي ترکیب له مخې په ډېر خراب موقف کې نه دی.

۵: د قطب الدين هلال تيم:

قطب الدين هلال هم د پاموړ رايې لري، که دی تر اخره پاتې شي، نو د سياسي رايو زيان يې تر ډېره حده انجنير محمد خان او د قومي رايو زيان يې ډاکټر اشرف غني ته رسي او که انصراف يې وکړ، نو د رايو اغېز يې هم په همدې ډول دی.

۶ پاتې نور پنځه کانديدان:

پاتې نور پنځه کانديدان يا ډېرې کمې رايې لري او يا هم يوازې محلي رايې، خو لکه څنگه چې د مخه مې وويل؛ د انصراف زيات احتمال يې هم شته.

راځو اوس وروستي تحليل او نتيجې ته!

درې کاندیدان تر ټولو زیات مطرح دي چې په ترتیب سره ورته اشاره کېږي.

۱- ډاکټر اشرف غني احمدزی

۲- ډاکټر عبدالله عبدالله

۳- ډاکټر زلمی رسول

که پورتنی درې او جمع دوه نور نوماندان او بیا جمع یو دوه نور نوماندان تر پایه ودرېږي، نو زیات احتمال دی چې ټاکنې دویم پړاو ته لاړې شي، د دغو واقعیتونو له مخې زیات اټکل دی چې د ټاکنو په دویم پړاو کې به ډاکټر اشرف غني احمدزی او ډاکټر عبدالله عبدالله یو بل سره سیالي کوي.

په دویم پړاو کې زیات احتمال دی چې ډاکټر اشرف غني به بریالی شي، د اشرف غني بریالیتوب او سني «پوزیشن» او «اپوزیشن» دواړو ته د زغملو وړ نه دی، هر څومره چې د اشرف غني د بریالیتوب چانس زیاتېږي، نو په پورتنیو معادلو کې هم د تغیر احتمال زیاتېږي.

یو بل احتمال هم شته چې که د نظار شورا او اسلامي جمعیت مشران دا درک کړي چې په وروستي تحلیل کې ډاکټر عبدالله عبدالله حتمي ماته خوري او ډاکټر اشرف غني حتمي بریالی کېږي، نو دوی پر دویم ایشن یا انډول هم فکر کوي، د دویم انډول لپاره دوی پر ډاکټر زلمی رسول فکر کوي، دوی تر اشرف غني احمدزي، زلمی رسول ته ډېره ترجیح ورکوي، د زلمی رسول په ترکیب کې عملاً اسلامي جمعیت او نظار شورا دخپل دي.

دوی به د ډاکټر عبدالله د حتمي ماتې د احتمال په حالت کې هڅه وکړي چې ډاکټر عبدالله د زلمي رسول په گټه تېر شي، ډاکټر عبدالله به د خاصو او زياتو امتيازاتو په بدل کې انصراف وکړي. کله چې ډاکټر عبدالله عبدالله د زلمي رسول په گټه تېر شي، نو د هغه په نتيجه کې به د زلمي رسول په ټيم کې د تاجکو او اسلامي جمعيت د رايو کومه خلا چې اوس محسوسه ده، هغه به ډکه شي، حکومتي امکانات به هم د دوی په خوا شي، اسلامي جمعيت به د تېرو (۱۳) کلونو په شان بيا له زعامت څخه تېر شي، خو قدرت به په بشپړ ډول ترلاسه کړي، د پښتون په نامه به يو څوک تش په نامه د يوه عنوان په توگه د واک په سر کې وي، خو د قدرت اصلي متن او محتوا به له دوی سره وي.

البته دا په هغه حالت کې ده چې د نظار شورا او اسلامي جمعيت ټول مشران سل په سلو کې پر دې باوري شي چې ډاکټر عبدالله نه شي بريالی کولای. البته که دوی د عبدالله د برياليتوب چانس وگوري، نو بيا دوی هم د مملکت زعامت غواړي او هم قدرت. د اشرف غني د ټيم په وجود کې دوی هم زعامت له لاسه ورکوي او هم نامشروع قدرت، نو ځکه خو له ټولو هغولارو چارو څخه کار اخلي چې د ډاکټر غني د برياليتوب مخه پرې نيول کېدی شي، البته که ډاکټر اشرف غني احمدزی خپل انتخاباتي ټيم منسجم او مستحکم وساتي او د ولس پيوستون همدا سې له ځان سره ولري، نو د عبدالله او د هغوی حکومتي او تنظيمي ملاتړي نه شي کولای، دده د برياليتوب مخه ونيسي.

د ولسمشر کرزي رول به څه وي؟

ظاهراً خو ولسمشر (حامد کرزي) وايي؛ په ټاکنو کې هېڅ ډول مداخله نه کوم، خو دا واقعيت هم نه شي پټېدلای چې که د ولسمشر ملاتړ او فشار نه وای، نه به زلمي رسول ځان نوماند کړی و او نه به قيوم کرزي د هغه په گټه تېر شوی و، طبيعي خبره ده چې ولسمشر د خپل مابعد رول لپاره زلمي رسول تر ټولو مناسب شخص گڼي، نه ډاکټر عبدالله او نه هم ډاکټر اشرف غني احمدزي هغه رول ته غاړه بډدي، چې ولسمشر کرزي

بې له زلمي رسول څخه هيله لري، خو دې سره سره بيا هم ولسمشر نه غواړي او نه هم کولای شي په ټاکنو کې ډېره څرگنده مداخله وکړي، البته د عطا محمد نور، صلاح الدين رباني او نورو جمعتيانو په مرسته به هڅه وکړي چې ډاکټر عبدالله د زلمي رسول په گټه منصرف کړي، دا که څه هم

ضعيفه احتمال دی، خو رېدلای هم نه شي، په دې حالت کې به ولسمشر په اسانۍ سره د زلمي رسول ملا وتړي او د ډاکټر اشرف غني احمدزي مخې ته به تيرې تولې کړي. د ولسمشر تېرې ماضي ته په کتو سره، ده زيات وخت د پښتنو او ازبکو د خفگان په بيه اسلامي جمعيت، نظار شورا او د هغوی قومي ملاتړي خوشاله کړي. هزاره گان د زلمي رسول او اشرف غني په ټيم کې ورته مقام لري، نو ځکه خو کرزي ته د هغوی خوشاله ساتل په کار دی. پښتنو او ازبکو په تېره دوره کې تر هر چا زياتې رايې ولسمشر کرزي ته ورکړې، خو په حکومت کې تر هر چا زيات بې برخې شول او ځای يې هغو کسانو ونيو چې د کرزي مخالفين وو او لاهم دي.

که کرزي په دې پوه شي چې اشرف غني حتمي گټونکی دی، نو بيا کېدی شي خپل چلند بدل او ناپېيلتوب غوره کړي، که چېرې عبدالله منصور نه شي او دويم پړاو ته زلمی رسول او اشرف غني ووځي، نو په دې حالت کې لومړی احتمال دادی چې اسلامي جمعيت، خبره په دې دليل بحران ته

بوځي چې ووايي، په رايو کې تقلب شوی او د دوی په اصطلاح ولې د یوه قوم دوه نوماندان سر ته ووتل؟ او دویم احتمال دادی چې عبدالله ته د احمدضیا مسعود پر امتیازاتو سربېره نور زیات امتیازات ومنل شي او تر هغه وروسته اسلامي جمعیت او تاجک ټبر د زلمي رسول ملاتړ وکړي.

په دې حالت کې به بیا مقابله یو حساس پړاو ته داخله شي. دا مهال که ډاکټر اشرف غني احمدزی خپل ټیم متحد وساتي او یا یې وساتلی شي او د دولت د مداخلو مخه ډب کړي، نو بیا هم احتمال شته چې ډاکټر اشرف غني احمدزی گټونکی شي.

ددې ټول بحث وروستی نتیجه داده چې که ډاکټر عبدالله عبدالله له زلمي رسول سره دویم پړاو ته لاړل، نو زلمي رسول به ټاکنې وگټي، که عبدالله او اشرف غني دویم روند ته لاړل نو اشرف غني به ټاکنې وگټي، که زلمي رسول او اشرف غني دویم پړاو ته لاړل، نو اشرف غني به ټاکنې وگټي، وروستی وروستی تحلیل دادی چې که حکومت هېڅ مداخله ونه کړي او کانديدان دوه یا درې پاتې شي او ټیمونه هم په همدې بڼه پاتې شي، نو زیات احتمال دی چې ډاکټر اشرف غني احمدزی به په اول او یا هم په دویم پړاو کې د ټاکنو گټونکی شي.

د ولسمشرۍ راتلونکي انتخابات او احتمالات

(دويم درس)

پوښتني او ځوابونه

محمد شعیب جرأت: استاده! خو ورځې مخکې له ايراني رسنيو او افغاني رسنيو څخه دا خبرونه خپاره شول چې ايران ويلي دلته ډېری افغانان او سپېري که افغان حکومت وغواړي، نو دوی ته هم د رای اچونې زمينه برابرولی شي، تر څو خپله رایه وکاروي. ایا دا یوه نا مستقیمه لاسوهنه نه ده چې د یو کانديد په ګټه رایه اچونه وشي؟

ځواب: ډېره مننه، د جمهوري ریاست په لومړیو انتخاباتو کې هم، هلته په ایران او هم پاکستان کې مهاجرو غوښتنه وکړه، بیا ملګرو ملتو یو هیئت وټاکه، زه هم په هغه هیئت کې شامل وم، نو د پاکستان حکومت هم موافقه وکړه چې هلته دې ټاکنې وشي، په هغه وخت کې شرط دا و چې که پاکستان کې انتخابات کېږي نو ایران کې دې هم وشي او که په ایران کې کېږي په پاکستان کې دې هم وشي. نو بیا هغه وخت نتیجه دا شوه چې

ملگرو ملتو مصرف ومانه او په دواړو هېوادونو کې ټاکنې ترسره شوې. د ټاکنو کمیسیون ډېر پخوا اعلان کړی چې موږ نه شو کولای په دې دواړو هېوادونو کې انتخابات وکړو او هغه هېوادونه هم په اسانۍ دې ته نه حاضرېږي چې هلته انتخابات وکړو. خو هغه لومړنیو انتخاباتو کې هغو هېوادونو همکاري وکړه، بالاخره هغه انتخابات ترسره شول، اوس خود انتخاباتو کمیسیون مطلق اعلان کړی او په دې پاتې (۲۷) یا (۲۸) ورځو کې هېڅ مجال نه شته چې دې هېوادونو کې انتخابات وشي. البته که شفاف انتخابات نه یوازې په پاکستان او ایران، بلکې په خلیج او نورو هېوادو کې وشي، افغانان حق لري چې رایه ورکړي او د هېواد په برخلیک ټاکلو کې ونډه واخلي، خو په دې شرط چې د هغو هېوادونو لاسوهنه پکې نه وي.

مسعود سروري: استاده! په صفر او تې کېدل یا وېکت له لاسه ورکول ملت ته په گټه دي که په تاوان؟

ځواب: د انتخاباتو کمیسیون چې کوم وخت ورته ټاکلی و که هغه وخت کې هر نوماند له خپلې نوماندۍ تېر شوي وای، نو ملت ته یې ډېره گټه رسوله، ځکه کوم ووت

کارتونه چې چاپ شوي، پر هغو لگښت راغلی او د دوی عکسونه پکې دي، کاشکې که د انتخاباتو کمیسیون دا شرط ټاکلی وای که چا تر ټاکنو وروسته یو لک رایې یا کارتونه پوره نه کړل نو دغومره سلنه به د ټاکنو

تاوان ورکوي. او يا وروسته انصراف کوي، نو بايد يو څه جريمه يې پرې ايښې وای، خو بيا هم چې ملت له نورې سرگردانۍ بچ شي دا هم د ملت په گټه ده او يا که په لومړي پړاو کې درې يا څلور تنه راکم شي دا هم د ملت په گټه ده، ځکه چې په انتخاباتو کې جنجالونه وي، مشکلات وي، تفرقه رامنځته کېږي، ناامني شته، قتل او قتال کېږي، نو په لومړي پړاو کې چې نوماندان څومره راکم شي ملت ته په گټه ده.

رحمان الله، د ملي

تحريک غړی: استاده

مخکې ورور پوښتنه وکړه چې بهر مېشتو افغانانو ته که زمينه برابره شي او بل د بهر مېشتو افغانانو رايه اچونه د هېواد مېشتو افغانانو په شمول، څومره اغېزه لرلای شي د يو کانديد پر گټنې باندې؟

ځواب: نور هېوادونه چې اتباع يې په نورو هېوادونو کې اوسېږي د هغوی ټولو لپاره يې زمينه برابره کړې، خو اکثره يې الکترونيکي انتخابات لري، نو هغوی ټول د هېواد په برخليک کې برخه اخيستلای شي. که بهر مېشتو افغانانو ته هم دا زمينه برابره شوې وای، نو ډېره به ښه وای، د هغوی روحي پيوند به له افغانستان سره تړل شوی و، د افغانستان برخليک به ټاکلو کې به يې ځان محسوس گڼلی و، له هر پلوه افغانستان

ته او افغانانو ته په گټه ده، خو اوس د محدودو امکاناتو په نظر کې نیولو سره که د افغانستان دننه کې هم عادلانه انتخابات وشي، د افغانستان په گټه ده.

محبت الله حیات: لکه څرنګه چې استاد د دغو درېواړو کاندیدانو ترکیب وڅېړه، نو تر ټولو کمې رایې اخیستونکي زلمی رسول و چې لس یا یوولس فیصده رایې اخیستونکي و او عبدالله عبدالله نوي (۹۰) فیصده رایه اخیستونکي و، نو څنګه به عبدالله عبدالله د زلمي رسول په گټه تېر شي او بله خبره د

عبدالله عبدالله په تیم کې د پښتنو خبره هم مطرح ده چې محمد خان (پښتون) هم ورسره دی او خپله هم په پښتو لږ څه پوهېږي، خو د زلمي رسول په ترکیب کې هېڅوک په پښتو نه پوهېږي نو ایا امکان لري چې عبدالله عبدالله د زلمي رسول په گټه تېر شي؟

ځواب: ښه پوښتنه ده، موږ ویل چې یو ضعیفه احتمال دی، نو ډاکټر عبدالله عبدالله که چېرې یوازې د اشرف غني مقابلې ته پاتې شي په دویم راوند کې، نو دوی خپله هم پوهېږي چې د اشرف غني ترکیب پوره دی انتخابات گټي، نو بیا د دوی خپله گټه هم په دې کې ده چې د زلمي رسول په گټه تېر شي، نو هغه رایې چې د عبدالله دي هغه ټولې ځي زلمي رسول ته، ځکه چې زلمي رسول ته دوی ډېره ترجیح ورکوي، نظر اشرف غني ته،

نوله دې کبله که دوی د خپلې ما بعد گټې په خاطر باندې دا وسنجوي، خو دا حتمي نه ده چې عبدالله د زلمي رسول په گټه تېر شي او که زلمي رسول انصراف وکړي، نو د زلمي رسول رايې عبدالله ته نه ځي؛ دا رايې د عبدالله پخې دي په دويم راوند کې هم نه زياتېږي ډېرې کمې به زياتې شي، هغه رايې بيا متناسبې دي مقابل کاندید ته هم بيا رايې ځي، نو اوس دا ترکیب که سړی وگوري یو مثلث، دوه ضلعي لري یو مثلث درې ضلعي لري، يانې د یو دوه بشپړې دي یوه یې کمه ده د بل درېواړه بشپړې دي بيا په دې کې هم داسې ده چې باید قومي بېلانس هم په افغانستان کې په پام کې ونیسو دا چې اشرف غني په سلو کې د شپېته سلنه پښتنو رايې اخلي دا ډېرې زياتې راځي، ځکه چې مجموعاً دلته اکثر ډېر زيات دی او چې لومړی مرستیال یې د خپل په سلو کې اتیه رايې اخلي دا د هماغه قوم په تناسب دي نه په مجموع کې، یا که عبدالله په تاجک مېشتو کې زیاته رایه اخلي نو بیا مجموعاً هغه ټوله چې راجمع کړې تر دې نورو رایو څخه ډېره کمه راځي؛ نه مقایسه کېږي له هغې سره، نو که د یو ورکوتی قوم څوک سل په سلو کې رایه اخلي، نو کېدی شي ټولې پنځوس زره رايې وي، خو که بل څوک د لوی قوم په سلو کې پنځوس رایه واخلې کېدی شي چې هغه شپږ یا اووه لکه رايې وي. نو دا تناسب مور په هغه شکل مقایسه کړی و.

اسماعیل ازاد، سیاسي مبصر: یون صیب! دا کوم ترکیب چې د زلمي رسول دی ایا دا خو هغه پخوانی طرز العمل نه دی چې ټولو جهادي او بحران کې بنکېلو ډلو په دې اتفاق کړی وي چې د کوزي په وجود کې زموږ د ټولو مفادات او کومې ناخوالې چې دوی کړې وي دا ټولې د وی په

وجود کې حفظ وي، زلمی رسول چې د کرزي کانديد دی، دده په وجود کې هغوی په دغو ديارلسو کلونو کې د باعزته ملتونو په لړ کې افغانان د نړۍ مفسد ترين ملت معرفي کړ ايا دې ته به دوام ورکول نه وي؟

ځواب: تشویش هم دا دی

اکثرو سره، بېشکه همداسې امتداد پیدا کوي، تردې هم په ضعیفه حالت کې، یو شمېر خلک چې دې دوه نورو کانديدانو: عبدالله او اشرف غني ته تمایل لري هغوی وايي چې باید دغه حالت کې یو څه تغیر راشي، خود زلمی رسول په وجود کې د دې اوسني حالت تداوم دی، تردې هم په ضعیفه حالت کې. ځینې خلک چې ورسره ملگرتیا کوي دوی نرم خلک دي او دوی خپله هم وايي چې موږ نرم خلک یو چاته څه نه وایو. نو دغه نرمښت به ددې سبب شي چې پخوانی فساد امتداد پیدا کړي او د تیمونو ترکیب څخه هم دا معلومېږي چې تحول به رامنځته نه کړای شي او د سختو حالاتو پر وړاندې به مقاومت ونکړای شي، همدا وېره چې تا سره ده اکثرو افغانانو سره ده، نو په دې توگه نوی حالت نه رامنځته کېږي د هماغه پخوانی تداوم دی.

پوښتنه: اړين پکټيار: استاده! که لومړي پړاو انتخاباتو کې درغلي وشي او عبدالله عبداللہ او زلمی رسول دويم پړاو ته لاړ شي، پښتانه خو به يې وزغمي، هم عادت دي هم ويده دي، ازبک به دغه پایلې ومني، د ازبکو مخه به څوک ونيسي؟

ځواب: مشکل هم همدا دی، دې

ترکیبونو د سیاسي رنگ په تناسب زیات قومي رنگ واخیست، نو په دې خاطر د مشکلاتو احتمال زیات دی. په نورمالو شرایطو کې د ډېر زیات مشکل احتمال کم دی، اوس که لومړي پړاو کې درغلي ونه شي نو د دې دوه کاندیدانو (عبدالله او اشرف غني) ډېر احتمال دی بیا که د دوی مثلثونو ته گورو د ډاکټر اشرف غني مثلث ټولې ضلعي پوره دي، نو احتمال شته چې زیاتې رایې وگټي، دا احتمالات چې موږ وایو داسې نه دي چې خامخا همدا احتمالات پاتې کېږي، بلکې که حالات همدا سې روان وي، نو تر یو څه حده همدا احتمالات ډېر زیات قوي دي، که دوی د ولس واقعي رایې وگټلې نو بیا حالات د بحران لوري ته نه ځي ځکه ولس به پرې قانع وي، خو که د قلب له لارې وړاندې لاړ شي، نو بیا طبعاً مشکلات پیدا کېږي، ځکه بیا یې پښتانه هم نه مني، ازبک یې هم نه مني، عبدالله خو به کېدی شي زلمي رسول ته په دې خوشاله وي چې د عبدالله چانس به په دويم راوند کې زیات شي، خو که ډاکټر اشرف غني او ډاکټر عبدالله ووتل بیا د زلمي رسول او ډاکټر عبدالله د ملگرتیا احتمال

ډېر دی او هغه حلقې چې کار کوي کونښن کوي چې اشرف غني دويم راوند ته لار نه شي، زلمی رسول او عبدالله لار شي، نو بيا به په دې کې د بد او بدترين انتخاب وي.

پوښتنه: شريف الله ناصري د ملي تحريک غړی: استاده! دا

يو منل شوی واقعیت دی چې ټاکنې تل له گيلو، ننگونو او لانجو سره مخ وي، خصوصاً هغه هېواد کې چې څلور دېرش کلنه متداومه جگړه پرې تېره شوې وي. دغه درې نوماندان چې ډېر تر سترگو کېږي او يا هم هر

سړی ترې د کاميابۍ تمه لري چې موږ هم دلته پرې ډېر بحث وکړ، ډاکټر اشرف غني، ډاکټر عبدالله او زلمی رسول، دا خو ښکاره خبره ده چې خدای نخواستې د عبدالله په کاميابېدو سره موجوده جغرافيه او دې کې موجوده اوسېدونکي له ستونزو او چيلنجونو سره مخ کېږي او د افغانستان حاکمیت او حتا بيرغ هم تر پوښتنې لاندې راځي. خو که راشو د ډاکټر غني او ډاکټر رسول په اړه، په افغانستان کې د خارجيانو په موافقه او يا هم د دوی گټې ساتل پکې مهم اړخ دی، د زلمی رسول اداره خو کټ مټ د ولسمشر کرزي او يا هم د هغه ځای ناستی ليدل کېږي او په افغانستان کې د مطبوعاتو لپاره د شخوند وهلو ښه موضوع ستراتيجیک

تړون دی، یانې له زلمي رسول څخه به هم هغه توقع کېږي چې د ولسمشر کرزي دريځ به خپلوي چې پر هغه دريځ خو واقعاً افغانستان د ستونزو خواته ځي، خو که راشو اشرف غني ته، دا صحيح ده چې دوستم د ده مجبوريته و چې د نفوس يا د قوم استازولۍ لپاره يې له ځان سره ودراره. نور که گورو چې په ولاياتو کې وسلوال پاتې شوي، دده په دفترونو کې ليدل کېږي او ده ته کمپاين کوي، ايا ډاکټر غني به خپله اداري پالیسي هم په دوی جوړوي؟ يا به دا خلک په وچ ميدان پرېږدي او د عدالت پر بنسټ به پرېکړه وکړي؟

ځواب: خپله يې کتاب ليکلې (د عادلانه نظام لار) نو و به گورو که کامياب شو د هماغه کتاب لار خپلوي او يا هم بل حالت غوره کوي. د عامو افغانانو او کارپوه افغانانو وظيفه دا ده چې د دغه نظام د اصلاح لپاره يو ښه سړی کامياب کړي او بيا له ښه سړي سره مرسته وکړي چې اصلاحات راولي. نو ستونزې ټول ټيمونه لري، ملايکې نه دي، اکثره کانديدانو سره چې کوم کسان ملگري شوي د خپل شخصي موقف د تقويې لپاره ملگري شوي دي. دا ستونزې شته، خو موږ به بيا وگورو دوه پړاو دي: چې يو د انتخاباتو تر گټلو مخکې پړاو او بله تر انتخاباتو وروسته يا مابعد مرحله ده.

ډېره مننه کور مو ودان

انتخابات او خطرات

(درېيم درس)

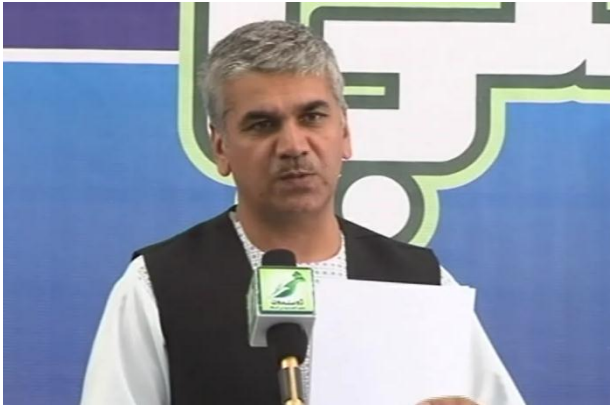
((خوږو ځوانانو او د غونډې قدرمنو گډونوالو ملي درسونه د ژوندون ټلو پزبون د تحليلي بحثونو يا درسونو يوه لړۍ ده، انتخابات او خطرات، ددې درسونو د لړۍ درېيمه کړۍ ده. مخکې تر دې چې درس پيل کړم بڼه به وي چې د تېر درس لنډيز ته لږ تم شو.))

لومړۍ برخه:

د تېر بحث ارزونه او کره کتنه:

تېره ليکنه وه: «انتخابات او احتمالات»: هغه ليکنه زياتره پراختکلونو او احتمالاتو راخرخېده، خو مهمو ټکو ته اشاره شوې وه:

انصراف: اټکل شوی و چې انصراف به کېږي، له (۱۱) تنو څخه (۳) تنو انصراف وکړ، لومړنی شکل مو دا ډول اټکل کړی و:

۱۰-۱-۱۱

۶=۴-۱۰

۴=۲-۶

۳=۱-۴

۲=۱-۳

۱=۱ x ۱

دویم اټکل، مطرح کانديدان وو:

۱- ډاکټر عبدالله

۲- ډاکټر زلمی رسول

۳- ډاکټر اشرف غني احمدزی

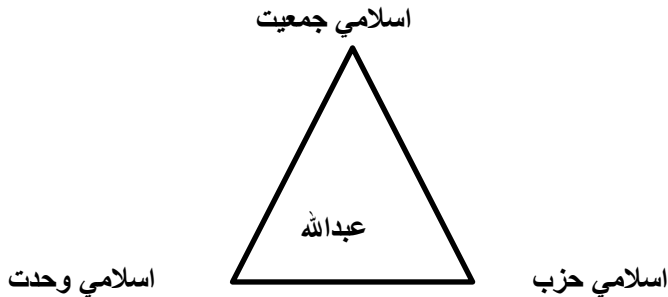
۴- استاد عبدالرب رسول سیاف

۵- قطب الدين هلال

په دې کې (۳) کانديدان: ۱- ډاکټر اشرف غني احمدزی ۲- ډاکټر عبدالله
عبدالله ۳- زلمی رسول تر ټولو مطرح وو.

درېيم اټکل دا و: جملې يې کټ مټ را اخلم: «که پورتنی درې او جمع
دوه نور نوماندان او بيا جمع يو دوه نور تر پايه ودرېږي، نوزيات احتمال
دی چې ټاکنې دويم پړاو ته لاړې شي، د دغو واقعیتونو له مخې زيات
اټکل دی چې د ټاکنو په دويم پړاو کې به ډاکټر اشرف غني احمدزی او
ډاکټر عبدالله عبدالله يو بل سره سيالي کوي.

خلورم اټکل د سياسي ترکیب له مخې و:

اسلامي جمعیت: ۸۰٪

اسلامي وحدت (محقق ډله): (۵۰٪)

اسلامي حزب (ارغندیوال): (۳٪)

د عملي کېدو پر مهال په دې اټکل کې یو څه توپیر راغی.

له قومي پلوه تاجک ټبر په سلو کې تر (۸۰٪)، هزاره په سلو کې تر (۵۰) او پښتون تر (۰) پورته رایې ډاکټر عبدالله عبدالله ته ورکړې.

۵- د زلمي رسول د رایو وروستی اټکل داسې و.

په هر سلو پښتنو کې ۱۵٪

په هر سلو تاجکو کې ۲٪

په هر سلو هزاره کې ۲۰٪

دا اټکل واقعیت ته تقریباً نږدې وخت، دا ټول چې سره راټول شي، کېدی

شي مجموعي رایه یې ۱۱٪ شي چې اوس ډاکټر زلمي رسول گټلې دي.

البت په ډېر کم توپیر.

۶- د ډاکټر اشرف غني د رایو اټکل داسې و:

۱- په هر سلو پښتنو کې (۶۰٪)

۲- د جنرال دوستم په وسیله په هرو سلو ازبکو کې (۸۰٪)

۳- د سرور دانش په وجود کې په هرو سلو هزاره و کې ۳۰٪. د دې اټکل دوه لومړنۍ برخې بېخي پوره وختې، یوازې درېیمه برخه یې پر واقعیت بدله نه شوه، ان تر وړاندوینې ډېرې کچې ته راتپته شوه. که د اټکل سم ختلی وای او د زیات تقلب مخه نیول شوې وای، نو پوره باور و چې د ډاکټر اشرف غني او ډاکټر عبدالله تر منځ به د رایو تفاوت ډېر کم و.

کوم شی چې په تېر درس کې ورته زیاته نغوته نه وه شوې، هغه د نږدې (۱۲) لکه رایو سیستماتیک تقلب دی.

که چېرې د اشرف غني د ټاکنیز مثلث وروستی ضلع د دوو نورو په شان فعاله وای، زموږ د تېر درس احتمالات نږدې ۹۵٪ پر واقعیت بدلېدل، خو

اوس هم چې تېر بحث ټول ارزوو، نو په سلو کې ۸۵٪ يې عملي بڼه خپله کړې ده.

اوس راځو د دويم پړاو انتخاباتو او احتمالي خطراتو ته!

په دې پړاو کې د تېر پړاو په شان احتمالات ډېر زيات نه دي، يانې ثابته خبره ده چې په دوو کې به يې يو ضرور گټي. خو ددې اټکل شته چې تقلب به کېږي. که چېرې د تقلب مخه ونیول شي، نو ددې احتمال شته چې د دواړو نوماندانو ترمنځ به واټن زيات نه وي. ښه به وي چې د تېرو ټاکنو نيمگړتياوو ته هم لږ نغوته وکړو:

۱- **تقلب:** د قانون تر چتر لاندې ناقانونه او سيستماتيک تقلب؛ داسې يو تقلب چې صندوق ته د رایې تر اچولو وروسته يې تشييت خورا گران کار دی. عیناً لکه په دوه لیټرو شیدو کې چې يو لیټر اوبه ورگډې کړي.

۲- **نظارت:** لکه څنگه چې ویل کېدل نظارت هغه شان ترسره نه شو. په تېره بیا د ډاکټر اشرف غني ټیم د رسمي نظارت له پلوه خورا کمزوری و. دا برخه یوازې پر ولسي نظارت ولاړه وه، چې نظارت یې په خپله خوښه و، خو د شکایت د ثبت او رسمي اعتراض حق یې نه درلود.

۳- **تصنعي جنګونه:** د معمول په څېر په ځینو سیمو کې مصنوعي طالبان پیدا کړای شول او په ځینو سیمو کې تصنعي جنګونه ونښتل، چې طبعاً دې کار د یوه مطرح کانديد طبيعي ووت ته زیان ورساوه.

۴- **د ټاکنو کمپسيون د ځینو کارکوونکو لاسوهنه:** طبيعي خبره ده چې د ټاکنو کمپسيون يو شمېر مامورينو چې له پخوا څخه په دې کمپسيون کې کار کوي، د تقلب یوه اوږده پروسه يې تجربه کړې، د کمپسيون له نويو

مامورينو سره په همکارۍ د ځينو مشخصو کاندیدانو په گټه درغلي ته لاره اواره کړه.

۵- **تر اصلي حالت پورته ووت کارونه:** په ځينو ولايتونو کې تر اصلي حالت زياتې رایې وکارول شوې، په مجموعي ډول (۱۰) داسې ولايتونه شته چې تر طبيعي ووت پورته رایې په کې کارول شوي دي.

۶- **د شمېرنې بهير:** د شمېرنې بهير هم هغسې نه و چې اټکل يې کېده، تېرې تېروتنې يو ځل بيا په کې تکرار شوې. د شفافيت لپاره ټولې لارې چارې ونه کارول شوې.

۷- **دواړه کمپسيونونه:** دواړه کمپسيونونو په پيل کې اعلان وکړ چې په ټاکنو کې د پام وړ درغلي شوې ده، خو باطلې رایې بيا د پام وړ نه وې؟ اسمان لکه څنگه چې غورېده، هسې ونه اورېده. که چېرې دواړو کمپسيونونو پامور تورې رایې باطلې کړې وای، نو دويم پړاو کې به د نوماندانو پلويانو ډېرې درغلي ته زړه نه وای ښه کړی. خو اوس کېدی شي خبره معکوس شي.

۸- **د دولتي چارواکو لاسوهنه:** څوک غواړي او که نه چې دا واقعیت ووايي يا يې ونه وایي، خو دا يو واقعیت دی چې گڼ شمېر دولتي چارواکو په ښکاره او پټه تر وروستي حده په ټاکنو کې د مشخصو کاندیدانو په گټه لاسوهنه وکړه، ښه به وي چې په ډاگه يې نوم واخلو:

اسلامي جمعیت او نظار شورا چې په تېرو (۱۳) کلونو کې يې تر بل هر تنظیمه په حکومت کې ونډه زياته ده، په دې تنظیم پورې اړوند چارواکو د خپل کاندید په گټه لاسوهنه کړې ده. د اسلامي جمعیت تر څنگ د

اسلامي حزب يوه برخه، اسلامي وحدت گوند او ځينې نور تنظيمونه په ترتيب سره په دې ډله کې راځي:

۱- د انتخاباتي توکو نا عادلانه وېش: له ځينو سيمو څخه دا شکايتونه وو، چې ووت کارتونه کم وو. ځينو سيمو ته تر معياره پورته کارتونه ورسېدلي او همدارنگه ځينې نورې نيمگړتياوې.

خو له دې ټولو ستونزو سره سره، د هېواد امنيتي سياسي حالاتو ته په کتو سره بيا هم دا چې ټاکنيزو کمپسيونونو ټاکنې تر دې بريده ورسولې او نوماندانو له کوم جنجال پرته د ټاکنو لومړنۍ پايلې ومنلې، دا يو لوی بری او پرمختگ و، هم ټاکنيزو کمپسيونونو ته او هم ټول افغان ولس ته! اوس راځم د ټاکنو دويم پړاو ته:

لومړی، ټاکنيز کمپاينونه:

دا کمپاينونه هغومره گرم نه دي، لکه څنگه چې په لومړي پړاو کې وو. خو دا کمپاينونه پر دوو مطرحو کانديدانو سربېره (۸) نورو نوماندانو او ځينو نورو مشخصو مطرحو څېرو له ډېر سربېست څخه ژغورلي دي. اوس راځو ددې ډول اشخاصو تاثيراتو ته!

۱- **رواني تاثيرات:** يو او بل کانديد ته د دا ډول اشخاصو او بنسټل راوبنستل خپل رواني تاثيرات لري، د هغو د پلويانو روحیه پياوړې او کمزورې کولای شي، خو بيا هم اصلي کار ولس سره دی.

۲- **سياسي تاثيرات:** دوو مطرحو کانديدانو چې په خپلو ټيمونو کې يې د سياسي، قومي او مذهبي عناصرو کومه نيمگړتيا او کمزورتيا احساسوله، دواړه هڅه کوي چې خپلې نيمگړتياوې په دې اشخاصو پوره

کړي. دا اشخاص که څه هم اوسمهال ددې کاندیدانو سیاسي، قومي او مذهبي مشروعیت ته گټه رسوي، خو د بریالیتوب په حالت کې دا ډول اشخاص خپله د بحران یوه سرچینه ده.

عملي تاثیرات: دا ډول اشخاص عملي تاثیرات نه لري، که لري یې هم نو ډېر کم دي. ځکه ووت خو ولس سره دی. ولس لکه د رمې په شان نه دی، چې دوی یې کومې خواته بیایي، هغه به هم په پتو سترگو ځي، دوی هغه شان کمپاین او لگښت چې د ځان لپاره یې کاوه، اوسنیو دوو کاندیدانو ته نه کوي، یوازې په آینده نظام کې د ځان ځایونې لپاره هڅې کوي.

اوس راحم د عملي ټاکنو دویم پړاو ته!

لومړی ستونزو ته اشاره کوو:

لومړی احتمال دادی چې د خلکو شمېر به هغومره نه وي، لکه په لومړي پړاو کې چې و. د ولایتي شوراگانو نوماندانو د خلکو په هڅونه کې اساسي نقش درلود، هغوی اوس په دې بهیر کې نه شته. که چېرې دواړه کاندیدان قوي انگېزه تخلیق کړي، کېدی شي دا خلا څه ناڅه ډکه شي.

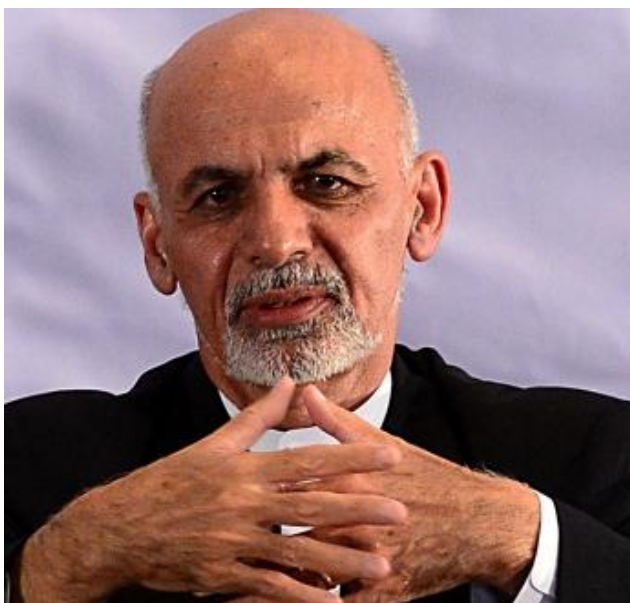
دویم احتمال دادی چې تقلب به د پخوا په اندول لایات شي، دا تقلب به پټ هم شي داسې چې د تېرو ټاکنو د گډونوالو شمېر به ورته د دلیل په توگه راوړي.

درېیم احتمال دادی چې تصنعي جنګونه به پیل شي، مصنوعي طالبان به راوټوکول شي، د امنیتي ارګانونو تنظیمپالي اشخاص به هم د خپل کاندید په گټه لاس ترزني کېښي.

څلورم اټکل دا دی چې که چېرې ددې ټولو ستونزو مخه ډب نه شي، نو نامشروع ټاکنې به پر ولس تحمیل شي او دا به په خپله د یوه اوږده بحران لپاره لاره اواره کړي، نه یوازې بایلونکي کانديد ته به د منلو وړ نه وي، بلکې ولس به یې هم ونه زغمي.

اوس راځو د راتلونکو ټاکنو خطراتو ته!

۱- **ډاکټر اشرف غني احمدزی:** یو شمېر ډلې، اشخاص، د ځمکې مافیا، تنظیمونه او د لږکیو د حقوقو مدعیان د ډاکټر اشرف غني احمدزي له برياليتوب څخه وپره لري.

د قانون
حاکمیت هم
ځینو کسانو ته
د زغملو وړ نه
دی. دا کټگوری
خلک له اشرف
غني څخه تر
حده زیاته وپره
لري، خو له
ډاکټر اشرف
غني او د هغه له

ټیم څخه چې کومه وپره ده، دا د هغه له اوسني عملي چلند او کرکتر سره سمون نه خوري، ځکه چې همدا اوس دده په ټیم کې ددې ډول اشخاصو عملي حضور، دا وپره تر ډېره حده نفې کوي.

گاونډي هېوادونه هم د ډاکټر اشرف غني له برياليتوب سره علاقه نه لري، په تېره بيا ايران او پاکستان، هغوی فکر کوي چې دده په وجود کې د افغانستان د سياسي او اقتصادي ثبات چانس ډېر پرې او داسې يو حالت سره هغوی جوړ نه دي، نو ځکه خو به په افغانستان کې د خپلو عملي پلويانو په واسطه د ټاکنو په بهير او دده تر احتمالي برياليتوب وروسته حالت کې غټ خطرونه او ستونزې راولاړې کړي.

د نړيوالې ټولنې له نبض څخه معلومېږي چې د اشرف غني له برياليتوب څخه نه و پرېږي، ان لېوالتيا ورسره لري. هغوی فکر کوي چې دده په وجود کې احتمالي ثبات د نړيوالې ټولنې لپاره يو ستر امتياز دی او کله چې نړيواله ټولنه له افغانستانه وځي، نو با ثباته افغانستان د دوی لپاره د بري يو سمبول گڼل کېږي.

روسيه، ځينې شمالي گاونډي هېوادونه د اشرف غني له برياليتوب سره لېوالتيا نه لري، خو دده له مقابل نوماند سره ډېره لېوالتيا لري. ددې خطر شته چې امريکايان يو ځل بيا د بن د کنفرانس په شان روسيې او ايران ته د سياسي امتياز په توگه غوره مړۍ ورکړي او دا کار به يو ځل بيا افغانستان له اوږده ناورين سره مخ کړي.

په خپله د اشرف غني احمدزي د ټاکنيز مثلث د درېواړو ضلعو پخلا او خوشاله ساتل او تر هغه وروسته د نورو فرعي او اصلي شخصيتونو هماهنگ ساتل او د هغو د غوښتنو خړوبول هم اسانه کار نه دی.

۲- **ډاکټر عبدالله عبدالله:** د ډاکټر عبدالله عبدالله برياليتوب د بن تر کنفرانسو وروسته د اوسني حکومت تداوم دی، په يوه نوې او بله بڼه. په

حقيقت کې په حکومت کې د اسلامي جمعيت غړو ته د هغو پاتې څو کيو وېش دی چې تر دې دمه لاله نورو تنظيمونو يا شخصيتونو سره دي. قومي او تنظيمي انحصار د فساد تداوم او د اکثريت پر ضد له کيني ډک چلند ددې ټيم د اساسي هستې دي او اصلي ماهيت.

د پاکستان ايران، روسيې او شمالي گاونډيو نيابتي نفوذ به بل عنصر وي، چې افغانستان به له سخت او اوږده ناورين سره مخ کړي. کېدی شي په خپله ډاکټر عبدالله عبدالله د اوږدې سياسي تجربې په رڼا کې له اکثريت پښتنو او ملي مسایلو سره تر يوه وخته په ډېر احتياط چلند وکړي او ان تر ولسمشر کرزي به پښتنو مشرانو ته د زيات احترام لاره خپله کړي، خو خبره په هغې اساسي هسته کې ده. چې د نظار شورا په نامه يادېږي، جمعيت يې بل عنصر دی، د پښتنو او نورو قومونو پر وړاندې د دوی پخوانۍ کينه، بغض او عداوت هېڅکله نه شي پتېدلای. د ډاکټر

عبداللہ ٲيم هم د اضدادو يو مجموعہ ده ، چي ہرہ شپہہ يي د پخوا پہ څپر د پاشني امکان شته ، خو اوس راتلونکو امتيازاتو ته پہ هيله منتيا سرہ يو شوي ، کله چي د امتيازاتو د وپش مسله رامنځته شي ، نو لومړي د ډاکټر عبداللہ عبداللہ د ٲاکنيز مثلث متضادي ضلعي او بيا تر هغه وروسته د واک و ځواک نور مدعيان به ضرور په خپلو کي سرہ لوپري او هېواد به يو ځل بيا د (۹۰) کلونو د تجربې غېږي ته ځي . دې ټولو اندېښنو ته په پام سرہ راتلونکي ٲاکني له خطراتو لري نه دي .

خو که غواړو دا ټول خطرات رفع او دفع کړو ، بايد بنځي او نر ، ځوانان او سپين ږيري ټول په ٲاکنو کي گډون وکړو ، د ثقل مخه ډب کړو او يو قوي مشروع سياسي نظام رامنځته کړو .

اوس راځو هغو اصطلاحاتو ، نومونو ، ترکیبونو يا ژبنيو جوړښتونو ته چي دلته باب شوي ، په تېره بيا په وروستي لسيزه کي . دا نومونې زياتي

کارول کېږي. هر څوک ترې خپل تعريف او تعبير لري او هر يو يې د خپلو گټو لپار کاروي.

تعصب: له لغوي پلوه له (عصب) څخه رغېدلی، عصبيت، تعصب، متعصب هم له دې ريښې يا مصدرې حالت څخه رغېدلي دي. تعصب عربي کلمه

ده چې په پښتو او دري کې هم په ورته ماناوو کارېږي.

له اصطلاحي پلوه تعصب يو داسې عمل يا چلند دی چې له

دغه يا هغه دليل پرته له زيات حرارت او گرمۍ سره ملگري وي. په تېره بيا په ديني، سياسي، ورزشي او نورو چارو او هدفونو کې. (جورج سانتايان) چې يو فيلسوف دی، تعصب دا ډول راپېژني:

«له چا څخه چې هدف له ياده ووځي او بې ځايه هڅې پيل کړي، دې ته تعصب وايي.» (وينسون چرچل) بيا وايي: «متعصب هغه څوک دی چې نه شي کولای خپل نظر تغير او يا خپل دريغ بدل کړي.»

زموږ په ټولنه کې بيا متعصب د ځينو کړيو له خوا هغه چاته ويل کېږي چې د يو مستقل دريغ خاوند وي، خپل نظر لري، که څه هم دا نظر د چا په زيان نه وي، له منطقه هم لرې نه وي، خو د معمول ظلم پر وړاندې ولاړ وي، همغه کارونه چې په اصطلاح پراخ نظري او نا متعصب يې کوي، دی

يې هم کوي، خو د ورته کارونو سرته رسوونکي پرې د تعصب ټاپه لگوي. په ژبنيو، قومي او ملي مسايلو کې پر هغو خلکو ډېر دا تور پورې کېږي چې ډېر ترې ځان ساتي. په افغانستان کې هر هغه څوک چې په پښتو ژبه د ليک، لوست، مکاتبې او مراودې غوښتنه لري او هغه هم په خپله د پښتنو لپاره، د هغه په باب دا اصطلاح ډېره زياته کارېږي.

افراط: له پوښ څخه د تورې په را ايستلو کې چټکتيا او تر حده تېري ته افراط وايي، په دري کې ورته (زياده روي) وايي. په اصطلاح کې هغه عمل دی چې تر ټاکلي حدوده او معياره پورته وي يانې داسې زياتوالی يا پورته والی چې اړتيا ورته نه وي.

خو په افغانستان کې بيا هغه چاته افراطي ويل کېږي چې د غيرت مالگه په کې زياته وي، د هر ناروا کار په مقابل کې غبرگون نسي، پر وخت يې نسي او ژر يې نسي.

تفریط: د تفریط او افراط ریښه یوه ده؛ (فرط). تفریط د افراط مقابله مانا لري، یانې یو څوک چې تر حده زیات سست، پخ او د عوامو په اصطلاح د هېڅ کار نه وي. د لټی او تنبلی وروستی حالت کې وي. خو زموږ په ټولنه کې څومره چې افراط په منفي او سیاسي مانا کارېږي، تفریط هغومره نه کارېږي. د اسلام مقدس دین د ارشاداتو له مخې افراط او تفریط دواړه ناروا دي. استاد الفت وايي، کله چې په ټولنه کې افراط او تفریط واکمن وي، د یوه پرځای به دوه تنه تلفات ورکوي: «په یوه ورځ په یوه ساعت کې له یوې شفاخانې دوه جنازې راووتلې، هغه یو د کم خونۍ په وجه او دا بل د وینې فشار له امله مړ شوی و، د هغه جنازه خورو تنو په اوږه راخیستې وه، ددې بل جنازې پسې بې حساب له لوی او واړه موټر روان وو، هغه یوه وینه نه درلوده ځکه مړ شو، ددغه بل وینه زیاته شوې او تېزه شوې وه، ځکه یې ژوند ونه شو کړای»

زموږ په هېواد کې یو ځل یو شخص په دې خاطر چې ږیره یې لرله او خولۍ یې په سر کړې وه زنداني شو او شل کاله وروسته بیا په هماغه ځای کې یو بل شخص په دې خاطر چې ږیره او خولۍ یې نه لرله زنداني شو. دې ته وایي افراط او تفریط.

فاشیست: له (فاش) څخه چې لاتیني کلمه ده اخیستل شوی، په لاتین کې یې هغه تېر ته ویل چې میلی یې ورپورې تړلې او د روم پاچا ته به یې سپارلې، دا د قدرت نښه گڼل کېده. پر (۱۹۳۲م) کال د (موسولیني) د سیاسي خوځښت نوم شو. وروسته دا د دیکتاتوري نظام نظریه شوه چې د پارلماني نظام، ولسواکۍ، لیبرالیزم او کمونیزم پر ضد کارېدله. د قدرت

انحصار د فاشيزم بله ځانگړنه ده. خو زموږ په ټولنه کې فاشيست له
مظلوم ملت او مظلوم اکثريت سره د خواخوږي شخص لپاره کارول کېږي.
ملي: د ملت له کلمې سره تړلې کلمه ده، ملت د خلکو همغې ډلې ته وايي
چې په خپل منځ کې ډېر زيات مشترک خصوصيات لري. (ي) نسبتې (يا)
۵۵.

(ملي) د کليمې په اساسي مانا هغه چاته ويل کېږي چې د ملت خصوصيات
ولري، د هغه گټې وپالي او له تعرضه يې خوندي کړي. کله کله دلته دا
کلمه په همدې اساسي مانا کارول کېږي، خو په وروستيو وختونو کې دا
کلمه اکثره په اوبنتې او سرچپه مانا کارول کېږي. (ملي) همغه شخص گڼل
کېږي چې له خپلو ملي ارزښتونو او ان قومي ځانگړنو تېر شي، چوپه
خوله پاتې شي او هر څوک چې د ملت پر هويت بلوسي، د حساسيت د
ټوکېدو په پلمه په هر څه ځان غلی کړي، په پښتنو کې بيا تر ټولو ملي
همغه شخص ته ويل کېږي، چې په پښتنو نه پوهېږي او يا پښتنو نه وايي،

ان که چا دې قوم ته سپکې سپورې هم وويلې، دی پرې سر و نه گروي او ان د مقابل طرف خبره نوره هم تائيد کړي. دا ډول «ملي خلک» اوس دومره زيات شوي چې ان افغانستان، افغان او ملي هويت ته څوک تروې ترخې وايي، نو دوی وايي غرض پرې مه لرئ چې ملي وحدت خرابېږي، دوی وايي پروا نه کوي، که هغوی دې مسایلو ته لمن وهي، نو موږ خو لويه اوسپله لرو، موږ بايد حساسيت راونه پاروو. دا ډول خلک (بې غیرتی) ته اوسپله او زغم وايي.

احتياط: احتياط په يوه کار کې دقت او ځيرتيا ته ويل کېږي او داسې يو حالت دی چې د اشتباه او تېروتنې مخنيوی په کې کېږي، خو له هغې ورځې چې د افغانستان په سياست کې د «احتياط» کلمه داخله شوې، دا پر حقيقي مانا نه کارول کېږي. احتياط د تفريط يو حالت ته کښته کېږي ان تردې چې د يو معقول او ضروري کار د اجرا مخه نيسي.

يو شمېر سياستوال او قلموال پر دې مضر احتياط اخته دي، دومره احتياط کوي چې تردې احتياط نه احتياط ټولنې ته په گټه دی. عيناً لکه د شمی اکا احتياط، د شمی اکا د احتياط کيسه او محتوا به دې ډول ده:

«شمی اکا په کلي کې په احتياط ډېر مشهور و، هر چا چې به کوم کار کاوه، نو ده سره به يې د احتياط په اړه مشوره کوله. د ده له احتياطي کارونو څخه يو دا و چې په موټر کې نه سورېده، پلی گرځېده، ويل به يې هسې نه موټر چپه شي او که پلی لاړ شم وروسته به ورسپرم، ژوندی خو به يم، برق يې کور ته نه راوسته ويل يې کېدی شي برق شارټ شي، کور اور واخلي، تر هغه خو چې د خراغ رڼا ته کېنم ښه ده، که رڼا کمه ده، نو د کور د سوځېدو خطر خو نه شته. هوکې دی له عقله پياده و، نو ځکه يې کور

کې توره تياره وه)) زموږ يو شمېر سياستوال هم پر همدې مضر احتياط اخته دي.

مصلحت: مصلحت په لغت کې صلح، صلاح، خير او صواب ته ويل کېږي. ځينو د گټو ترلاسه کول او د ضرر دفع کول هم مصلحت گڼلې دي. يانې هر هغه کار چې ضرر په کې نه وي. بې ضرره او بې خطرته گڼته. په دې مانا چې هېڅ لوري ته په کې تاوان نه وي. خو د افغانستان په وروستيو سياسي اصطلاحاتو کې دا اصطلاح اوس هغه عملي مانا نه ورکوي چې دا کلمه يې لري. دلته مصلحت په دې مانا کارول کېږي چې د يو چا حق بل چاته ورکول کېږي او دا کار بيا د ملي مصلحت په توگه انگېرل کېږي او که هغه بل څوک د حق چيغه پورته کوي، نو د هغه دا کار د ملي مصلحت ضد حرکت گڼل کېږي.

دا وخت ددې خبرو نه دي: ځينې خلک يا اشخاص شته چې اني يا اوسنيو پېښو ته د ځواب ويلو جوگه نه دي، اوسنۍ پېښې راتلونکي ته پرېږدي، دا په داسې حال کې ده چې اوسنۍ پېښې اوس غبرگون او ځواب غواړي، راتلونکي کې بيا د نورو پېښو احتمال دی، نو که موږ ماضي په حال او حال په راتلونکو ځوابوو، نو يوه زمانه به شاته پاتې يو.

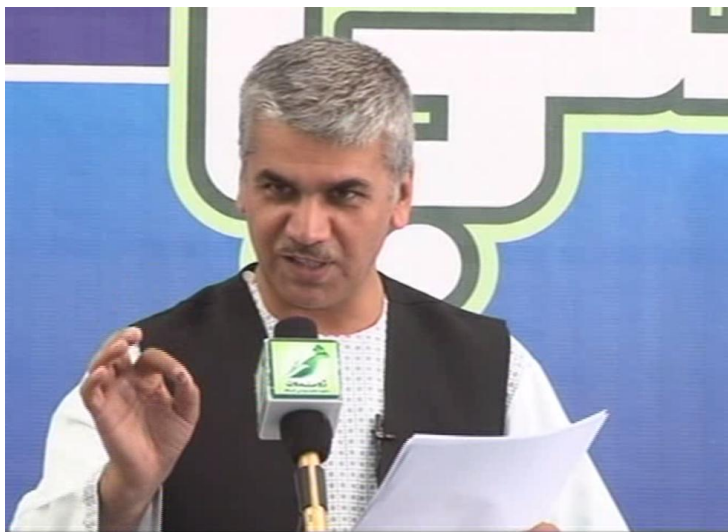
حساسيت: د حساسيت ريښه له (حس) څخه اخیستل شوې، احساسات، احساساتي، محسوس، حساس او نور ټول له همدې ريښې څخه اخیستل شوي دي. يو څوک چې يوه موضوع په دقت سره حس کړي، نو طبعاً ورسره حساس کېږي هم.

حساسيت دلته د معقول غبرگون په مقابل کې هم کارېږي. دلته هر هغه چاته احساساتي ويل کېږي چې د يوه موضوع درک ته رسېدلی وي او د

هغې د خطر په باب غبرگون ته تيار وي، دوی دا کار یو نامشروع کار گڼي خو (بې حسي) بیا یو عقلا نه کار بولي.

قومیت ته لمن وهي: یو شمېر خلک داسې هم شته چې غواړي پر مظلومو خلکو او مظلوم اکثریت خاورې واړوي، خو که تا د مظلومیت غږ پورته کړ، نو دوی درباندي د قومپالنې ټاپه لگوي. دا په داسې حال کې ده چې قومیت ته لا د مخه لمن وهل شوي، خو که ته غواړې دا لمن راټوله کړې، نو ځینې اشخاص بیا د تعرض لپاسه بیا تعرض کوي.

سیاسي نزاکت: «سیاسي نزاکتونو» هم د افغانستان سیاسي بازار ډېر بد رنگه کړی دی. ځینې سیاستوال یو لړ نامشروعې هڅې ترسره کوي، خو که تا اعتراض وکړ، چې ولې؟ نو پلویان یې وایي ځینې سیاسي نزاکتونه دي، ضرور نه ده چې هغه اوس وویل شي.

شخصي گټې: یو شمېر خلک په دې خاطر چې د ملي گټو د تثبیت او پاللو مخه ونیسي، پر مطرحو اشخاصو د شخصي گټو د پاللو تور پورې کوي.

دې بناغلو ته که وویل شي: کومې لارې چارې موجودې دي چې یو څوک هغه ترسره کړي او د شخصي گټو له توره وژغورل شي؟

سیاسي تجارت: یو شمېر خلک چې د شخصیت د ودې او اقتصادي فقر له عقدې سره مخامخ دي، هر مطرح ملي او سیاسي شخصیت باندې د سیاسي تجارت تور پورې کوي، دوی ته هم باید دا پورته پوښتنه کېښودل شي: کومې لارې چارې شته چې د سیاسي تجارت او سیاسي خدمت ترمنځ توپیر وشي؟

مور، ته جنجال جوړوي: یو شمېر اشخاص دي چې نه په پنځوو کې حساب دي او نه یې څوک په خوله پیاز خوري، یو نیم کس چې کله هم د ملت د ملي داعیې غږ پورته کړي او د سر خطر ځان ته متوجه کړي، نو پر دوی لږزه راشي، فشار پر هغوی وي، خو وپره دوی احساسوي، بیا نو په خصوصي مجلسونو کې دا خبرې پیل کړي: والله نو دا خو یو شخص دی، مور ته جنجال جوړوي، مور ته غمونه کړي، سبا به مور ته ستونزې وي، دې بناغلو ته باید وویل شي چې تاسو ته نو اوس کله ستونزه ده چې سبا به وي. اوس مو کله ستونزې ته د ستونزې په سترگه کتلي چې سبا به ورته وگورئ، د تاسو پرون، نن او سبا ټول یو شان دي، چې پرون غلي وئ او نن غلي سیاست سبا به مو هم همدا حال دی.

ځان شهرت ته رسوي: شهرت، نېکنامي او بدنامي د یو مثبت او منفي عمل له اجرا څخه راتوکېږي، یو څوک چې د هېڅ ډول عمل جوگه نه وي، هغو ته له خبرو پرته نور څه نه پاتې کېږي. «عمل گران گفتار اسان دی که پوهېږي» شهرت، ذلت او نېکنامي د خدای (ج) له اړخه ده. یو چاته یې د عمل وس ورکړی، یو چاته یې د خبرو، یو چاته یې د دواړو او یو چاته یې

د هېڅ هغوی چې د شهرت وړې دي او کار نه شي کولای، شهرت ته هم نه شي رسېدلای، نو هغوی ټول خلک د خپل ځان په هنداره کې گوري، په داسې حال کې چې هدفمن خلک د هدف د تعقيب لپاره سر په لاس کې نیسي او کدوسري چې همېش د خپل سر د خونديتوب په فکر کې وي، هغه هېڅکله په ټولنه کې سر نه شي پورته کولای.

هغه سر په سر کې کله حسابېږي

چې د سر خطر یې نه وي په خطر کې

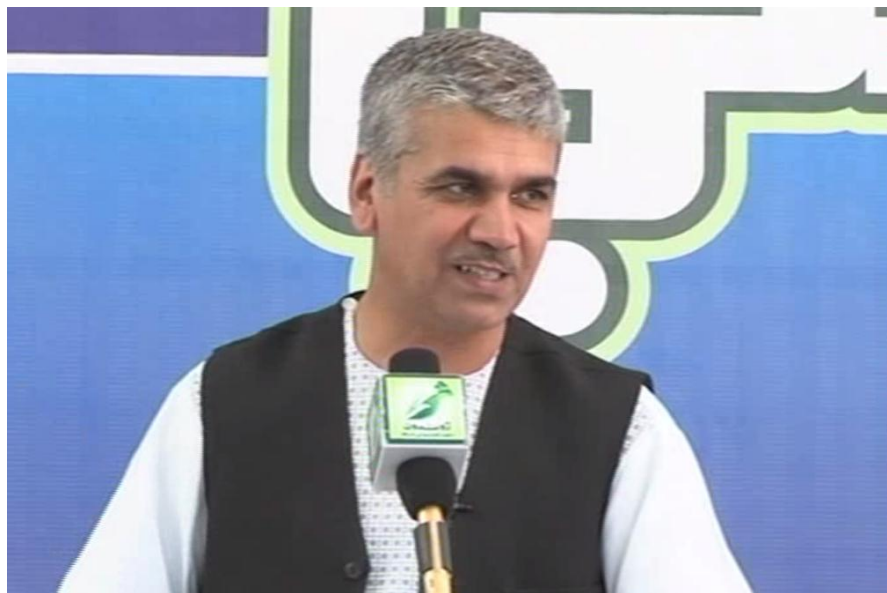
قومونه په جنک اچوي: دا ترکیب هم کله کله کارېږي، عجیبه خبره خو داده چې دا نومونه هم د هغو کسانو له خوا کارېږي چې پر قومي تعصب ککر دي. یو څوک د ټول ملت چغه پورته کوي او یو بل بیا د یوه قوم او سمت چغې وهي، خو دا قومي عناصر بیا پر ملي عناصرو د قومیت تور پورې کوي. که چېرې یو ملي شخص د کوم قومندان یا جنگسالار یا فاسد نوم اخلي، نو د جنگسالار پلویان فوراً دې مسلې ته قومي رنگ ورکوي.

ملي وحدت: ملي وحدت چې د یوه هېواد د پیوستون، ثبات او ملاتړ لپاره تر ټولو مهم عنصر دی، په افغانستان کې پر خپله اصلي مانا نه کارول کېږي. دلته ملي وحدت د اکثریت د ځینې په مفهوم خلاصه کېږي. که اکثریت هر څومره ځپل کېږي، محرومېږي او مظلومېږي او د لږکیو د حقوقو یو شمېر مدعیان پرسېږي، نو دا حالات د دوی په نظر د ملي وحدت مسیر تعقیبوي او که هر کله په دې بهیر کې چا د اکثریت د مظلومیت چيغه پورته کړه او یا یې اعتراض وکړ، نو فوراً غږ پورته شي

چې هلې ملي وحدت ته زیان ورسېد. ملي وحدت دلته د اکثریت پښتنو د خفگان په بیه تمامېږي او همدا مانا لري.

تبعیض ښه شی نه دی: دلته د تبعیض یانې توپيري چلند او تبعیض ضد مبارزو کې توپیر نه کېږي. یو څوک ټوله ورځ تبعیض ته لمن وهي، خو که یو چا ورته وویل چې ولې؟ هغه فوراً وايي ولې تبعیض ته لمن وهي، یانې تبعیضیان دومره ماهر دي چې پر بې تبعیضه خلکو هم د تبعیض تور پورې کولای شي.

مجاهد: په تېرو درې نیمو لسیزو او په تېره بیا په دې تېرو (۱۳) کلونو کې چې د (مجاهد) له مقدس نامه څخه څومره نامقدسه گټه پورته شوه، په نړۍ کې به یې ساری نه وي لیدل شوی. هغوی چې د روس پر وړاندې یې په جهاد کې خپل سرونه نذرانه کړل او یوه شېبه یې خپل مورچل پرېښود، هغوی ته اوس څوک مجاهد نه وايي، هغوی چې د روسانو د یرغل پر مهال

یې له هغوی سره پروتو کولونه درلودل او د روس تر وتلو وروسته یې جنگونه پیل کړل، هغوی د جهاد پر وراثت کېناستل. عجیبه خبره خو لا په کې داده ځینې اشخاص چې د روسانو د وتلو پرمهال نوي تولد شوي او یا هم هغه مهال ماشومان وو، هغوی تر ټولو زیات د جهاد ټیکه داران دي. د جهاد او مجاهد په نامه چې کومې ځورونې، نارواوې، لوټ او تالان وشو، نه یوازې (جهاد) او (مجاهد) پرې شرمېږي، بلکې ټول انسانیت پرې شرمېږي، خو دا بناغلي بیا هم پر دې ډول «جهاد» ویاري.

جنگسالار: هغه چاته ویل کېږي چې له نامشروع وسلې او زور څخه ناقانونه او نامشروع گټه پورته کوي. کله کله بیا دې کار ته مقدس شعارونه او عنوانونه هم ورکوي. که ددې اشخاصو په باب چا هم د اعتراض غږ پورته کړي، نو د دوی له خوا پرې ډول ډول تورونه پورې کېږي او خپله د سپېڅلو دیني شعارونو او نورو قومي عنوانونو تر شا ځان پټوي.

نورې گڼې اصطلاحگانې هم شته چې بل وخت به یې وڅېړو. خو اوس مو دې پورتنیو اصطلاحاتو او یا ترکیبونو ته په ډېر لنډیز سره اشاره وکړه.

اوس راحم، ستاسو نظرونو، وړاندیزونو، پوښتنو او گروپونو ته!

انتخابات او خطرات

(درېم درس)

پوښتنې او ځوابونه

مجيب الرحمن لحاظ: استاده! ځينې افراد او په ځانگړي توگه د

اصلاحاتو او همپالنې ټيم
ځينې غړي تاسې باندې د
فاشېست او متعصب ټاپه
لگوي؟ ولې دوی پر تاسو
دا ډول توروڼه پورې کوي؟

ځواب: دافغانستان
مخالف زموږ مخالف دی
او دافغانستان موافق زموږ
دوست دی، که څوک ماته
ووايي چې ته یو ډېر ښه
ملتپال شخص یې، نوزه

ډېر خوشالېږم، دوی که دا القاب موږ ته استعمالوي دوی زړه کې پوهېږي
چې داصفات موږ کې نه شته، تاییدولای خو مو هم نه شي نو مجبوره دي
دا ډول ټاپې ولگوي او تر شا یې ځان پټ کړي بل که ملتپالنه دوی په دې
ډول تعبیروي چې د یو جنگ سالار د اس له خولې څخه یوه کبله راکاږي
او په نیمروز کې یې یو سوی لوي خوارځواکي ماشوم ته ورکوي، که
نشنلېست دې ته وایي بیا خو ښه خبره ده، دا زه یې نېشنلېست.

امید حیران : ایا د تاکنو په دویم پړاو کې به دواړه مخکښ نوماندان یو

ایتلافي حکومت جوړ کړي؟ او
که ایتلافي حکومت جوړېږي
دوه پړاوه تاکنې څه مانا؟

ځواب: که ډاکټر عبدالله
په تاکنو کې بريالی شي، نو بیا
اړتیا نه لري چې ایتلافي
حکومت جوړ کړي، ځکه دوی په
حکومت کې ډېره زیاته ونډه
لري او څوک به د بغاوت غږ نه
شي پورته کولای چې د تاکنو
پایلې اخلال کړي او داسې قراین

شته چې که ډاکټر اشرف غني احمدزی په تاکنو کې په اکثریت رایو او په
ستر توپیر هم بريالی شي، نو بیا به هم ایتلاف کوي او ورته اړتیا لري او
داسې نښې نښانې هم شته چې که اشرف غني په کم توپیر هم بريالی شي،
نو د عبدالله عبدالله ډله جنجال جوړولای شي(بغاوت کولای شي ځکه په
حکومت کې هم همدوی دي، بیا به نړیواله ټولنه او په حکومت کې د
ولسمشر کرزي په شمول ځینې محافظه کارې کړې دوی د ایتلافي
حکومت جوړېدو ته وهڅوي، څنگه چې اسلامي جمعیت په حکومت کې
غوښنه برخه لري نو ریفورم ته به زمينه برابره نه شي او هغو اشخاصو ته به
لاډېره ونډه ورکړل شي چې ان د افغانستان د ملي هویت مخالف دي او د
کرزي حکومت غوندې به دا حکومت هم له ناخوالو او جنجالونو ډک وي،
خو که د عبدالله رایې زیاتې شي نو د مشروعیت لپاره به یو شمېر پښتانه

ترې چاپېر وي خو اصلي هسته به له هغو سره وي چې ان له ملي هويت سره مخالف دي.

قدرت الله بدلون: استاده! د جهاد مشران خو له ډاکټر اشرف غني سره

دي او ډاکټر عبدالله سره خو هغه کسان دي چې د جهاد په وخت کې يا باډي گاردان وو او يا عسکر وو او اوس پر خپلو مشرانو د کفر فتوا هم ورکوي.

ځواب: د جهاد اول نسل خلک او مشران اکثره ډاکټر صيب اشرف غني احمدزي سره دي، ډاکټر صيب عبدالله

عبدالله سره هم د جهاد اول نسل شته، خو اکثره يې هغه دي چې په هغه وخت کې نوي ځوانان وو او دا د جهاد د وروستيو شېبو خلک دي کله چې روسان په وتو وو، نو دوی نوي ځوانی ته رسېدلي وو.

موږ ډاکټر اشرف غني سره وکتل، دخلکو د تشويشونو په اړه مو ورته وويل چې په اداره او منجمنټ کې دې مشکلات دي بايد اصلاح شي، گڼ شمېر خلک، قومي مشران درغلي خو بېرته خفه راغلي، بايد سمون راشي خو اوس په دفتر کې ځينې واړه واړه سکرتران دې ددې جوگه نه دي چې د قوم مشران او عام خلک ترې خوشاله راشي، دوه خبرې دي، له ډاکټر صيب اشرف غني سره په ولس کې ظرفيت ډېر پراخ دی، خو په دفتر کې يې د جذب قوه ټيټه ده، خو بالمقابل د ډاکټر صيب عبدالله په ټيم کې د جذب قوه ډېره ده، خو په ولس کې يې ظرفيت ټيټ دی، نو د اشرف غني

ټيم نه چې څوك خفه شي د عبدالله ټيم كې د جذب قوه ډېره ده اتومات يې ځان ته جذبوي، د عبدالله د ټيم له خوا هم موږ ته د ملاقات وړاندیز شوی کېدی شي ورسره وگورو؛ هر چا سره گورو، کتل خو مخالف سره وي چې منطق ورسره ووايو چې ستا په وجود کې افغانستان ته دغه خطر دی، موږ شفافیت ته هم حاضر يو که مناظره راسره کوي او يا کتنې، داخلي وي که خارجي ورسره گورو خو خپل ځان په هېچا نه خرڅوو، ځينې ستميانو او مخالفينو سره منطق ته هم کينو چې ورته ووايو؛ د افغانستان کوچ هم خورې او د افغانستان ملي هويت هم نه منې؟! ولې يې نه منې؟ موږ ولسمشر کرزي سره هم کار کاوه خو تل به مو د افغانستان د ملي گټو پر سر ورسره لاجې کولې، که هر کانديد وي چې د ملي گټو نه يو سانتي هم تېر شي موږ يې مخالفت کوو او د اعتراض حق هم لرو، موږ د فکر او عمل استقلاليت لرو.

گل محمد پښتون: د

میدان د ځوانانو د خوځښت مشر، استاده! په لومړي پړاو ټاکنو کې لویه ستونزه درغلي وه، چې ان کمپسيونونو هم ناپاکې رایې پاکې نه شوې کړای او بريالی نه شو، چې روڼتیا تضمین کړي، څرنگه چې د عبدالله عبدالله په ټيم کې هغه خلك دي چې په کورنيو جگړو کې بنکېل وو، ايا که دی په دوېم پړاو کې بريالي شي په هېواد کې به دا نسبي پرمختگ زیانمن نشي؟

خواب: که ولس پراخ گډون وکړي کاندیدانو ته دا چې درغلي وکړي اړتیا نه پیدا کړي دا خو خلک نه راووهي ځکه تقلب کېږي کله چې یو کاندید تقلب او درغلي وکړي، رسمي نظارت او نا رسمي نظارت د تقلب کچه ټیټولی شي، نارسمي نظارت ولس کوي او رسمي نظارت هغه دي چې کورني او نړيوال څارونکي، رسنۍ او د کاندیدانو استازي يې کوي، دا ټول د درغليو د کچې په ټیټوالي کې مرسته کوي، د کمېسيون بشپړ ناپېلتوب ډېر ضروري دی او باید د ټاکنو کمېسيون مخکې تر مخکې کاندیدانو ته خپل هوډ څرگند کړي چې که درغلي مو وکړه هم مو تقلبي رایې باطلو او هم سزا درکوو، اوس کمېسيون (۵۰۰۰) تنه کارکوونکي له دندو گوبنه کوي، د درغليو په تور، نو دوی خو هېڅ رایې باطلې نه کړې نو تقلب بیا چا وکړ؟

د ټاکنو کمېسيون په دې پوهېږي چې په اول پړاو کې درغلي شوې، خو دا چې کاندیدان سياسي فشار لري او بل کمېسيون په دې پوهېږي چې هسې هم دوهم پړاو ته ځو، نو څه اړتیا ده چې رایې باطلو نو همداوه چې یو ځل بیا يې کاندیدانو ته جرئت ورکړ، او که یو کاندید يې وبایلي، نو احتمال شته چې په هېواد کې د اور بلولو او کورنیو جگړو گواښ وکړي او جنجال جوړ کړي.

پوښتنه: مطیع الله ستانکزی، د میدان ځوانانو د خوځښت یو تن غړی: د بن په کنفرانس کې روسانو پر دې تاکید کاوه چې ډېر واک باید جمعیت گوند ته ورکړل شي د رباني په مشرۍ، دوی خو د جهاد په نوم ډېر لوړ لوړ القاب واخیستل، نو ولې روس بیا علاقمند دی چې دوی ته واک ورکړي؟ بل مقاومت څه ته وايي؟ او بله دا چې که عبدالله عبدالله

بريالی شي د هېواد د نوم د بدلېدو او ډيورنډ لاین د رسمي کېدو گواښ هم شته! تاسې يې په اړه رڼا واچوئ!

ځواب: دا خبره ما د اسلامي جمعیت له ډېرو غړو سره مطرح کړې، چې کله هم کوم روسي هیئت افغانستان ته راځي نو تاسې يې پنجشېر ته مه وړئ! ځکه دا تاسو ته خپله زیان اړوي، ځکه کله چې کوم انگرېز

راشي هغوی د وزیر اکبر خان قبر ته نه ځي، ځکه چې مېکناتېن يې وژلی او انگرېز يې مات کړی، نو تاسو چې څومره هم له روسانو سره نږدې کېږئ او د خپلو مشرانو قبرونو ته يې وړئ دا پر هغه واقعیت باندې د تایید مهر لگوي چې تاسو باندې تور دی یا واقعیت دی چې تاسې له روسانو سره خواخوږي لری، تاسو گوری چې روسان دوی سره ډېره خواخوږي څرگندوي او دوی هلته دفرونه لرل او (کولاب) کې يې نظامي اډه لرله داسې ته ډېره د تعجب وړ ښکاري چې یو مجاهد دې د روسي عسکرترڅنگ د یوه مسلمان پر ضد وجنگېږي، دا خبرې د جمعیت له ډېرو مطرحو اشخاصو سره هم مطرح شوي چې تاسې په کولاب کې څه کول؟؟

دوی هغې دورې ته د مقاومت نوم ورکوي چې طالبانو سره پر جگړه اخته وو او هغې دورې ته لاهم نوم نه لري چې څلور نیم کاله پرې تېر شول؛ اسلامي حزب نورو تنظیمونو یا هماهنگۍ شورا سره پر جگړه اخته وو، نو دا خو هماغه پوښتنه ده چې دوی ته راجع ده چې دوی هر څه کې ځان پاک گڼي جهاد کې يې گناه نه ده کړې، مقاومت کې هم پاک صفا پاتې شوي او

ډيموکراسي کې يې هم هېڅ نه دي کړي، نو سپينې کوترې دي افغانستان کې هېڅ نه غلا شوې، نه جنايت شوی! نو بيا افغانستان چا لوت کړ؟ داڅو هماغه پوښتنې دي چې دوی ته راجع دي او دوی يې ځواب نه لري، چې روس دې مات کړی او بيا روس تاته شپاړس نيم زره ميليارده افغانۍ چاپوي او ټولو خلقيانو او پرچميانو ته يې په ۱۴ کلونو کې اوه سوه ميليارده چاپ کړي!! داته د کومې خواخوږۍ په وجه هلته ورسره دومره خوږ يې؟

کارمل روسان راوستل افغانستان ته او د افغانستان خاوره يې ورته په واک کې ورکړه، مگر دلته داسې تنظيمونه وو چې روسانو ورته خپله اډه په واک کې ورکړه، يانې دې کې شک نه شته چې طالبان د علم او تمدن او د ښځو د حقونو مخالف وو خو اسلام کې خويي څوک شک نه شي کولای، (البته په خپل تعبير) يو مسلمان له کفر نه وسله اخيستله او د بل مسلمان په مقابل کې جنگېده او بيا يې هغه ته د ((مقاومت)) نوم ورکاوه! اوس لاد جهاد په انډول د مقاومت نومرې په حکومت کې ډېرې زياتې دي.

موږ چې د سياسي عدالت لپاره همدا خبره کوو چې هېڅ افغان تر بل افغانه لوړ نه دی، لوړتيا په کفايت، لياقت او تقوا کې ده، نه داچې يو وایي ما لس ورځې جهاد کې تيرې کړي، بل ووايي ما مقاومت کړی بل ووايي چې ما په ډيموکراسۍ کې ښه سينگار کړی! نو دا غواړم او هغه غواړم، جهاد د ټولو افغانانو يو ارزښت دی، دا هېڅ شخص پورې تړلی نه دی، که څوک يې ځان وارث گڼي نو ارزښتونه يې هم بايد وساتي! ارزښتونه يې ولې نه ساتي؟ اوس چې درباندي نه تکليف شته نه جنگ اوس يې نه شي ساتلای، نو د جگړې په وخت کې به دې څنگه ساتلي وای! خو اصلي خبره داده چې دوی جهاد نه دی کړی. له موږ سره يې د اختلاف وجه همدا ده، تاپې چې پر موږ باندي لگېږي لوی علت يې همدادی چې موږ دغه اصطلاحگانې چې هر چا د ځان لپاره ويستلي دا موږ ته د منلو

ور نه دي او نه دې ملت ته د منلو وړ دي، واحد ملت دی، ټولو جهاد کړي دی، د جهاد وراثت، د جهاد معنوي ارزښت، د جهاد معنوي پانگه پر ټول ملت باندې د تقسیم وړ دي، هېڅ دره، هېڅ سیمه، هېڅ قوماندان ددې حق نه لري چې دا ارزښت ځانته منسوب کړي!

د ورځې یوازې شل زره توغندي پر جلال اباد باندې راتلل هغه خلك مجاهدین نه دي!؟

یوازې د ارغنداب پر متر متر باندې توغندي راتلل او هغوی د روسانو مقابل کې ولاړ وو، هغوی مجاهدین نه دي؟ او دا خلك نن د جهاد وراثت یوې محدودې سیمې پورې تړي.

بله خبره د پارلماني نظام کوي یانې دا چې د ولس ټوله رایه مشخصو وکیلانو ته راټوله شي او بیا مشخص وکیلان په پیسو واخیستل شي چې وروسته پرې ځان صدراعظم کړي د قضیې ماهیت همدا دی، ټلوېزیونونو کې ددوی ځینې غړي دي چې وایي موږ د افغانستان له نوم سره حقوقي ستونزه لرو دوی دا خبره په رسنیو کې په ډاگه وایي، ددوی دافغانستان نوم نه خوبېږي، دوی څخه زموږ د ولسي وېره هم همدا وه که دوی واك ته ورسېږي او داعناصر پکې وي، دوی داکار کوي او ډاکټر عبدالله باید ولس ته ووايي چې دا کوم خلك له تاسو سره دي ایا ته د هغو په نظر یې که نه؟ که نه یې څه تضمین ورکوي چې ددوی زهر له منځه یوړل شي او که چېرته له دوی سره ته هم موافق یې چې بیا ولس خپله لاره بېله کړي او څوک چې ورسره د جهاد په نوم تللي، ورنه بېل شي چې دا خو د جهاد ارزښت نه دی، ته خو د افغانستان مخالفت کوي!

د یو څو ستمیانو پخوانۍ هیله دا وه چې ډیورنډ کرښه پاکستان ته پرېښودل شي، موږ ورته د ((ډیورنډ)) زامن وایو، ډیورنډ؛ چې نوم یې انگرېز دی او بیا د انگرېز کرښه منم، نو تردې نه بله بې غیرتي خپله

انگرېز او هېڅ نه شته، نو چې هغه دې ورته پرېښوده نوره هم ورته پرېږدې، بله ورځ ان هندوکش پورې راځي د سالنگ تونل کې به يې پاتېک اچولی وي بله ورځ به پنجابی د امو سيند کې پښې وينځي، موږ پورته تر اټکه دعوه کوو موږ بايد د اباسين په اوبو باندې خپل بوټان وينځو نه دا چې هغوی دلته راشي د امو په سيند کې خپلې پښې ووينځي. دا کېدی شي ځينو خلکو ته احساساتي خبرې ښکاره شي، ارمانونه چې دي دا په يوه ورځ نه پلي کېږي، له چين څخه هانگ کانگ انگرېزانو نيولی و، چين هغه وخت کې کم قدرته و، سل کاله انتظار يې وويست کله چې چين باقدرته هېواد شو بېرته يې ترې خپله خاوره ونيوله، نن (ټايوان) هم نه پرېږدي، نن يې چاپان سره هم په ټاپوگانو جنجال دی، څوک خپله خاوره چاته نه پرېږدي، خو چې خاوره خرڅوې، ځان دې هم له خاورو جوړ دی، داسې خلک ځان هم خرڅوي، خو وېره په همدې کې ده چې خدای ج دې داسې کاندید نه کاميابوي چې د ډيورنډ ارمانونه پلي کړي او بل ډاکټر عبدالله چې وعدې ورکړي په کمپاين کې، چې موږ به ولايتونه جوړوو، نو اداري واحدونه چې جوړېږي دوه شيان پکې ډېر مهم دي يو نفوس او بل مساحت، داسې نه کېږي چې د سياسي غرض او سياسي مرض پرېنست دې ولايتونه جوړ شي دا هېواد ته لوی مشکل دی، لکه پنجشېر چې د سياسي ملحوظاتو له مخې ولايت شو، که داسې وي نو هرات ۶۲ زره كيلومتره مربع مساحت لري که پنجشېر سره يې مقايسه کړو نو هلته به تر ۶۰ زيات ولايتونه جوړ شي هلمند چې ډېر لوی ولايت دی هلته به به ۶۳ ولايتونه جوړ شي همداسې په فراه کې بايد ۵۷ ولايتونه جوړ شي، بدخشان کې به ۳۷ ولايتونه جوړ شي هلمند د نړۍ په کچه تر لسو هېوادونو ډېر مساحت لري، د يو اداري واحد جوړول که دارټيا پرېنست وي ښه خبره ده، خو که په سياسي او قومي فرمايش جوړېږي بيا خيانت دی، ته څه کاره يې چې وعدې ورکوي؟ کله کله سپری مجبور شي په زغرده واقعيتونه ووايي، که د عدالت پرېنست وي خو پروا نه کوي خدای دې

وکړي چې پنجشېر نه دوه ولایتونه جوړ شي موږ پرې اعتراض نه لرو
خومره چې خلکو ته سهولت وي بڼه ده، خو داسې نه چې په هلمند کې له
دوو ولسوالیو څخه له یوې نه بلې ته څې (۳۰۰) کیلو متره فاصله ده او
په یو بل ولایت کې له یوې ولسوالۍ څخه بلې ته (۳) کیلو متره، دا
داساسي قانون خلاف ده ځکه په اساسي قانون کې ټول خدمات متوازن
دي، موږ وايو چې یو اداري واحد باید د ملت د اړتیاوو پر اساساتو جوړ
شي، دوی یې د قومیت پر اساس جوړوي.

د اباد افغانستان په هیله

تاسو ټولو نه مننه

وتونه او جنجالونه

(څلورم درس)

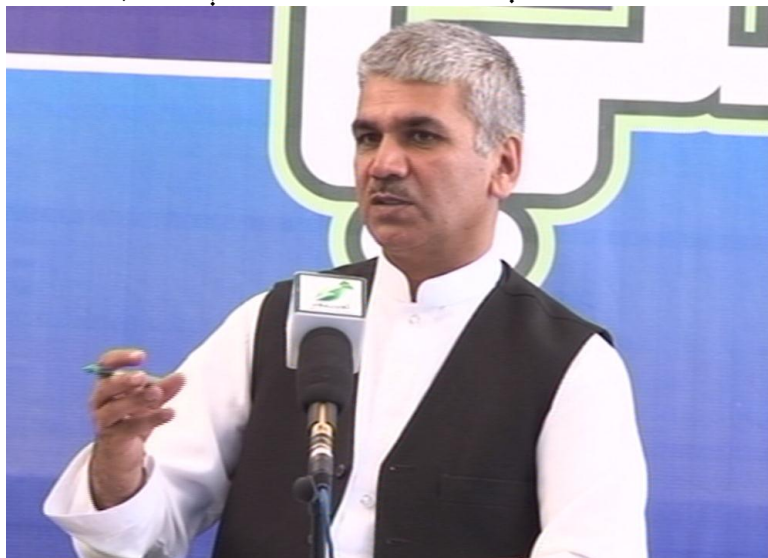
مور تردې د مخه درې ملي درسونه وړاندې کړي وو، چې دوه يې د انتخاباتو پر محور راڅرخېدل. لومړۍ: انتخابات او احتمالات دويم: انتخابات او خطرات.

د دواړو درسونو اصلي جوهر او محتويات تر ډېره حده پورې عملي شول او يا د عملي کېدو په حال کې دي، کومې وړاندوينې چې شوې دي په سلو کې (۹۵) عملي شوې. اوس تر ټاکنو وړاندې ژمنو او حالاتو ته اشاره کوو.

۱- **ژمنې:** کله چې د ټاکنو د لومړي پړاو بشپړې نتيجه اعلان شوې، نو اکثره هېواد وال پر دې پوهېدل چې زياته درغلي په کې شوې، خو

خرنگه چې په حکومت کې اساسي کړۍ د يو مخکښ کانديد تر شا ولاړې وې، نو ځکه خو ټاکنيزې نتيجه چې له کوم اساسي تغير پرته اعلان شوې. بيا وروسته دواړو مخکښو کانديدانو ژمنه وکړه چې دويم پړاو ته به ځو، د ټاکنيزو کميسيونو پرېکړې به منو او نتيجه به يې غاړه ږدو.

۲- ژمني ولې ماتې شوې؟ د جوزا د (۲۴)مې نېټې د ماښام تر شپږو بجو دواړه نوماندان پر خپلو ژمنو ولاړ وو. ان ډاکټر صيب عبدالله عبدالله د ټاکنو په اړه خپل لومړني خبري کنفرانس کې وويل چې د ټاکنو نتيجه معلومه ده، اشاره يې خپل ټيم ته وه چې گټونکى دى، خو کله چې د شپې ناوخته؛ هغه مهال چې خپلو ناظرينو يې له ټولو سيمو څخه ورته د ټاکنو د نتايجو پاڼې راوړې، نو خبره معکوسه شوه. کله چې يې نتايجو کې خپل تصوير وليد، نو د پلمې په لټه کې شول.

۳- ولې ضياء الحق امرخېل؟: تر يوسف نورستاني او ضياء

الحق امرخېل د مخه بناغلی فضل احمد معنوي او عبدالله احمدزی د ټاکنو اصلي متصدیان وو. معنوي صیب لکه د بلخ د والي په شان خپله ځانگړې پاچاهي جوړه کړې وه او احمدزی هم د هغه د یو مامور حیثیت درلود. د معنوي صیب د انتخاباتي جنجالونو کیسه، د شهزاده سرای داستان او نورې په زرگونو درغلی له هېچا پټې نه دي. کله چې عبدالله احمدزی په خپله مخه لاړ او د معنوي د کار موده پایته ورسېده، نو د درغلیو هغه تور لښکر چې د نظار شورا قومي تعصب او د اسلامي

جمعیست
سیاسي
تفکر یې په
خته کې
اڅنبل شوی
و، لاهم د
ټاکنو د
کمیسیون
ټول رگونه
نیولي وو. د

ټاکنو کمیسیون کې د پنجشېر درې او نظار شورا ونډه دومره څرگنده وه چې تا به ویل د نظار شورا کومې پوځي پوستې او یا هم سیاسي دفتر ته ورننوزې، د معنوي او امرخېل لومړی ټکر هغه وخت رامنځته شو چې معنوي صیب غوښتل تر خپل تگ د مخه ټول انتخاباتي پوستونه د

نظارشورا په افرادو ډک کړي، سره له دې چې د مامورينو تقرر د دارالانشا د رييس صلاحيت و، هغه هم د يوه قانون او مقررې له مخې، خو معنوي صيب دا خبره نه منله، امرخپل معنوي ته وويل چې زه دلته د نظار شورا دفتر نه جوړوم؟ زه د انتخاباتو کميسيون ته افراد نيسم او هغه هم د لياقت پر اساس. خبره ان ولسمشر ته ورسېده. امرخپل وويل: هر څوک چې دلته د کارکوونکي په توگه مقررېږي، بايد د ټاکنو کميسيون د دارلانشاء د طرزالعمل له مخې او په اداري اصلاحاتو کې تر ازموینې وروسته مقرر شي. دې کار د معنوي د لاسوهنې مخه ونيوله او تر دې روسته چې هر څوک مقررېدل، د لياقت اصل په کې حتمي و. خو بيا هم هغه افراد چې بناغلي معنوي د انتخاباتو په کميسيون کې د خپلې کمشنرۍ او بيا د رياست په دوو بېلابېلو دورو کې مقرر کړي وو، هغه لا پر خپل ځای پاتې وو.

يو وخت بيا داسې راغی چې د ټاکنو د خپلواک کمېسيون همدا رييس د بناغلي عبدالله عبدالله د نظارت د ټيم عمومي مسؤل شو. ده په کمېسيون کې د خپلو پخوانيو ځای پر ځای شويو افرادو په وسيله داسې درغلي وکړه چې ان د ټاکنيزو شکايتونو کمیشنرانو وويل، ډېرې درغلی شوي، خو مور ته سخته ده چې پاکې رايې له ناپاکو هغو بېلې کړو. د معنوي صيب تبسم به تاسو هغه وخت ليدلی وي، چې ويل يې: «رايها تغير ميخورد مگر جایگاه تغير نمی خورد». بناغلي امرخپل او په مجموع کې د ټاکنو کمېسيون د اصلاحاتو او همگرايي ټيم تېرو درغليو ته متوجه وو. همپالنې ټيم د تېرې درغلی په تعقيب غوښتل دا ځل بيا هم تر هغه زياتې درغلی وکړي او بيا دا درغلي د خلکو له رايو څخه د دفاع په پلمه پټه کړي. نو ځکه خو کله چې د ټاکنو نتيجه د دوی د خپلې محاسبې له مخې دوی ته په زړه پورې نه وي، نو د امرخپل پر ضد يې چغې پورته کړې، خو دا ځل د معنوي صيب په خوله کې نه تبسم و، نه هم سوی تبسم او نه يې دا وويل چې «جایگان همين است، تغير نه می خورد، خورايها تغير ميخورد». هغه بل ځل مخکې تردې چې د ټاکنو کمېسيون پر نتايجو بحث وکړي، معنوي صيب لکه د کمېسيون د يو برحال رييس په شان د نتايجو کميت او کيفيت بيانوه، خو دا ځل يې وزرونه مړاوي وو.

شرطونه: د جوزا تر (۲۴) مې وروسته د شرايطو اېښودل پيل شول، لومړی د امرخپل د لرې کېدو خبره مطرح شوه، هغه چې له خپلې دندې لاس په سر شو، بيا نور شرايط مطرح شول، اوس نو هره ورځ يو نوی شرط وي او يوه نوې طرحه.

مزاحمتونه: لومړی ښار کې کېږدی. ووهل شوې، بیا یې مظاهري وکړې، مخکې تر دې چې نتیجه اعلان شي، مظاهري ته یې راودانگل، مظاهره یې ځکه تر نتیجه د مخه وکړه چې که نتیجه اعلان شوې وای، د دوی د پلویانو وزوننه به مړاوي شوي وو، فکر یې کاوه چې څوک به راونه وځي، بل روژه هم راروانه وه، نو له وارخطایی یې د جمعې پر ورځ په داسې ځای کې مظاهره وکړه چې نه یې په ټاکنو پورې اړه لرله او نه یې هم کوم پرېکړه لیک درلود. د مظاهري اعلان یې د میلیونونو تنو و، خو عملاً په کې زرگونه تنه، په اعلانونو کې یې له پښتونستان واک سره د خپل حساسیت د ښودلو له امله دې تاریخي ځای ته د (میدان فواره اب) نوم ورکړ او بیا یې د پښتونستان واک لوجي هم زیانمنې کړې.

د حکومت مداخله: په تېرو (۱۳) کلونو کې چې هره ناپاکي د شمالتلوالې عناصرو او یا هم په حکومت کې نورو افرادو کړې، نولاس یې په ولسمشر کرزي پاک کړی دی.

سره له دې چې ولسمشر کرزي د سترې سیاسي اشتباه په توګه، دې ډلې ته داسې امتیازات ورکړي چې هېڅ چېرې یې ساری نه شته، خو بیا یې هم د دوی ټولې غوښتنې پوره نه کړای شوې. اوس یې یو ځل بیا همغه زړه وسله او پلمه تکرار کړه چې کرزي او حکومت مداخله کوي. ښه دی د خدای فضل دی، نه قانوني صیب په حکومت کې شته، نه بسم الله خان، نه عطا محمد نور او نه د اسلامي جمعیت په زرګونو نور فعال اشخاص!! حکومت په (۱۳) کلونو کې په خپله د عبدالله په شمول د اسلامي جمعیت له ټولو غړو پاک او مبرا و!!!

د ټاکنو کمیسیون: په (۱۳) کلونو هېڅ داسې ترکیب کې نه دی رامنځته شوی چې په هغه کې دې نظار شورا خپل استازي ونه لري، ان له نورو قومونو او کدرونو څخه به چې هم څوک ټاکل کېدل، نو د نظار شورا هوکړه به اخیستل کېدله، همدې کمیسیونونو ته راځو. د ټاکنو خپلواک کمیسیون په نهو غړو کې (درې) پښتانه او د شکایتونو کمیسیون په پنځو غړو کې یو تن پښتون دی. په دواړو کمیسیونو کې د اسلامي جمعیت غړي ثابت او څرگند دي، خو بیا هم شکایت. بیا هم شکایت او بیا هم امتیاز د نظار شورا د تفکر او سیاسي شخصیت اصلي محتوا ده.

فشارونه: موږ په تېرو درسونو کې هم اشاره کړې وه چې د شمالتلوالې اصلي زړې چې اوس د اصلاحاتو او همپالنې د ټیم په نوم یادېږي، د وضعې د اخلال او ډول ډول فشارونو د واردولو توان لري. موږ ویلي وو چې که ډاکټر عبدالله عبدالله تر اشرف غني کمې رایې وگټي، نو

دوی به د تقلب په نامه انتخاباتي بهیر تر پوښتنې لاندې راولي، وضع به اخلال کړي، او د یوه مشارکتی حکومت د جوړېدو هڅه به وکړي، یوه برخه به یې په حکومت کې وي او یوه برخه به یې له حکومته بهر، د تېرو (۱۳) کلونو تجربه به یو ځل بیا تکرار کړي.

اوس چې د ډاکټر عبدالله عبدالله رایې تر ډاکټر اشرف غني کمې دي، نو ډاکټر عبدالله او د هغه اړونده ډله غواړي د بېلابېلو فشارونو له لارې ددې رایو خلا ډکه کړي، تقلب پلمه کړي، له دولتي زور، سیاسي فشار، فزیکي ټکرونو او ان د مقابل لوري د افرادو د فزیکي امحا ټول وریانتونه وکاروي، دا ټول امکانات هغو عواملو برابر کړي چې په حکومت کې له تېرو (۱۳) کلونو راهیسې ځای پر ځای دي.

ټېلفوني مکالمې: د ډاکټر عبدالله عبدالله ټیم څو ټېلفوني مکالمې

پیدا کړي یا یې جوړې کړي چې هغه د فشار د یوې وسیلې په توګه کاروي، دوی یوه پوښتنه مطرح کوي چې که دا غږ د امر خپل او د ځینو حکومتي چارواکو و، نو په انتخاباتو کې تقلب شوی، دلته باید څو پوښتنې مطرح شي چې ایا دا غږ صحت لري که نه؟ دویم که صحت ولري، څه په کې ویل شوي؟ درېیم څه شی چې په کې ویل شوي، پر ټاکنو څومره اغېز لري؟ څلورم، ولې یوازې د دوی غږونه ثبتېږي؟ چا چې دا غږونه ثبت کړي کومه مرجع ده؟ دولتي ده که نادرولتي؟ که دولتي مرجع وي، ولې د یوه کاندید په خدمت کې ده؟ او که نا دولتي وي، هېڅ جواز نه لري، نو یو ټیم چې پر ټېلفوني او استخباراتي دستګاوو دویمه حاکمیت ولري، فکر نه کوي چې ټول انتخاباتي بهیر د دوی تر ناقانونه اغېز لاندې دی، آیا د یو غږ په ثبت سره هر څه له منځه ځي؟ آیا کېدی شي د مخابراتو وزارت د

دواړو ټيمونو د مشرانو په گډون د ټولو مهمو دولتي چارواکو، د انتخاباتو د کمشنرانو د غړونو ډيټايل راوباسي چې نورو څه ويلى؟ عجيبه خبره خو دا ده چې د امرالله، عبدالله، عطا محمد نور، معنوي او نورو غړونه دې محفوظ وي، خو هغه څوک چې د حکومت په دستگاه کې بپوسه او بېکسه دی، د هغوی هر ډول غږ ته دې دام ايښودل کېږي، کومې مرجعې چې دا غړونه ثبت کړي، بايد تر وروستي ايډيټ او په جملو کې تر ادلون او بدلون وروسته، همغه لومړنۍ حالت يې هم پيدا شي، چې ايا دا اولي حالت دی که دويمې. تر ټولو مهمه او وروستۍ خبره دا ده چې ايا يو تېلفوني غږ د ټاکنو د مسير او د ولس د رايو پر بدلولو څه تاثير لري که نه؟ په خپله پر امرخپل له يوه لوري تور پورې شوی، تر څو چې تور ثابت نه شي او محکمه حکم صادر نه کړي، شخص خپل اصلي حالت لري. کېدی شي په خپله امرخپل سره هم گڼ شمېر داسې اسناد موجود وي چې د مقابل ټيم له نامشروعو غوښتنو پرده پورته کړي.

سياسي تفاهم: ددې ټولو فشارونو هدف دا دی چې ټاکنې په يوه يوه ډول نا مشروع شي او زمينه په اصطلاح سياسي تفاهم ته برابره شي، له سياسي تفاهم څخه د هر چا خپل خپل تعبير دی، اصلي سياسي تفاهم خو همدا دی چې د ټاکنو پايلې ومنل شي، خو د نظار شورا ډله چې اوس په انتخاباتي بهير کې ځان کمزوری گڼي، نو د سياسي تفاهم خبره کوي. له سياسي تفاهم څخه يې هدف دادی چې د بن کنفرانس په شان يو حالت دې رامنځته شي او يا هم تر هغه وروسته په انتخاباتي بهيرونو کې چې اساسي واک له يوې ډلې، يوې درې او يو تنظيم سره و، خو د زعامت لپاره يو شخص د سمبول په توگه غوره شوی و، د زعامت مسؤليت يو چا سره

و، خود سياسي قدرت نعمت له بل چا سره. اوس يو ځل بيا همدغه لوبه روانه ده. دا چې ډاکټر اشرف غني احمدزی به څومره د حامد کرزي په رول کې واقع شي، هغه پوښتنه ده چې وخت به ورته ځواب ووايي.

د يادونې وړ ده چې د همپالنې ټيم به تر ټاکنو وړاندې د سياسي تفاهم خبره په کلکه ردوله او ټاکنې به يې يوازې د ټولو ستونزو د حل لاره گڼله، خو اوس تر ټولو د مخه دوی د سياسي تفاهم خبره کوي.

ائتلافي حکومت: د ناوړه سياسي تفاهم له لارې ناوړه ائتلافي

حکومت رامنځته کېږي. دا به تر هغه حکومته ډېر بد تروي چې په تېرو (۱۳) کلونو کې يې جريان درلود. ائتلافي حکومت به په افغانستان کې د انتخاباتو محتوا او ماهيت په چورلټ ډول له منځه يوسي او د ناوړه سياسي معاملو ډېر بد کلتور به عام کېږي. ولسواکي به د تمسخر وړ شي او نور به هېڅوک د ټاکنو مانا او مفهوم ونه مني.

ټاکنې چا گټلي؟: حقيقت دا دی چې د ټاکنو اصلي گټونکی نه

ډاکټر اشرف غني احمدزی دی، نه ډاکټر عبدالله عبدالله. د ټاکنو اصلي گټونکی ملت دی، خو اوس گومان کېږي چې د ملت پر برخليک يو ځل بيا سياسي معاملې روانې دي. د عبدالله لایتناهي غوښتنې او د ډاکټر اشرف غني سست غبرگون هغه اندېښنې دي چې کېدی شي ولس د لنډ مهال لپاره نهيلی کېږي.

حل لارې: د تحول او دوام ټيم بايد ژر تر ژره د ولس د رايو حفاظت

ته راودانگي، که يې نه شي کولای ولس ته دې په خپله ووايي، لکه څنگه چې مو په ټاکنو کې حماسه وپنځوله همداسې د خپلو رايو خونديتابه ته

هم راودانگى. ائتلافي حکومت افغانستان ته قاتل زهر دي، البته پراخ بنسټه حکومت چې د ائتلاف بوى ترې رانه شي، د افغانستان لپاره گټور کار دى. د ټاکنو کميسيونونه بايد ژر تر ژره نتيجه اعلان کړي، دا د جرگو او مرکو کميسيونونه نه دي. ولسمشر بايد خپل ناپېيلتوب وساتي، خپل مرستيالان او په حکومت کې تنظيمي عناصر مهار کړي چې تر دې زياته په ټاکنو کې مداخله ونه کړي.

وروستى - نتيجه: دا طبيعي خبره ده چې يو ټيم ټاکنې گټي او بل يې بايلوي، ان د يوې رايې په توپير، خو دا په دې مانا نه ده مخالف ټيم چې د لكونو او ميليونونو رايو ملاتړ لري، د افرادو په توگه په راتلونكي سياسي، ټولنيز او مدني نظام کې له فعالې ونډې يې برخې شي. تر ټاکنو وروسته هر څوک چې گټونكى وي بايد د هېواد ټول وگړي د تساوي د اصل په مزي وټري.

اوس چې د يوه بايلونكي كانديد له خوا څه گواښونه او اخطارونه ورکول کېږي، دا د لنډې مودې لپاره دي، کله چې نتيجه اعلان شي، د دې گواښونو کچه هم کمېږي، د ټاکنو په بهير او يا د نتايجو تر اعلان وروسته د بايلونكي كانديد له خوا دا ډول غالمغال او مظاهري يوه عادي خبره ده. ټاکنې يو گټونكى لري، نه دوه، خو اصلي گټونكى په دې ټاکنو کې ولس دى چې د شر او فساد د زياتو امکاناتو او وسايلو پر ضد يې پاڅون وکړ. اوسنى غالمغال د اندېښنې وړ خبره نه ده او د وخت په تېرېدو سره دا ډول غالمغال په عادي خبره بدلېږي.

ووتونه او جنجالونه

(څلورم درس)

پوښتنې او ځوابونه

پوښتنه: فاروق فاروقي له لوگر ولايت څخه:

د پښتونستان واک د لوحدو
غورځېدو علت څه و، ایا
همگرایي ټیم پښتو نه شي
زغملای که ملي تحریک؟

بله خبره دا ده چې تاسو او عطا
محمد نور خو ملي اختلافاتو ته
لمن نه وهی او ولس ته خو مو
کوم چل نه دی جوړ کړی؟

ځواب: ځینو پر دپالو په خپلو
رسنیو کې خپله هغه کینه، چې

چې له پښتونستان واک سره یې لرله، څرگنده کړې وه، دا یې د «فواره
آب» په نوم یاد او، فردا ټلوېزیون او نور ټلوېزیون یې څرگندې بېلگې
دي، قومي تعصب د جمعیت تنظیم په رگونو کې له پخوا څخه شته! مور
هېچا سره اختلاف نه لرو! خو چې دلته څوک اوسېږي او ځانته افغان نه
وایي او ملي هویت ته وفادار نه وي، ورسره مخالفت لرو او دا تعبیر باید
د خلکو له ذهن څخه لرې شي چې یو څوک د افغانستان لپاره له خپل سر
نه تېر دی، د ملي گټو لپاره مبارزه کوي او بل یې مخالفت کوي باید
ددوی دواړو ترمنځ توپیر وشي؛ یوه ته باید د افغانستان مدافع وویل شي

بل ته د افغانستان مخالف او عطا محمد نور سره هم زموږ اختلاف همداره چې موږ ویل د ملي هویت په تذکرو کې دې افغان ولیکل شي خو عطا محمد نور ویل نه دې لیکل کېږي.

د ملي مسایلو برخه کې موږ چاسره گوزاره نه کوو!.

اسدالله علیزی، د لوی کندهار د ځوانانو مسوول:

دوی وايي چې ټاکنې دې په ځينو ځايونو کې بيا وشي، ايا افغانستان يوه حوزه نه ده؟ ايا دوی پوهېږي نه که څنگه؟

زه تاسو ته په ډېر ډاډ وایم چې په لوی کندهار کې د زلمي رسول په نوم چاته چا رایه نه ده ورکړې، موږ د بدلون لپاره رایه ورکړې چې کندهاري ولس او پښتنو سره توپيري چلند ورك شي او موږ په کابل کې بيا په لونگۍ او کندهارۍ غاړه بنديان نه شو!؟

محمد عیسی خان: تیم اصلاحات و همگرایي در دور اول انتخابات نامزد پیشتان نه بلکه نامزد پیشتان متقلب بود، ودر راه پیمایی هم پودریاره آورده بود ما هیچ قبول نه داریم

که حکومت ایتلافي بسازه ویا معامله کند این يك خیانت بزرگ در برابر ملت خواهد بود، و نصیحت شما به تیم تحول و تداوم چیست؟

خواب: موږ وایو چې سیاسي تفاهم خپله ځانگړې مانا لري، د سیاسي تفاهم تر نامه لاندې ایتلافي او گډ حکومت د ملت لپاره په گټه نه دی. که دواړه ټیمونه سره تفاهم وکړي دواړو ټیمونو کې منفي عناصر شته که چیرته یوځای شی د دواړو د ودې زمینه برابرېږي! موږ له ډاکټر اشرف غني احمدزی سره د دې لپاره نه یو یوځای شوي چې موږ ته موقف راکړي، بلکې د ملت د نجات لپاره ورسره ولاړ وو، کله چې ډاکټر صیب کامیاب شو بیا به زموږ جهاد د غوره مالاثو پر ضد وي ځکه بریالیتوب د ملت دی نه دنومانانو.

اوس خو کمپاین خلاص دی لږ واقعیتونه به ووايو، خلکو له خپله جبهه دفترونه پرانیستل، مصرفونه یې کول، خو کله به چې مرکزي دفتر ته ورغلل دوی به یو مکتوب ورته نه ورکاوه، د دې لپاره چې دا سبا ته مطرح

نه شي، کله چې اشرف غني له محمود خان پل څخه تېر شه او ارگ کې کېناسته نو مور او تاسې به يو بل جهاد د دغو غوره مالانو پر ضد اعلانوو.

يو ورور يې اخوا دی يو يې د پخوا دی، کمپاينونه دغو خلکو خراب کړل، ورور چې د خپل ورور ځواب نه شي ويلی ملت ولې ستا په خوله راشي؟ يو ورور يې ډاکټر عبدالله ته کمپاين کوي بل يې ډاکټر صيب اشرف غني ته، دا ډول لس ورونه مور تشخيص کړل. دې کې چې هر يو کامياب شو دوی خو ورسره دي، ولس خو بيا پاتې شو.

راځئ يو کار کوو، چا چې په مرکزي دفتر کې کمپاين کړی وي، معاش يې اخيستی وي، خوراکونه يې کړې وي، ټلېفون يې کارولی وي، دا دې تر يو کال پورې په دولت کې دنده نه اخلي، تر څو خلکو ته مالومه شي چې دې خلکو د خپل موقف لپاره کار نه دی کړی، د افغانستان لپاره يې کړی. اول زه حاضر يم چې په دې په پروسه کې هر ډول قربانۍ ورکړم. مگر هغه کسان چې خلك يې ځورولي وي، هغه به مور نوموار ډاکټر صيب اشرف غني ته بنسټو چې دا دې په اينده حکومت کې ونډه نه اخلي، ځکه دا

غوره مالي يو بل مکروب دی، چې دربار ته وړ داخل شو، اوس يې د کمپاين له دفتر څخه دربار جوړ کړی، ته چې ارگ ته وړ داخل شې خلکو سره به څه کوي؟ دا هغه مکروبو نه دي چې کېدی شي يو متفکر هم له خپل اصلي مسير څخه بل طرف ته يوسي، تر کومه چې د سياسي تفاهم خبره ده، د اشرف غني کرکټر داسې دی چې دی چاته حاضر نه دی، په ډېرو سختو شرايطو کې يې چاته د څوکۍ ژمنه ورنه کړه چې هغه وخت يې رايې کمې وې، ستړيا وه، فشار و، امنيتي مشکلات وو، حتی د ترور او اختطاف مشکلات هم وو خو ده چاته سند ورنه کړ چې زه تاته سند درکوم، نو موږ د ډاکټر تېر ماضي ته په کتو دا باور لرو چې دی به سياسي تفاهم نه کوي، څوکۍ به چاته نه ورکوي، هغه څوکۍ چې د ډاکټر عبدالله تيم ته ورکوي ملت ته دې ورکړي چې ملت يې ملاتړ وکړي. خو که احياناً ده هم د ولسمشر حامد کرزي په شان تفاهم وکړ، نو ولس چې څنگه غبرگون د کرزي پر وړاندې بنودلی و دده پر وړاندې يې هم بنیي.

نور اخی اول ډاکټر صيب اشرف غني کامياب کړو، تر ارگه يې ورسوو، دويمه پروسه بيا داده چې د ډاکټر اشرف غني چاپېريال له زورورو،

غاصيڼو، غوره مالانو او چاپلوسانو څخه پاك كړو چې يو سوچه، پاك او
سوتره حكومت د افغانستان د خلكو په برخه شي.
ډېره مننه كور ودان

لوزونه او عملونه

(پنځم درس)

په دې بحث کې لاندې مسایل څېړل کېږي:

- له ډاکټر اشرف غني څخه د ملاتړ اصول
- له ډاکټر اشرف غني سره د خبرو بهیر
- له ډاکټر اشرف غني سره شوی تړون او لوزونه
- د کمپاین پیل او زموږ عملونه
- د ولسمشرۍ د لومړي پړاو ټاکنې
- د ولسمشرۍ دویم پړاو ټاکنې
- د اصلاحاتو او همپالنې او د تحول او تداوم ټیم د غوښتنو ارزونه
- ائتلافونه او سازشونه
- راتلونکي احتمالات

د ولسمشرۍ په لومړنيو او دويمو دواړو ټاکنو کې ما د ښاغلي حامد کرزي ملاتړ وکړ د هغو ملاتړونو لپاره خپل چاپېريال، خپل حالات او خپل دلايل وو. د ولسمشرۍ په دې درېيمو ټاکنو کې موږ ځان سره يو لړ اصول وټاکل. لومړی اصل دا و چې د هېواد حاکميت بايد د يوې واحدې درې، تنظيم، ډلې، سيمې او قوم له انحصاره راووځي. هر څوک چې داسې يو فرمول جوړ او په هغه کې راتاله شي چې له توکميز پلوه عدالت په کې تامین وي، له پښتون اکثريت او دوو نورو قومونو: هزاره او ازبک څخه يې ټکټ رغېدلی وي، موږ يې ملاتړ کوو. دا هم د همدې واقعيت له مخې چې د هېواد سياسيون لاهم د قوميت له دایرې بهر فکر نه شي کولای او ټاکنو ته طبعاً قومي رنگ ورکوي. څرنگه چې د تاجک قوم

په استازۍ ضرور د پنجشېر له درې څخه يو څوک ځان ولسمشرۍ ته کاندیدوي او احتمال دا دی چې د دوو نورو قومونو، هزاره او ازبک په استازۍ څوک ځان نه کاندیدوي او د مرستیالی په پوستونو کې ځان

خوشاله احساسوي، نو ځکه خو که د ټاکنيز ټکټ يوه ضلعه، د پنجشېر او يا نورو سيمو په استازي په کوم تاجک ډکه شي، رايې نه ډېروي، تېرو تجربو ته په کتو سره يوازې د ځای ډکول او د امتياز اخيستل دي، نور پر انتخاباتي مسير کومه اغېزه نه لري، البته دا په دې مانا نه ده چې تاجک شريف قوم دې راتلونکي حکومت کې فعاله ونډه ونه لري، خو د افغانستان او سنيو شرايطو ته په کتو سره همغه ټيم بريالي دی چې په انتخاباتي ټکټ کې لږ تر لږه په يو نه يو ډول د دريو قومونو تصوير ولري. که چېرې د تاجک قوم په استازي د ولسمشري څوکۍ ته چا ځان نه کاندیدولای، نو زموږ دا اصل په دې بڼه نه پاتې کېده، خو اوس دا زموږ عام فورمول و او عمومي قاعده وه، موږ ويل هر کاندید چې همدا فورمول وړاندې کړي موږ يې ملاتړ کوو او د برياليتوب چانس يې هم زيات دی. پرته له دې چې موږ پر شخصيتونو فکر وکړو. اول موږ د ټاکنو پر سياسي رياضي فکر وکړ او ځان مو له يوې قاعدې سره وصل کړ.

د ډاکټر صيب اشرف غني احمدزي په کور کې يوه غونډه وه، په هغې کې گڼ شمېر مخور کسان: د زلمي خليل زاد، علي احمد جلالی، محمد حنيف اتمر او ډاکټر انوارالحق احدي په گډون د شپږو مطرحو احتمالي پښتنو کاندیدانو د يو ځای کېدو او له هغو څخه د يوه واحد کاندید پر سر د توافق بحث مطرح و دا ياد مطرح کسان هم په غونډه کې موجود وو، تر ډېر بحث او خبرو اترو وروسته بيا هم دوی پر واحد نوماند توافق ته ونه رسېدل. هر چا خپل خپل نظريات درلودل، خو ما ورته وويل، په دې شپږو مطرحو احتمالي کاندیدانو کې چې هر چا دغسې انتخاباتي فورمول جوړ کړ، پورتنی فورمول مې ورته ياد کړ، موږ د همغه ملاتړ کوو، همدا ډول

يو ترکیب د بريالیتوب چانس لري، زما خبرې پر چا بنې او پر چا بدې ولگېدې، خو ما خپله خبره وکړه.

تر هغه وروسته ما او ځينو نورو ملگرو له ډاکټر صيب اشرف غني سره خبرې وکړې او خپل نظريات مو ورته وړاندې کړل. هغه وويل: زه به ژوندون ټلو بزيون ته درځم او ما بنام کې به يو په يو خبرې کوو. ما يو متن وليکه او په هغه کې مې د ملي تحريک د غړو نظريات شريک کړل، دا هغه مهال و چې ډاکټر اشرف غني احمدزي لا خپل مرستيالان نه وو مشخص کړي، ډاکټر صيب احمدزي خپل امنيتي کسان د وعده شوي ورځې پر سهار ژوندون ټلو بزيون ته د ځای د ليدلنې او امنيتي چک لپاره ولېږل، ټاکل شوي وه ما بنام ډاکټر صيب ژوندون ته تشریف راوړي، ويل شوي وو چې په ملاقات کې به بل هېڅوک نه وي، يوازې (انجنير مصباح الدين ساپی) به هم په دې کتنه کې برخه ولري.

کله چې د وعدې وخت راغی، پنځه لس دقیقې مخکې د ډاکټر صیب له دفتره احوال راغی چې ملاقات د نامعلومو او نا ویلو دلایلو له مخې کنسل شو. وروسته چې مور پوښتنه وکړه، نو ملاقات د ډاکټر صیب اشرف غني په دفتر کې تر وخت د مخه د درباري غوره مالانو د تنگنظری له امله کنسل شوی و. هغوی فکر کاوه چې که ډاکټر اشرف غني له یوه فکري او رسنیز مرکز سره توافق ته ورسېږي، نو زموږ رول خو به بیخي پیکه شي، نو ځکه خو یې هغه ته په غور کې کېښوده چې دا خو یو نیشنلسټي مرکز دی او ته خو یو ملي شخص یې بیا به دا نور درڅخه خفه شي، نو ځکه خو ملاقات کنسل شو. ما خبره همدلته ډب کړه، ما ویل البته ضرورت به نه احساسوي. څه موده دې کې تېره شوه ډاکټر صیب غني (جنرال عبدالرشید دوستم) او (سرور دانش) د خپلو مرستیالانو په توګه غوره کړل. دا مهال جنرال دوستم د عامه ذهنیت د حساسیت په وجه له ډېرو ستونزو سره مخ و په ژوندون ټلوېزیون کې کوم خبریال یو عجیبه شان راپور خپور کړی و: «د اور او اوبو یو ځای کېدل، د نړۍ ستر مفکر او ستر جنگسالار»، دا راپور پر ډاکټر صیب غني چندان ښه نه و لګېدلی، خو ورځې وروسته په کانتینینټال هوټل کې د کرکټیانو لمانځغونډه وه، ډاکټر صیب هم ورته بلل شوی و او زه هم، د سترې مشي پر مهال یې ډېر ژر راته وویل: «ګوره کله ستا فورمول مې عملي کړ خو بیا هم راپسې تبلیغات کېږي.» زه ژر پوه شوم، ما وویل: ډاکټر صیب هغه د یو ژورنالست نظر دی نه د ټول ټلوېزیون، ده ویل خیر نو څه به کېږي؟ مانا ملاتړ، ما ویل لږ وخت نور راکړه بیا به د اصولو له مخې درسره وړاندې ځم. نوملیکنه هم وشوه، رسمي کمپاین ته لږ شپې پاتې دي. مطرحو کسانو ته د هر کانديد له خوا بلنه ورکول کېږي، مور ته هم له هر لوري بلنه

راکړل شوه او ان زیات فشارونه هم وارد شول، خو مور له ټولو نوماندانو څخه ډډه کوله. له ډاکټر صیب غني سره بیا هم په مستقیم ډول په تماس کې نه وم. (کاوون کاکي) زموږ مستقیمه تلفوني رابطه ټینګه کړه. په اول تېلفون کې ډاکټر صیب وویل: ما سره په اولویت کې تاسو یاست، هر کله چې وخت لري سره وبه گورو. ما ویل زه خپله درته زنگ و هم. خو ورځې وروسته ما ورته میسج ولېږه چې په وزگار وخت کې دې تېلفون ته منتظر یم، د شپې یې خپله زنگ وواکه، ماته یې وویل، څنگه به سره وگورو او څنگه شو نظر مو؟ ما ویل ډاکټر صیب ملاتړ دې کوو، خو یو څه ملاحظات دي، یو خو دا چې ستا ترڅنگ یو شمېر داسې کسان شته چې نه یې زه خوښېږم او نه زما خوښېږي، هسې نه چې مور له تا ملاتړ وکړو او دا خبره پر هغوی بده ولگېږي، هغوی درڅخه جلا شي، ډاکټر صیب وویل، زه په ټولو نژاکتونو پوهېږم، اول خو دا چې زه تاته د بل چا له زاویې څخه نه گورم، زه تاته د داسې یو مستقل شخص په توګه قایل یم چې دې ټولنه کې خپل وزن لري او ماته محترم یې، زه هېڅکله یو شخص د بل شخص له زاویې نه گورم، له دې ناحیې څخه تاته ډاډ درکوم. ما ویل ښه ده دې ورځو کې به وگورو، زه به خپلو کاغذونو سره درشم، ډاکټر صیب وویل، هر چېرته چې ته غواړې، ما وویل نه، تر ټولو ښه ځای ستاسو کور دی، نور ځایونه د امنیتي دلایلو له امله تاسو ته مناسب نه گورم، هغه په دې خبرو خوښ شو. د کمپاین لومړۍ شپې او ورځې وې، ډاکټر صیب هم ښه مصروف و، د شپې یې زنگ وواکه، سبا د شپې لس بجې زموږ کور سم دی، ما ویل بېخي سم دی، لس بجې فکس درځو، زه او زموږ یو بل ډېر تکړه ملګری، ملي سوداګر او فرهنګپال شخصیت چې اوس نه غواړم نوم یې واخلم، دواړه د هغه په موټر کې د ډاکټر صیب کور ته لاړو. زموږ

یې ډېر عزت وکړ. هېڅوک نه وو، مور ډرې کسان وو. اول مې ورته وویل، وخت راته وښایه څومره وخت لرې؟ هغه وویل: ستاسو لپاره وخت قید نه دی. ما وویل نورو خبرو څخه به تېر شو اول به هغه متن ته راشم چې ما لیکلی، که په دې راسره توافق وکړې، نو زموږ کار به ډېر اسان شي او هغه ملگري چې ما سره دي هغوی به په خلاص لاس تاسو سره د اصولو له مخې ودرېږي. متن مې ټول ورته ولوست (۲۱) موضوعات یې درلودل، ده په خورا دقت واورېد.

متن یې ډېر خوښ شو، وېې ویل یوازې په اوومه برخه (نا مشروع پانگه) کې وروستی جمله که حذف شي ښه به شي: «په دویم گام کې دې دوی ناقانونه مادي شتمنی تصفیه شي او د اثبات په حالت کې دې دا پانگه بېرته د بیت المال برخه شي.»

داکټر صیب وویل دا په راتلونکو پنځو کلونو کې ممکنه نه ده او که موږ په دې دوره کې په دې خبرو ټینګ ودرېږو، نو دا ټول سره یو ځای کېږي،

مشکلات هم را پیدا کبړي او د سرمایې فرار هم رامنځته کبړي. نو دا نور پنځه کاله وخت غواړي.

په نهم عنوان کې «پوزېشن او اپوزېشن» کې یې هم یوه ملاحظه لرله. ددې عنوان دویمه فقره داسې وه: «سیاسي مخالفین باید د سیاسي اپوزېشن په توګه له حکومته بهر وساتل شي. نه لکه د تېرو (۱۳) کلونو په شان چې یوه ډله هم په حکومت کې واکمنه وه او هم یې د سیاسي اپوزېشن تمثیل کاوه، مور د یوه کرکتر ظاهراً دوه متضاد نقشونه نه شو منلای» ډاکټر صیب وویل: دا وروستی پروګراف د سولې او پخلاينې بهیر سره څه ناڅه تضاد لري؛ که مور پر دې محتوا ټینګ ودرېږو، نو بیا مخالفین نه شو قانع کولای چې سوله ومني او حکومت ته راشي، مور باید د سولې بهیر عملي کړو، نو دا جمله باید اصلاح شي، دا جمله مو په ګډه په ډې ډول اصلاح کړه: «که سیاسي مخالفین د حکومت، د سولې او ثبات د بهیر

غږي شي، نو بيا په حكومت كې دننه او له حكومته بهر د سياسي
اپوزېشن بڼه نه شي خپلولاى.»

نورې ټولې برخې ډاكټر صيب سل په سلو كې تائيد كړې، ما ورته وويل
كه په املا او انشاء كې څه تېروتنه وي او يا هم محتوا كې، كولاى شي،
بدلون په كې راوړې، هغه وخنډل، ويې ويل: «ستا په متن كې څوك گوتې
وهلاى شي.» پر متن توافق وشو او ويې ويل، دا سمون په كې راوړه،
سبا شپه به بيا كېنو.

د شپې لس بجې بيا د ډاكټر صيب په كور كې وعده وه. دا شپه ډاكټر
صيب په يوه مناظره كې مصروف شو، له هماغه ځايه يې راته سكرترزنگ
ووايه چې ډاكټر صيب همدا اوس په مناظره كې دى، ماته يې وويل چې
تاسو ته احوال دركړم، سبا شپه به پر همدې وخت په كور كې گورو. سبا
شپه پر ټاكلي وخت ورغلو، دا ځل ما د پخواني متن د سمون تر څنگ يوه
بله پاڼه هم ليكلې وه. په دې كې مې د كمپاين شرايط واضيح كړي وو.
موږ كمپاين ته (د ملت نجات) كمپاين نوم وركړى و او غوښتل مو په
خپلواك ډول كې يې وكړو. ډاكټر صيب ته مې وويل چې زموږ فكر د نورو
په انډول ازاد، مالگه او مرچ مو هم يو څه زيات دي، ستاسو په دې مركزي
دفتر كې ځينې داسې اشخاص شته چې نه يې موږ خوښېږو او نه زموږ
خوښېږي، خو څرنگه چې د ولسمشرۍ ټاكنې يوه ملي مسله ده، د يو
شخص او تنظيم په وس پوره نه ده، نو په دې خاطر چې اختلافات پيدا نه
شي، موږ غواړو په مستقل ډول كمپاين وكړو، په خپل لگښت يې وكړو
او په زغرده يې وكړو. د ملت د نجات كمپاين طرحه په دې ډول وه:

د افغانستان ملي تحريک

د ملت د نجات لپاره د کمپاين دفتر

(نجات)

- دا دفتر په ازاد او مستقل ډول فعاليت کوي.
- د دې دفتر اصلي موخه داده چې ملت له بحرانه وژغوري او واک ته د ډاکټر اشرف غني په رسونه کې مرسته وکړي.
- د ملت د نجات لپاره د کمپاين دفتر د خپلو کارونو لپاره نوې اغېزمنې لارې چارې او ميتودونه کاروي.
- د ملت نجات لپاره د کمپاين دفتر به په مهمو مسایلو کې د ډاکټر اشرف غني د انتخاباتي کمپاين له دفتر سره اړيکي ساتي، خو دا اړيکي به د دفتر له مشر او خپله له نوماند سره وي.
- د نجات دفتر خپل مالي لگښتونه په خپله پوره کوي، که چېرې د کمپاين رسمي دفتر له هغه سره مرسته وکړي، ردوي يې نه.
- د نجات دفتر په ولايتونو کې د کمپاين له رسمي دفتر او نورو ژبورو شخصيتونو سره اړيکي ټينگولای او همکاري ورڅخه غوښتلای شي.

- د نجات کمپاین او د کمپاین رسمي دفتر کولای شي يو بل ته وخت پر وخت لازمي مشورې ورکړي، د نجات دفتر غړي چې د ملي تحریک له خوا يې لارښوونه کېږي، کولای شي، په رسنيو کې ددې دفتر په استازي خبرې وکړي او د ډاکټر اشرف غني احمدزي له دريځه ملاتړ وکړي، خود نجات دفتر د غړو هر ډول خبرې او څرگندونې به د نوماند رسمي دريځ او د کمپاین رسمي دفتر او نظر د څرگندونې مانا نه لري.

- د نجات دفتر به هڅه کوي چې ټول هغه مشروع وسايل، لارې چارې او امکانات وکاروي چې قانون ورته اجازه ورکوي او د ډاکټر اشرف غني احمدزي د برياليتوب لپاره گټور تمامېږي.

هغه وويل: بېخي ورسره موافق یم، ما وويل: موږ دا کمپاین د دلوي پر (۲۷) مه چې له روسي ښکېلاکه د افغانستان د نجات ورځ ده، پيلوو. ده وويل: دا بختوره ورځ ده، پر همدې ورځ يې پيل کړی. د اصلاح شوي متن د لاسليک او نشر په باب مې هم غوښتنه وکړه، هغه وويل: متن سره زه سل په سلو کې موافق یم، خود نشر په باب يې يوه ورځ نور هم وخت راکړه چې زه يې خپلو مشاورينو او ويندويانو سره شریک کړم، ځکه که اوس يې نشر کړو، هغوی خبر نه وي، نو بيا که رسنيو کې ورڅخه څوک پوښتنه وکړي، دوی ځواب ونه لري او ناخبره وي، ښه خبره نه ده، ما وويل که د نشر په باب ورسره مشوره کوي، ښه خبره ده، خو که د محتوا په باب ورسره مشوره کوي، نو زه نه غواړم چې ددې متن په باب هغوی پرېکړه وکړي، ځکه زه پوهېږم چې زه کومې قربانۍ ته حاضر یم، ستاسو مشاورينو او ويندويانو په هېڅ وجه هغومره قربانۍ ته غاړه نه ږدي، نو

ځکه خو زه هغوی ته ددې صلاحیت نه ورکوم چې ددې متن په باب پرېکړه وکړي، هغه وویل: نه هېڅکله، هغوی په محتوا کې د گوتو وهلو حق نه لري، زه چې څه وایم همغه کېږي. خو یوازې د نشر په باب یې له هغوی سره مشوره په کار ده، سبا ما بنام به یې د نشر په باب پرېکړه وکړو. هم به یې درسره لاسلیک کړم، دوه کاپي یې راڅخه واخیستلې، یو ځل بیا یې وویل: پر محتوا سل په سلو کې توافق دی، یوازې د نشر په باب به یې فکر وکړو چې څه وخت یې رسنیو ته ورکړو.

د همدې شېبې پر سهار یو مخور شخصیت چې نه غواړم نوم یې دلته یاد کړم، سهار چای ته وبللم، د چای پر مهال یې راته وویل: څنگه شوه ډاکټر صیب سره توافق ته ورسېدلې؟ ما ورته پورتنۍ ټوله کیسه تکرار کړه، ورته مې وویل چې یوازې لاسلیک او د نشر وخت ته منتظر یو، نور ټول توافق موجود دی.

ده راته وويل: که زه درخخه يوه غوښتنه وکړم؟ منې يې؟ ما وويل: که معقوله وي ولې يې نه منم؟ ده راته وويل: مخکې تردې چې زه درته خپله خبره وکړم، د منصور نادري کيسه به درته وکړم! منصور نادري خو پېژنې هغه له ډاکتر اشرف غني صيب سره نه په قوم کې شريک دی ان په مذهب کې هم سره جلا دي، يو خانداني سړی دی، د مال او جايداد خاوند دی، همدلته چې ته ناست يې همدلته ډاکتر اشرف غني ناست و او دغه بله خوا کې سيد منصور نادري، د هغه د کورنۍ نور غړي او د گوند انډيوالان يې. له ډاکتر اشرف غني سره د توافق او تفاهم خبرې وې، يو ليک يې له جېبه راووست ډاکتر غني ته يې ورکړ، چې دا لاسليک کړه، بيا مور ستا ملاتړ ته حاضر يو، ليک کې طبعاً د هغوی غوښتنې، شرايط او د ډاکتر اشرف غني راتلونکي مسؤليتونه ليکل شوي وو، ډاکتر غني پرته له دې چې ليکل ولولي، قلم يې راواخيست، کاغذ يې امضا کړ، بېرته يې سيد منصور نادري ته ورکړ. سيد منصور نادري مخکې تردې چې کاغذ جېب ته کړي او يا يې خپلو نورو ملگرو ته ورکړي، کاغذ يې ټوټه ټوټه کړ او د اشرف غني مخې ته يې خطا کړ. ويې ويل، ما همدا غوښتل چې ته ما سره لوز وکړې، کاغذ ته هېڅ اړتيا نه شته، پښتون يو غيرتي قوم دی، لويه اوسېله لري، د دوی قول قول دی او عمل يې عمل، نوزه ځکه دې کاغذ ته هېڅ اړتيا نه لرم، جېب ته يې لاس کړ، يو لک ډالري يې راوکنښل، ډاکتر اشرف غني ته يې پر مېز کېښودل، ويې ويل ډاکتر صيب دا دې د لومړنۍ غونډې مصرف دی، نور په سر او مال درسره ولاړيم.

نو اوس راحم دېته چې تاسو پر ډاکتر صيب د کاغذ د امضا ټينگار کوئ، هغه به څه فکر وکړي هغه نور چې راسره نه په قوم او نه په مذهب کې

شريك دي، هغوی راباندې دومره باور کوي او خپل خلک رانه کاغذونه او تضمینونه غواړي، نو په دې خاطر درته وایم چې که ډاکتر صیب دا کاغذ درته امضا هم کړي ته یې پرې مه امضا کوه. بل ستاسو د شرایطو د نشر موضوع ده، کېدی شي دې کې ډېر بنه مسایل وي، خو بیا هم کېدی شي له یوې نیمې کلیمې څخه یې څوگونی تعبیر وشي، ډاکتر صیب سره اوس هر ډول خلک ملگري دي، کېدی شي ځینې برخې یې پر ځینو خلکو بڼې ونه لگي، هغوی ترې ناوړه تعبیر وکړي. بله خبره دا ده چې ډاکتر صیب اوس په ډېر خراب موقف کې دی، ډېر د مجبوریت حالت دی، که هر څوک هغه ته هر ډول شرایط وړاندې کړي، کېدی شي د مجبوریت له مخې یې ومني، خو دا به پر هغه سخت رواني فشار وي، که زما مني د نارینتوب خبره خو داده چې هېڅ ډول شرط پرې مه ږده، ډېر د نارینتوب کارونه دي کړي، راځه دا یو بل گام هم پورته کړه، ورته ووايه چې هېڅ ډول شرط نه لرم، په نره درڅخه ملاتړ کوم دا نو بیا په هغه پورې اړه لري چې تر کامیابېدو وروسته څه کوي، خو تا به خپل کار تر سره کړی وي. ما چې د ډاکتر اشرف غني مجبوریت یو ځل بیا تر نظر تېر کړو او دا مې په ذهن کې تېره کړه چې رښتیا هم څومره خلکو به پرې مشروع او نامشروع شرایط ایښي وي، نو د یاد ښاغلي مخور خبره راته معقوله ښکاره شوه، ما مخور ته وویل: زموږ شرایط سخت نه دي او نه د څوکۍ او موقف لپاره دي، بلکې د دې لپاره دي چې د ځینو نورو خلکو شرایط پرې له منځه یوسو او نشر مو هم د همدې لپاره غوښته چې موږ یوازې د ملي مسایلو په رڼا کې د ډاکتر صیب اشرف غني ملاتړ کړی دی، مخور صیب وویل، پوهېږم چې ستاسو هدفونه ملي دي، خو راځه د پورتنیو مجبوریتونو او دلایلو له مخې په اوسنیو حساسو شېبو کې ددې مسایلو له امضا او نشر

څخه تېر شئ، بيا يې ماته وويل که موافق يې راځه ډاکټر صيب سره به يې هم شريکه کړو، ما وويل، سمه ده. ډاکټر صيب اشرف غني ته يې زنگ وواهه! تر سلام وروسته يې ورته وويل: يون صيب هم راسره ناست دی، هغه وويل: سلامونه مې پرې ووايه! بيا يې ورته وويل: ما يون صيب سره خبرې وکړې، هغه راسره موافق شو چې د هغو کاغذونو امضا او نشر ته اړتيا نه شته، دوی به خپل کارونه پيل کړي، ډاکټر صيب غني ورته وويل چې ټلېفون يون ته ورکړه. تر روهېر وروسته يې له ما څخه ځانگړې مننه وکړه او خوبني يې څرگنده کړه او ويې ويل: د دلوي پر (۲۷) مه چې ډېره نېکمرغه ورځ ده خپل کمپاين پيل کړئ! بيا مو خداي پاماني وکړه.

اوس چې کمپاينونه ختم شوي، د ټاکنو د لومړي پړاو نتايج هم اعلان شوي او د دويم پړاو نتايج هم راروان دي زموږ تر وونونه او شرايط هم چې يوازې د لوز په تار تړل شوي وو. اوس يې لاسليک او نه لاسليک، خپرول او نه خبرول، نه پر ټاکنيز کمپاين څه اغېز لري او نه هم پر نتيجه څه تاثير لري، بڼه به وي چې ددې ليکلي او توافق شوي متن ټوله محتوا کټ مټ دلته راوړو.

د افغانستان ملي تحريک

Afghan National Movement

بسم الله الرحمن الرحيم

د افغانستان ملي تحريک، گڼ شمېر افغان فرهنگيانو
او ولسمشرۍ ته نوماند (دوکتور اشرف غني احمدزي)

ترمنځ

ژمنليک

ولس په دې خاطر يو ځانگړي شخص ته رايه ورکوي، چې د واکمنۍ پر مهال د دوی هيلې تمثيل او معقولې غوښتنې يې عملي کړي. نوماند د کمپاين پر مهال ولس سره گڼ شمېر لوزونه او ژمنې کوي او ولس د همغو ژمنو پر بنسټ هغه ته رايه ورکوي، خو کله چې نوماند واک ته ورسې، خپلې ټولې ژمنې نه عملي کوي، يا يې عملي کولای نه شي او يا هم کله کله داسې پېښې چې د خپلې ژمنې او تگلارې ضد کارونه ترسره کوي.

ورځچاري، ځانخوښي، غوره مالان او د واک مینان ترې راټول او د واکمن او ولس ترمنځ خورا لوی واټن رامنځته کړي. (د افغانستان ملي تحریک) او یو زیات شمېر افغان فرهنگیان د همدې پخوانۍ وېرې او تجربې پر بنسټ غواړي، د افغانستان د ولسمشرۍ لپاره له یوه مطرح نوماند ښاغلي (دوکتور اشرف غني احمدزي) سره یو داسې لیکلی پروتوکول ولري چې د هغه له مخې هم د نوماند، هم د افغانستان ملي تحریک، هم د افغان فرهنگیانو او هم د ولس هیلې او غوښتنې د منطق، تعقل، عدالت او تعهد پر داسې یو مستحکم تار تړلې وي چې هم دواړو خواوو ته د منلو وړ وي، هم د تطبیق قابلیت ولري او هم د دواړو خواوو په وس پوره وي. خیالي، تصوري او له عملي واقعیتونو لرې غوښتنې او ناممکنې ژمنې نه عملي دي او نه هم د بحث وړ. هغه ژمنې او غوښتنې چې د افغانستان ملي تحریک یې لازمي او ضروري گڼي او تر ډېره حده منطقي برېښي په لاندې ډول یې وړاندې کوي:

- **مدرسه او ښوونځی:** موږ له نوماند څخه د بريالیتوب په حالت کې غواړو، د کلي او ښار واټن، د ملا او معلم تضاد، د هوجرې او مسجد فاصله او د ښوونځي او مدرسې واټن چې د پېړیو پېړیو ناسمو مناسباتو زېږنده دي او زموږ ټولنې ته یې ستر خطرونه متوجه کړي، دې مسایلو ته باید جدي پاملرنه وکړي او له معقولو لارو دا ستونزې حل کړي.

- پوځ: د افغانستان امنيتي سكتور په تېرو (۱۳) کلونو کې پر قومونو او تنظيمونو وېشل شوی، مور په بشپړ ډول د ناپېيلې، ناتنظيمي او په رېښتيني مانا د يو ملي پوځ د سمون او جوړېدو غوښتونکي يو.

- د اکثريت او لږکيو حقوق: مور په افغانستان کې د فردي مساوات غوښتونکي يو، هر افغان له بل افغان سره مساوي حقوق لري، که څوک د قومونو پر اساساتو او تمايلاتو د څو کيو د وېش هيله او غوښتنه لري، د هغو مخه بايد ونيول شي، فردي لياقت او کفايت د استخدام لپاره تر ټولو ښه اصل دی، خو که بيا هم د تېر په څېر څوکي د قومونو د مشارکت تر شعار لاندې وېشل کېږي، نو په دې کې بيا مور د قومونو د شمېر په تناسب ددې غوښتنې تطبيق غواړو، دلته بايد د تساوي او تناسب دواړه اصله په پام کې ونيول شي.

- استازی: روسانو د افغانستان د اشغال پر مهال د قومونو د مشارکت په نومونو د څو کيو د وېش لړۍ پيل کړه، دا لړۍ تر دې دمه دوام لري، په دې تېر (۳۵) کلن بهير کې بيا د پښتنو په استازی هغه څوک غوره کېدل چې نه يې پښتو زده وه، نه يې ورسره لېوالتيا لرله او ان تضاد يې ورسره درلود. دا لړۍ اوس هم دوام لري. مور په هېڅ وجه دا حالت نه شو زغملای، چې د پښتنو په نامه ناست واکمن دې د نورو پښتنو ضد کړيو له خوا غوره او پر پښتنو دې تحميل شي.

- اداري واحدونه: تر (۱۳۵۹) ل کال وروسته په افغانستان کې د سياسي او قومي ملحوظاتو له مخې يو شمېر اداري واحدونه جوړ

شوي. موږ په افغانستان کې د نفوسو، جغرافيا او ټولنيزو خدماتو د څرنګوالي له مخې د اداري واحدونو د سمون غوښتونکي يو.

- **د بيان ازادې:** په تېرو (۱۳) کلونو کې د بيان ازادۍ تر يوه حده وده وکړه، خو دا ازادې تر ډېره حده د زورواکو له خوا وکارېدله، د بيان د ازادۍ په نامه يو شمېر داسې رسنيز مرکزونه جوړ شول، چې په څرګند ډول يې د افغانستان د ملي ګټو پر ضد کار کاوه، يو شمېر هېوادونو په تېره بيا ايران په مستقيم ډول د ځينو رسنيو سياسي، مذهبي او مادي ملاتړ وکړ. موږ د بيان داسې ازادې غواړو، چې د هېواد ملي ګټې خوندي کړي، نه د ګاونډيو. موږ له راتلونکي حکومته غوښتنه کوو، چې د پرديپالو او هېوادپالو رسنيو ترمنځ د تشخص سره کرښه راکاږي، د مزدورو رسنيو د فعاليت مخه ونيسي او د پرديو د کلتوري يرغل مخه ډک کړي.

- **ژبني محرومیتونه:** له پېړيو پېړيو راهيسې په افغانستان کې ژبني محروميت او محکوميت روان دی. د (پښتو، ازبکي، پشه يي، پاميري او ځينو نورو ژبو) ويونکي له خپلو حقه حقوقو څخه محروم دي. موږ له راتلونکي ولسمشر څخه غواړو چې ددې محروميت د ختمولو لپاره معقوله او جدي مبارزه وکړي.

- **نامشروع پانګه:** په تېره يوه لسيزه کې يو زيات شمېر جنگسالارانو، زورواکو، تنظيمواکو او نورو چالاکو اشخاصو له بېلابېلو نامشروع او د بيت المال د لوټ او تالان له لارې زياته نامشروع پانګه پيدا کړې، ددې پانګې د ساتنې او زياتونې لپاره نورو نامشروع کارونو

ته لاس غځوي. مور غواړو په لومړي گام کې ددې ډول اشخاصو د نورو نامشروع هڅو مخه ونیول شي.

- **متوازنه وده:** مور په ټول افغانستان کې د متوازنې، فرهنگي، ټولنيزې او اقتصادي ودې غوښتونکي یو، مور غواړو هر افغان ته خدمات په مساويانه ډول ورسېږي. د ټولو هغو قوانینو او عملیو د لغوه کېدو غوښتونکي یو چې د تساوي دې اصل ته زیان رسوي، مور وروسته پاتې سیمو ته تر هغه وخته د مثبت توپیر غوښتونکي یو چې د هېواد له نورو پرمختللو سیمو سره یې په ټولو برخو کې د ژوند کچه برابره شي.

- **پوزېشن او اپوزېشن:** مور له اوسني نوماند او راتلونکي احتمالي ولسمشر څخه ددې غوښتونکي یو چې د کمپاین پرمهال ټول اسلامي، افغاني او ملي اخلاق په پام کې ونیسي، له داسې الفاظو او حرکاتو څخه کار وانخلي چې په ملت کې د انتخاباتو له امله د ملي نفاق او ټولنیز درز سبب شي او د حاکمیت پرمهال ورڅخه په ټینګه غواړو چې د خپلو انتخاباتي مخالفینو غچ له عادي مخالفو رایه ورکوونکو څخه وانهخلي، بلکې عادي رایه ورکوونکي د خپل وجود یوه برخه وګڼي او د خپلو ملاتړو په شان یې له خپلو ټولو مدني حقوقو څخه برخمن کړي. سیاسي مخالفین که د حکومت، د سولې بهیر او ثبات غړي شي نو بیا په حکومت کې دننه او تر حکومته بهر د سیاسي اپوزېشن بڼه نه شي خپلولای.

ملي هویت: په تېرو (۳۵) کلونو کې د افغانستان او افغان ولس د ملي هویت او ملي وحدت پر ضد زیاتې هڅې شوي. ځینې ډلې غواړي په افغانستان کې د ملي وحدت او هویت لپاره نوي او تصنعی تعریفونه وړاندې کړي، ان د (افغان) کلمه هم مسخه کوي او شکلي بدلون په کې راوړي.

که چېرې اوسني دولت د هویت په تذکره کې د (دین) او (ملت) ستونونه ونه لیکل او د دین د ستون په مقابل کې یې هر مسلمان افغان ته د (اسلام) او د دې هېواد د هر وګړي لپاره د (افغان) کلمه ونه لیکله، نو له راتلونکي دولته غواړو چې هم د هویت په تذکره کې د اساسي قانون له محتویاتو او احکامو سره سم ضرور د (اسلام) او (افغان) د تثبیت لپاره د (دین) او (ملت) ستونونه ولیکي او په دې ډول خپل اسلامي او ملي مسولیت ادا کړي او هم د افغان ضد او ملت ضد ډلو تپلو او اشخاصو پر وړاندې ټینګ ګامونه پورته کړي.

• **د ډیورنډ کرښه:** یو شمېر کورنۍ او بهرنۍ ډلې ټیټې شته چې غواړي په زور، فشار، چل او فریب د ډیورنډ منحوسې کرښې ته رسمي بڼه ورکړي. موږ له راتلونکي حکومته غواړو تر هغه وخته چې ټول افغان ملت په بشپړ ډول سوکاله شوی او پر خپلو پښو نه وي ودرېدلی، پر دې ډول مسایلو هر ډول بحث ته داخلېدل د افغان ولس پر زیان تمامېږي. د افغان ولس له نظره دا کرښه د استعماري دورې یوه جبري کرښه ده او په هېڅ وجه افغان ملت ته د منلو وړ نه ده، حکومت باید په دې برخه کې د

ملت ترڅنگ ودرېږي، نامشروع سياسي امتيازونو او يا هم ناوړه فشارونو ته غاړه کېږدي.

- **سر شمېر نه:** سر شمېر نه سره له دې چې يوه بشري موضوع ده، خو په افغانستان کې له دې موضوع څخه يوه جنجالي سياسي موضوع جوړه شوې ده. موږ له راتلونکي حکومته غواړو چې په افغانستان کې د بشپړ امن په حالت کې دې يوه داسې دقیقه او هر اړخيزه سر شمېر نه ترسره شي، چې د هېچا سر په کې له شمېره پاتې نه شي او د هېچا قومي يا ټولنيز هويت په کې د بل په نامه نه شي او نه يې هويت مسخه شي. موږ ددې کار لپاره د سر شمېر نې د ادارې پر بشپړ ناپېيلتوب ټينگار کوو او د مغرضو لري او نږدې هېوادونو د هر ډول مداخلو مخنيوی غواړو.

- **انتقالي عدالت:** له (۱۳۵۷) ل کاله بيا تر (۱۳۹۲) پورې د بېلابېلو ډلو، ټوپکمارو، ټوپکسالارانو، تنظيمواکو او بهرنيانو له خوا په مليونونو افغانان شهيدان شوي دي، دالري لا اوس هم روانه ده، موږ له راتلونکي حکومته غواړو چې د ولس د تسکين لپاره د هغوی د قاتلانو د تشخيص، تشبیت او نورو ظلمونو د مخنيوي لپاره معقوله حل لاره پيدا کړي. د انتقالي عدالت پلوی وکړي. غچ اخیستنه هم د حل لاره نه گڼو او په مقابل کې زورواکو ته امتياز ورکول هم د عدالت خلاف کار گڼو. موږ غواړو چې د ملي او نړيوالو اصولو په رڼا کې دې د انتقالي عدالت د پلي کېدو لپاره هڅه او هاند وشي.

- **بهرني ځواکونه:** که چېرې د راتلونکي حکومت په بهير کې بهرني ځواکونه د هر عامل، دليل او قانون په وجه دلته مېشته وي، نو

مورد له حکومته غواړو په هېڅ وجه دوی ته اجازه ورنه کړي، چې د افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي، د هېواد په ټولنیز او قومي تناسب کې د مداخلې هڅه وکړي او یا هم د قدرت نوې تصنعی سرچینې رامنځته کړي.

- **بهر مېشتي افغانان:** د هېواد د نفوسو نږدې یوه پر پنځمه برخه د بېلابېلو عواملو له امله له هېواده بهر مهاجرت ته اړ شوې ده. مورد له راتلونکي حکومته غواړو له ټولو ممکنو او عملي لارو چاره څخه د هېواد د برخليک په ټاکلو، ودې او پرمختګ کې د بهر مېشتو افغانانو له تجربې، انرژۍ، تفکر او مشورې څخه ګټه واخلي.

- **هېواد مېشتي کډوال:** د بېلابېلو جنګونو، زورواکيو، سیمه ییزو رقابتونو او نورو عواملو له امله یو زیات شمېر افغانان د هېواد په داخل کې له یوه ځایه بل ته کډه شوي، ځمکې او جايدادونه یې غصب شوي، راتلونکي حکومت ته په کار دي چې ژر تر ژره دې ناوړین ته د پای ټکی کېږدي. هر څوک خپلې مېنې کې مېشته او هر څوک بېرته د خپل جايداد خاوندان کړي.

- **جنډر:** مورد په هېواد کې د جنسیتي توپيرونو له مخې د امتیازاتو د ورکړې د ټولو ناوړه ډولونو د له منځه تلو غوښتونکي یو. له حکومته غواړو چې په راتلونکي کې د بنځو او نرو د طبیعي او حقیقي حقوقو د تساوی لپاره د شعاري تظاهر پر ځای عملي ګامونه پورته کړي.

- **سوله او ثبات:** په افغانستان کې د عادلانه سولې او ثبات د ټينګښت په خاطر له نوماند او راتلونکي حکومته غوښتنه کوو، چې د سولې د بهير پر تېرو ناکامو تجربو او شعاري هڅو درنه تيرېه کېږدي. د سولې لپاره يو عادلانه، شفاف او ناپېيلی ميکانيزم جوړ کړي، د حکومت د غښتلتيا او د سولې د بهير د چټکتيا له لارې دې د سولې د ټينګښت لپاره لاره او اړه کړي.

- **خواکمني:** د جگړې په بهير کې په مليونونو افغانان معلول او له سختو کړاوونو سره مخامخ شوي، د دې مصيبت ځپلي قشر د بيا خواکمنۍ او په ټولنه کې د هغو د فعال حضور او اشتغال لپاره بايد ځانگړې پاملرنه وشي.

- **اشتغال:** حکومت او په ټوليز ډول دولت بايد د اشتغال له زاړه او دوديز جوړښته راووتی، ټول ولس بايد د دولت پر اوږو بار نه وي او دولت د ولس پر اوږو دولت بايد د وخت له نويو غوښتنو سره سم د نويو کاري فرصتونو او اشتغال لپاره نوې لارې چارې ولټوي.

د پورتنیو غوښتنو ترڅنګ د افغانستان ملي تحریک له حکومت څخه غوښتنه کوي، چې خپل هغه مکلفیتونه او دندې په ښه ډول ترسره کړي، چې د يوه حکومت مسولیت گڼل کېږي، ضرور نه ده چې دلته د هغو ټولو یادونه وشي.

د افغانستان ملي تحریک رسمي غړي، فرهنگیان او د ملي تحریک د فکر پلویان له نوماند سره ژمنه کوي چې که نوماند د پورتنیو ملي غوښتنو د منلو او بیا د هغو د عملي کولو په برخه کې لیکلې ژمنه وکړي،

نو ملي تحريک، يو زيات شمېر افغان فرهنگيان او د ملي تحريک د فکر يو زيات شمېر مینوال به يې له کوم امتياز او معوضې پرته ملاتړ وکړي او د کمپاين په چارو کې به ورسره په زړه پورې مرسته وکړي.

يادښت: که په پورتنیو ياد شویو برخو او موادو کې هره برخه او يا هره ماده د هېواد او ملت د ملي گټو خلاف وي، هر لوری کولای شي، هغه په پام کې ونه نيسي او له تطبيق څخه يې ډډه وکړي. ددې ترڅنگ نورې هغه ضروري برخې چې په دې ژمنليک کې يې يادونه نه ده راغلې، خو هېواد او ولس ته په گټه دي، دواړه خواوې تر خپله وسه د هغو تطبيق خپل مسوليت گڼي.

په درناوي

پوهنوال محمد اسمعيل يون
دا افغانستان ملي تحريک په استازی

دوکتور اشرف غني احمدزی
د افغانستان د ولسمشرۍ نوماند

کله چې مور د دلوي پر (۲۷) مه نېټه (دملت نجات) کمپاين پيل کړ، نو د گڼو هېوادوالو د هر کلي سبب وگرځېد، په دې ورځو کې مې يو ځل له ډاکټر صيب سره د هغه په کور کې د سهار چای پر وخت وکتل، کارونه ډېر، وخت کم او حالات حساس وو. ډاکټر صيب اشرف غني وويل: امنيتي گواښونه ډېر دي، نو که څه پېښه وشوه (هدف يې دا و که خدای نا خواسته دی له منځه ولاړ) نو تاسو (مور) جنجال مه جوړوئ چې خدای مه کړه د افغانستان ثبات ته زيان ونه رسېږي، ماته يې وويل قول راکړه چې تر اخره

به راسره ودرپرې او که څه پېښه وشوه جنجال به نه جوړوئ چې افغانستان بحران ته لار نه شي، د افغانستان مخالفین غواړي چې په لوی لاس افغانستان بحران ته بوځي، ما ورته لاس ورکړي، ما وویل، ډاکټر صیب تر اخره درسره ولاړیو، تر مرگ پورې، ان تردې پورې چې که ته هم د ډاکټر عبدالله عبدالله خواته لاړې، نو موږ ستا مخالفت هم کوو، موږ تر هغه حده د عبدالله عبدالله د ټیم مخالف یو چې که ته هم ورسره یو ځای شي، زموږ مخالفت او مبارزه کې به کمی رانه شي. پاتې شوه د بحران خبره، که دوی تاته هر ډول زیان ورسوه، نو د هر ډول جنجال د پېښېدو احتمال شته، هر ډول مظاهره ایستلای شو او مقابل لوري ته هر ډول جنجال جوړولای شو. موږ هغسې نه یو چې لاس تر زني کېنو او مخالفین مو چې یوه څپېره وهي، موږ بل مخ هم ورواړو، څپېرې ته په څپېره، سوک ته په سوک، مظاهري ته په مظاهري ځواب وایو، بحران هغه وخت ختمېږي چې د بحران عوامل، عناصر او دلایل له منځه لاړ شي. تر همدې لنډو خبرو، هغه امنیتي جلسې او موږ د کور پر لوري رهي شولو.

زموږ کمپاین ښه په درز کې روان و. په لنډه موده کې مو تر لسو زیاتې داسې غونډې جوړې کړې چې د ټلوېزیون له لارې خبرې شوې او په لسگونو نورې داسې لویې او وړې غونډې چې د ټلوېزیون څپو ته ونه رسېدې. په کابل کې مو د یوې لویې او بېشانه غونډې ترتیباب ونيول، همدا مهال و چې د اصلي مخالفینو، فرعي مخالفینو، غوره مالانو او نورو حساسیتونه راوپارېدل. د ډاکټر صیب د کمپاین په مرکزي دفتر کې د ورځې په نرخ اعیار غوره مالان، په ارگ کې واکمن او نورې کړې ټولې لاس په کار شوې چې زموږ د کمپاین مخه ونیسي. دوی تر وروستي حده

هڅه وکړه چې د افغانستان ملي تحریک او په خپله د ډاکټر اشرف غني تر منځ درز او ټکر رامنځته کړي. زموږ ټلېفوني اړیکي چې مخکې تر دې په ساعت کې تامېنېدل، هم قطع شول او ملاقاتونه هم. دا مهال نو ملي تحریک په څو جبهو کې جنگېده، د ډاکټر اشرف غني په دفتر کې د غوره مالانو، د تاریخ تېرو تنظیمونو د کلېشه یي خپرو، د نویو جوړ شویو، په اصطلاح شوراگانو او گوندونو چې د طبیعي ودې وس یې نه درلود او د ډاکټر اشرف غني دفتر یې د ځان د تبلیغ لپاره بنه وسیله گڼله، یو شمېر متعصبو اشخاصو چې اوس یې د قومي سهم له امله په مرکزي دفتر کې ځای نیولی و، ځان غوښتونکو عناصرو او نورو یو شمېر اشخاصو چې د خپل شخصیت د تثبیت له بحران سره مخامخ وو، دې ټولو د ملي تحریک او شخصاً زما پر ضد تبلیغات پیل کړل، د ډاکټر عبدالله ټیم او د پاتې نورو کاندیدانو ټیمونه خولا پر ځای پرېږده. موږ د ډاکټر اشرف غني پر مجبوریتونو هم پوهېدلو چې ان د دفتر سکرتران او نور رابط اشخاص یې هم په بېلابېلو ډلو پورې تړلي دي، خو بیا هم موږ خپلې مبارزې ته دوام ورکړ. تر کمپاین وړاندې د ارگ د بېلابېلو واکمنو اشخاصو له خوا پر ما زیات فشار راوړل شو چې د (زلمي رسول ملاتړ وکړم) خو کله چې ما دا کار ونه وکړ، نو هغوی هم پر اشرف غني فشار راوړ چې له ما سره خپل اړیکي پرې کړي.

د ارگ او یو شمېر نورو کړیو هدف دا و چې په ټاکنو کې ملي انگېزه کمزورې کړي، د تحریک له خوا دده ملاتړ کمزوری شي او اصلي رقیبو ډلو چې لا مخکې تر مخکې ځان د قومي انگېزې تر شا پټ کړی و، هغو ته لاره اواره شي. ان د ډاکټر اشرف غني احمدزي یو شمېر ځان خوښو او کم

تجربه ويندويانو هم زموږ پر ضد تبليغات وکړل، خو موږ د ملي مصلحت له مخې له ټولو ستونزو او ځان ته د زياتو تاوانونو او زيانونو له اړولو سره سره بيا هم خپل کمپاين ته دوام ورکاوه، د ټاکنو لومړی پړاو په همدې جنجالونو کې تېر شو. بيا مې هڅه وکړه چې له ډاکټر اشرف غني سره تماسونه ټينگ کړم، خو ټلېفونونه د همغو ډلو په لاس کې وو چې ډاکټر اشرف غني يې په لومړي پړاو کې له هغه برخليک سره مخامخ کړی و. په نا مستقيم ډول د ډاکټر صيب غني له خوا ځواب راغی چې په يوه مناسب ځای کې به کېنو، د بناغلي اتمر صيب په کور کې دوه په دوه کېناستو، ما ټول مشکلات د ارگ توطيې او دده په دفتر کې د غوره مالانو او زما د مخالفانو د توطيې اصلي رنگ او زنگ ورته تشریح کړ او همدرانگه د دويم پړاو لپاره ترتيبات. ده وويل: زه پر ټولو نزاکتونو پوهېږم، خو ټول مشکلات اوس نه شم حلولای، دا ټولې خبرې شته خو اوس به اوسنيو مشکلاتو ته پام کوو. ما خپل پلان ورته تشریح کړ، ده راته وويل له (A) څخه تر (Z) پورې ستاسو خبرو سره موافق يم. ته خپل کار کوه خبره به يوازې ما او تاسره وي. هېڅوک زما په نمايندگۍ ستا په باب پرېکړه نه شي کولای او نه زما په استازۍ ستا په باب څه ويلای شي، که څه يې ويلي وي، هغه د هغوی خپل شخصي نظر دی، ما سره ستاسو خپل ځای دی، که اينده کې څه مشکل و او يا بله خبره وه د اتمر صيب له لارې به په تماس کې يو. ټلېفونونه هم مضمون نه دي، نو ځکه ډېر باور پرې په کار نه دی.

په دويم پړاو کې موږ د نورو هېوادوالو په څېر خپلې هلې ځلې شو ځله زياتې کړې او نتيجه هغه شان شوه چې ټولو هېوادوالو ته څرگنده شوه. دا

چې تر دویم پړاو ټاکنو وروسته څه وشول، اوس غواړم پر هغو لنډه رڼا واچوم.

د اصلاحاتو او همپالنې ټیم اعتراض: د دویم پړاو نتیجې لانه وې اعلان شوې، د ټاکنو د ورځې د ماښام تر شپږو-اوو بجو د اصلاحاتو او همپالنې ټیم د بریا هیله او اراده لرله، خو کله چې د شپې ناوخته خپلو ناظرینو ورته راپورونه ورکړل، نو له همغې شپې اعتراضونه پیل شول. دا اعتراضونه له بایکات، گواښ، وړاندیز او تازه تازه غوښتنو سره مل وو. ځینې انتقادونه او غوښتنې د قانون له چوکاټه دومره بهر وو چې ساری یې هېچرې نه دی لیدل شوی. د اصلاحاتو او همپالنې ټیم غوښتنې ورځ تر بلې دومره اوږدې شوې چې له تسلسله خبره ووته او لایتناهي بڼه یې غوره کړه.

د تحول او تداوم ټیم غبرگون: د ښاغلي عبدالله عبداللہ د ټیم د اعتراضونو پر وړاندې د تحول او تداوم ټیم غبرگون دومره سست او په هېڅ حساب و چې فکر نه کېده دوی هم د ټاکنو کوم طرف وي. همدې پخ غبرگون د ډاکټر عبدالله عبداللہ د ټیم تېر ته لاستی ورکړ او غوښتنې یې نورې هم پورته شوې، په یوې غوښتنه پسې بله او بلې پسې بله رامنځته شوه. د ولس د رایو ملاتړ چې د تحول او تداوم ټیم یوه اساسي دنده وه، سیاسي معاملي، گڼو لاسوهنو او نړیوال منځگړیتوب ته لاره خلاصه کړه.

نړیوال منځگړیتوب: لومړی منځگړیتوب د ملگرو ملتو له خوا پیل شو، د ملگرو ملتو او ولسمشر کرزي په غوښتنه او ټینگار ښاغلي ضیاء الحق امر خپل استعفی ورکړه، خو هغه وخت وویل شول چې دا د ډاکټر عبدالله عبداللہ د ټیم یوه اساسي غوښتنه ده، تردې وروسته چې هر ډول

غوښتنې مطرح کېږي، هغه به نه منل کېږي، خو د امرخپل تر استعفی وروسته د عبدالله عبداللہ ټیم غوښتنو نور هم زور واخیست، د اروپایي اتحادیې ناظرینو چې ټول شمېر یې تر (۱۵) تنو نه زیاتېده او د همپالنې ټیم سره یې پخوانۍ خواخوږي درلودله، د هغوی نظر د اصلاحاتو او همپالنې د ټیم غوښتنې نورې هم پورته کړې. څومره چې ملګرو ملتونو تارسستوه. د عبدالله عبداللہ د ټیم غوښتنې زیاتېدلې، خو کله چې ملګرو ملتونو د یاد ټیم اکثره غوښتنې ومنلې او خپله طرحه یې وړاندې کړه، هغو بیا هم دا طرحه ناقصه، معیوبه او نیمګړې وبلله.

د امریکا متحده ایالاتو منځګرتوب: کله چې خبره بحران ته ورسېدله او بحران لا پسې گرم شو، نو د امریکا متحده ایالاتونو منځګرتوب ته راودانګل، د امریکا د بهرنیو چارو وزیر او پخوانی سناتور چې په امریکا کې د زیات نفوذ خاوند و، ددې لاندې د اوري لپاره ظاهراً دواړه کانديدان سره څنګ په څنګ کېنول، شفافیت او د رایو بیا څېړنې او شمېرنې ته یې ژمن او اړ کړل. د بناغلي جان کیري ماموریت که څه هم د انتخاباتي کړکېچ د ختمولو لپاره یو داسې لومړی فشاري ګام و چې له قانون سره همغایي نه و د فزیکي ټکر مخه یې ونیوله، خو لا هم ډېر مسایل وو چې تشریح ته یې اړتیا لرله.

د رایو بیا څېړنه او شمېرنه: د ټاکنیز بهیر د رڼايي لپاره د رایو بیا شمېرنه او څېړنه ډېره مهمه ده، هغه هم د نوماندانو د منلو په تضمین، خو په پیل کې ټولو سره اصلي خبره دا وه، چې دا څېړنه به د کوم قانون، معیار او کومو اصولو له مخې کېږي، د هغوی اصولو، معیارونو یا قوانینو له مخې چې ټاکنیز کمیسیونونه پرې خپلې چارې پر مخ بیایي، دا

اصول د افغانستان ملي شورا منلي او تصويب كړي دي او همدا اوس نافذ دي. كه د هغو غوښتنو، وړاندیزونو او معیارونو پر اساس چې نوماندان یې وړاندې كوي او یا هم هغه اصول چې دملگرو ملتو دفتر یې وړاندې كوي. دې كې كومو اصولو او قوانینو ته ترجیح وركول كېږي؟ دا همغه پوښتنه وه چې اساسي گڼل كېدله، كه د كانديدانو او ملگرو ملتو غوښتنې یا وړاندیزونه د ټاكنيزو اصولو خلاف وي او بیا همدغو غوښتنو ته ترجیح وركړل شي، نو ټاكنيز کمیسیونونه او قوانین بیاڅه مانا؟ او كه ټاكنيز اصول منل كېږي، نو دې نورو وړاندیزونو ته څه اړتیا ده؟

كه چېرې په ټاكنيزو قوانینو كې د تقلب، تخلف، سرغړونې تعريف شوی وي، نو بیا خو بل تعريف ته اړتیا نه شته او كه چېرې د یادو موضوعگانو په باب نوي تعريفونه بل ډول وي، نو د دوو تعريفونو ټكر به څنگه له منځه ځي؟

د ساري په توگه كه په یوه انتخاباتي محل كې دښځو رایې تر نرو زیاتې وي، هغه د كوم قانون له مخې باطلېږي، كه دښځو رایو د زیاتون په وجه د هغو رایې باطلېږي او بیا بل ځای كې ښځې اعتراض وکړي چې ولې په دې محل كې د نرو رایې تر ښځو زیاتې استعمال شوي، نو د هغو د بطلان خبره به څنگه كېږي، ایا هغه هم په همدې فورمول كې راځي كه نه؟ او كه نه راځي دا خو د اساسي قانون له روحیې سره چې ښځې او نر دواړه مساوي الحقوقه گڼي، خلاف كار دی، آیا دا خبره په ټاكنيزو قوانینو كې راغلې ده كه نه او یا داچې په یوه محل كې یو كانديد تر (۹۳)، (۹۵) او یا (۹۶) فصیدو زیاتې رایې گټلې وي، هغه دې باطلې شي. دلته هم دا پوښتنه مطرح كېږي چې آیا تر دې (۹۳) فصیدو زیات خلك تر (۷) فصیدو كمو

خلکو قرباني شي او يا کومه بله عادلانه لاره هم شته که نه؟ تر ټولو مهمه دا چې دا بطلان په ټاکنيزو قوانينو کې راغلی او که نه او يا تردې دمخه د هېواد پر تېرو ټاکنو دا فورمول تطبيق شوی او که نه؟ بله مهمه خبره دا ده چې د نړيوالو معيارونو يادونه هم کېږي، دلته دوه خبرې مطرح کېږي ايا نړيوال معيارونه او اصول د افغانستان له اصولو سره همغاري دي او که په ټکر کې دي؟ که په ټکر کې وي کوم يو ته ترجيح ورکول کېږي؟ بله خبره دا ده چې ايا د افغانستان انتخاباتي چاپيريال له نړيوال انتخاباتي چاپيريال سره برابر دی که نه؟ او که خبره داسې ده چې معيارونه نړيوال وي او چاپيريال افغاني، که خبره معکوسه شي څه به وشي چې که يو هېواد له همداسې افغاني چاپيريال سره مخامخ شي او بيا پرې نړيوال معيارونه تطبيق شي، نو څو سلنه به تطبيق شي، ايا د نړيوالو اصولو له مخې په هغه سيمه کې چې د اور باران اوري، ټاکنې ترسره کېږي؟ بڼې او رڼې ترسره کېږي؟ که نه اول چاپيريال برابرېږي او بيا اصول تطبيقېږي، خير په هر ډول ددې خبرو لنډيز دا دی چې زيات شمېر خلکو هيله لرله چې بيا شمېرنه او بيا څېرنه بايد د افغانستان د ټاکنيزو قوانينو په رڼا کې ترسره شي، نوره هره بله نوې نسخه د افغانستان د قوانينو مسخه کول دي.

خو د اصلاحاتو او همپالنې ټيم د رای شمېرنې او بطلان لپاره خپل خپل معيارونه غوره کړل، بيا پر (۱۶) مادو توافق وشو، خو بيا هم ډاکټر عبدالله عبدالله ناراضه برېښېده او د ټاکنو د نتيجو لپاره يې تر تخنيکي توافق، سياسي توافق ته زياته ترجيح ورکوله، همدا مهال د ملي وحدت د حکومت اصطلاح ډېره تاوه راتاوه شوه. د کليمې په اصلي مانا د ملي وحدت او ملي حکومت اصطلاح ډېره بڼه ده او د هر افغان هيله ده خو

زموږ په ټولنه کې له هرې اصطلاح څخه څو څو ډوله تعبير کېږي، له اسلامي دولت، ډيموکراسۍ، ملي مشارکت او نورو اصطلاحاتو څخه خپل خپل تعبير کېږي، کوم حکومت چې د اسلامي دولت په نامه يادېده په واقعيت کې يوه ستمي انارشي وه. د ولسمشر کرزي ملي مشارکت هم د يوې ولسوالۍ په حاکميت ختمېږي. ولسواکي هم په واقعيت کې د زورواکۍ په يوه ډول بدله شوې ده.

هغه وخت هم خلکو سره دا اندېښنه وه که د ملي وحدت حکومت بيا هم د يوه ائتلافي حکومت بڼه خپله کړي، ولس ته به د تېرو رنځونو د تداوم مانا ولري. بله خبره دا وه چې که ډاکټر اشرف غني بريالی شي، د ملي وحدت په نامه به چاته څوکۍ ورکوي؟ که وېش داسې وي چې همدا حکومت وي، ډاکټر عبدالله عبدالله او اشرف غني دواړه په کې په مساويانه ډول خپل کسان ځای پر ځای کړي. نيم کسان د يوه وي او نيم د بل، نو بيا خو په دې حکومت کې د عبدالله عبدالله د ټيم ونډه په سلو کې تر اتياوو هم پورته کېږي، ځکه چې همدا اوس ددې ډلې واک تر بل هر چا زيات دی او که ډاکټر عبدالله بريالی کېږي نو د اشرف غني ټيم خود ډاکټر عبدالله په شان نه کوم سياسي جريان دی، نه کوم گوند دی او نه هم کوم منظم سستماتيک حرکت، نو که له دې ټيم څخه څو تنه مهم کسان په حکومت کې نيول کېږي، نو هغه به د تېرو وخت حکومت په شان د افرادو حيثيت ولري، نه د يو سستم بڼه. د رايې شمېرنې بهير له ځنډ او ځنډ سره مخ و، عبدالله عبدالله پر خپلو غوښتنو ټينگار کاوه. همدې ټينگار يو ځل بيا د امريکا د بهرنيو چارو وزير سفر ته لاره اواره کړه او په نتيجه کې د دواړو کانديدانو تر منځ يوه اعلاميه لاسليک شوه.

د گډې اعلاميې اصلي محتوا داده:

۱- د اساسي قانون احترام به کېږي، د جهاد او مقاومت لاسته راوړنې به ساتل کېږي، (۱۳) کلنې ديموکراتيکې تجربې به پالل کېږي.

۲- د ملي حکومت له جوړېدو سره سم به اجرائيې پوست جوړېږي او بيا به د دوو کلونو په بهير کې ولسمشر لويه جرگه رابولي او بيا به د اجرائيوي صدر اعظم پوست جوړوي.

۳- دواړه تيمونه به د ملگرو ملتو د معيارونو پر بنسټ د رايې شمېرنې او د رايو د بطلان بهير گړندی کوي او د سنبلې مياشتې تر دويمې اوونۍ پورې به د ولسمشر د نخليف د مراسمو لپاره توافق کوي.

دا اعلاميه يو سياسي چوکاټ هم لري چې اوه برخې يا جزيات لري.

۱- نوماندان به د سولې، ثبات، د قانون حاکميت، اقتصادي ودې او خدماتو د وړاندې کولو لپاره د اصلاحاتو هر اړخيزه تگلاره جوړوي او عملي کوي به يې.

۲- ولسمشر به د دوو کلونو په بهير کې لويه جرگه دايروي او د اجرائيې صدر اعظم مقام به جوړوي.

۳- تر هغه پورې چې د اساسي قانون پر بنسټ د اجرائيې صدر اعظم مقام جوړېږي، د اجرائيې صدر اعظم دندې به د حکومت د اجرائيې رييس له خوا پرمخ وړل کېږي. دا مقام به له ځنډ پرته د ولسمشر د فرمان له خوا رامنځته کېږي. يو شخص به ورته د دويم کانديد له خوا معرفي کېږي.

۴- ولسمشر به د اپوزېشن د مشر مقام رامنځته کوي او يو شخص به ورته د دويم کانديد له خوا معرفي کېږي.

۵- په غوره اساسي کليدي پوستو کې، لکه ملي امنيت، اقتصادي بنسټونو او اقتصادي سکتور کې به په مساويانه ډول د ولسمشر او اپوزېشن له خوا اشخاص ټاکل کېږي. د وزارتو مقامونو، قضا، د ولايتونو کليدي پوستونو ته به د اشخاصو د ټاکنو په برخه کې د اپوزېشن له مشر سره مشوره کېږي.

۶- ولسمشر به ژمنه کوي چې تر (۹۰) ورځو پورې په امنيتي سکتور کې بدلون نه راوړي.

۷- د ملي وحدت حکومت به ژمنه کوي چې د يوه کال په بهير کې به انتخاباتي نظام کې داسې اصلاحات راوړي چې تېرو تېروتنو ته ځواب ووايي.

دا توافقات د بېلابېلو دلايلو، عواملو او مجبوريتونو له امله تر سره شول. اوس راځو د شويو توافقاتو قانوني اړخ ته!

لومړی: شوي توافقات تر ډېره حده د اساسي قانون د محتوياتو مخالف دي.

په تېره بيا د اساسي قانون (۶۰، ۶۱، ۶۶، ۷۱، ۹۰) او نورو مادو سره سمون نه خوري.

دویم: په اعلاميه کې د اساسي قانون پر محتوياتو هم ټينگار شوی او د واک د وېش خبره هم مطرح شوې ده. دا دواړه محتويات او غوښتنې يو بل

سره تضاد لري. ځکه که د اساسي قانون محتويات عملي شي نو بيا دويمې محتوا ته اړتيا نه پېښېږي.

درېيم: تفاهم او توافق (د ملي وحدت حکومت) تر نامه لاندې رامنځته شوی. دا په داسې حال کې ده چې په دې وطن کې غښتلی ملي وحدت موجود دی. اساسي قانون، ملت تعريف کړی او د ملي وحدت پر غښتلتيا يې هم ټينگار کړی. د اساسي قانون محتويات او موجود واقعيتونه د ابېبي چې دلته هم هېواد شته او هم ملت، کوم شی چې نه شته او يا کمزوري دي، هغه حکومت يا حکومتونه دي. دلته به ښه دا و چې د پراخه بنسټ حکومت اصطلاح کارول شوی وای، دلته هم له ملي وحدت څخه هدف همغه تنظيمي وحدت دی، اوس ورته ټيمي وحدت هم ويلای شو.

څلورم: اجرائيه پوست يا اجرائي صدر اعظم لپاره به لويه جرگه جوړېږي. خو تر هغې پورې به د دې پوست متصدي په فرمان کار کوي. که احياناً لويه جرگه دا پوست ونه مني، نو دا دوه کلن کار به څنگه کېږي؟

پنځم: ملي شورا چې د لويې جرگې يوه برخه ده، او د اداري واحدونو، منځته راوړل، تعديل او لغوه کول د هغو صلاحيت دی. چېرته حاضرېږي چې اجرائي صدر اعظم يې له گوتو ووځي. عجيبه خبره داده چې وزير به د ملي شورا تر وړاندې کار کوي خو اجرايه صدر اعظم به يوازې د اپوزيشن مسؤليت لري.

شپږم: تر اوسه پورې د نړۍ په هېڅ هېواد کې په هېڅ ډول زورواکي، ولسواکي، مذهبي او نامذهبي حکومت کې د دا ډول يو حکومت بېلگه نه

ده لیدل شوې او له هېڅ قانون سره سمون نه خوري چې یو کس دې هم په اپوزشن کې وي او هم په حکومت کې او د حیرانتیا خبره خولا په کې داده چې د اپوزشن د مقام پوست د ولسمشر له خوا ټاکل کېږي او شخص ورته د مخالف کانديد له لوري معرفي کېږي.

اووم: د دواړو نوماندانو په خبرو کې د مفاهیمو تضاد لیدل کېږي:

یو: د اساسي قانون پر محتویاتو او بل د ګډې اعلامیې پر محتویاتو ټینګار کوي.

اتم: د ګډې اعلامیې په ترڅ کې د (مقاومت) په نامه یوه اصطلاح راغلې چې دواړه لوري دهغه پر درناوي مکلف دي. له دې کلمې څخه د وینو بوی راځي، د دولت له اصلي مخالفینو سره د سولې پروسه له منځه وړي او جنګي جنایتکاران د مصونیت تر پوښښ لاندې راولي. نور ګڼ حقوقي پرابلمونه هم لري چې دلته یې له تفصیل څخه تېرېږو.

حل لاره: د حل لارې لندیز دادی چې اساسي قانون تطبیق شي.

۱- هر هغه مسوده، مصوبه، اعلامیه، تړون، تفاهم او توافق چې په دولتي کچه رامنځته کېږي او د اساسي قانون له روحیې سره اختلاف ولري، اتومات ملغی ګڼل کېږي.

۲- که چېرې ولسمشر د اساسي قانون د روحیې خلاف کار وکړي، نو دا یو جرم ګڼل کېږي، د همدې اساسي قانون د (۴۹) او نورو مادو له روحیې سره سم ولسي جرګه کولای شي، د ولسمشر د محاکمې بهیر تعقیب کړي.

لوزونه او عملونه

(پنځم درس)

پوښتنې او ځوابونه

زېور خان نیازی: استاده!
کله چې پاکې او ناپاکې رایې
سره جلا کېږي، بیا په اصطلاح
ملي حکومت څه مانا لري او
هوکره لیک څه مانا؟

ځواب: د نړۍ په هېڅ قانون کې
داسې توافق نه دی شوی، بیا له
داسې یو شخص څخه چې د نړۍ
د حکومتونو د جوړښت تجربه

لري، له داسې شخص څخه داسې توقع نه کېده، کله چې پاکې او ناپاکې
رایې سره جلا شي نو د ټاکنو مشروعیت او شفافیت معلومېږي بیا
سیاسي هوکره لیک څه مانا؟ او اېتلافي حکومت څه مانا؟ هغه هم د ملي
وحدت حکومت تر نامه لاندې؟ بلکل موږ هم وایو، ټول تشویش په همدې
کې دی، پنځه کاله به په حکومت کې وي، دوی چې ټاکنې ټکنۍ کولې
ددوی هدف سیاسي تفاهم و، چې څوکۍ ترلاسه کړي، اوس دوی هم
قدرت غواړي هم زعامت هره دوره کې دوی یو ټیسټ کوي، خپله ډاکټر
اشرف غني د شخصي کرکټر له مخې داسې دی چې کېدی شي د هغوی
دومره فرمایشات ونه مني، ښه لازه داوه چې گټونکي نوماند پوزېشن او
ناکام کانديد اپوزېشن شي، دغه مکس سپستم ولس ته په گټه نه دی.

فاروق فاروقي: يون صيب!
ستاسې دغه د گيلې ليك چې
اشرف غني ته مو استولی، په دې
سره به ستا او د اشرف غني
كشمکش زيات نه شي؟ او بل ايا
اغيار به پرې خوشاله نه شي؟ زه
فکر کوم په راتلونکې کې به درې
ډوله اپوزېسيون وي، اول به په
حکومت کې دخپل اپوزېسيون،

دوهم به ولس وي چې رايې ته يې ارزښت ورنه کړل شو او درېم اپوزېسيون
به مخالف وسله وال وي ايا استاده! د اجرايوي پوست په جوړېدو سره چې
د اساسي قانون خلاف دی، په هېواد کې به يو نوی بحران جوړ نه شي؟

ځواب: ډاکټر صيب اشرف غني يو مشر سپری دی، موږ ورته احترام لرو،

لومړی دا چې په دې (ژمن
ليک) کې موږ ورته ويلي وو
چې تر اخره به درسره ودرېږو
يانې تر ټاکنو پورې، موږ په
اوله کې ويلي چې موږ په
حکومت کې برخه نه اخلو او
نه دملي تحريک غږي ددې
لېوالتيا لري دا د ټولو

دربارونو خصلت دی هغه سپری يې نه خوښېږي چې حقيقت وايي، يوه ورځ
ولسمشر کرزي ماته وويل چې څوک ډېر خطرناک دی؟ ما ورته وويل هغوی
چې ستا دمېز ترڅنگ دي؟ نږدې دښمن تر ټولو خطرناک دی، حکومتي
اپوزېشن ولس ته ډېر خطرناک وي، دا اپوزېشن د بيت المال پانگه

مصرفوي خو بېرته د ولس ، بيت المال او حکومت پر ضد ، اپوزېشن خو اصلاً وايي مخالف ته ، دې ته اپوزېشن نه وايي چې په واك كې وي ، دې ته يو حكومتي اپوزېشن او رشوت خور اپوزېشن ، امتياز طلبه اپوزېشن وايي ، دې ته حقيقي اپوزېشن نه وايي ، ټاكنو ته ځم بيا د ټاكنو قانون نه منم ، اساسي قانون منم ، خو بيا يې نه مني ، داسې اپوزېشن د نړۍ په تاريخ كې نه شته! مورډ ډاكټر صيب اشرف غني سره كومه ستونزه نه لرو ، نه يې توهينوو ، اوس يې هم له مخالفينو سره مخالف يو او له ده څخه دفاع كوو خو د گيلې حق لرو ، ولس خو دومره حق لري چې د خپلو رايو پوښتنه وكړي .

پوښتنه: مطيع الله ساپي :مورډ داسې فكر نه كاوه چې دنړۍ مفكر دې داسې توافق وكړي او بل داچې هغو سره دې توافق وكړي چې په جهاد كې يې پروتوكولونه لاسليك كړي؟ نو د ملي تحريك دريځ به څه وي؟

ځواب: له ملي تحريك پرته نور گڼ شمېر هېوادوال ، شته قومي شورا گانې ، فرهنگي ټولنې ، مدني ټولنې او گوندونه دي چې له ډاكټر صيب غني څخه گيله من دي ، ډاكټر صيب بايد ورته توضيحات وركړي ، كه ډاكټر صيب همدغه توافقنامه عملي كړه ، نو بيا به د ملي تحريك غړي او نور ملگري په گډه پرېكړه كوي ، نو ښه پرېكړه به داوي چې مورډ د ولس تر څنگ ودرېږو .

پوښتنه: قدرت الله بدلون: استاده!
 ډاکټر عبداللہ څو وارې دا گواښ وکړ چې
 که زما غوښتنې ونه منل شي زه په ملت
 غږ کوم، په مقابل کې کوم گواښ او ډار و
 چې اشرف غني احمدزي متقابل غږ نه شو
 کولای دا څه مجبوریت و چې ده هم باید
 په ملت غږ کړی وای؟ دده په ټیم کې یو
 شمېر غوره مالان دي چې وایي په دې کار
 سره اشرف غني افغانستان وژغوره ایا
 ریښتیا همداسې ده؟

ځواب: د ډاکټر اشرف غني او ډاکټر عبداللہ ټیم په فکري دریځونو کې
 ستر توپیر شته، هغه دادی چې، ډاکټر صیب اشرف غني د ملي هویت،
 ملي یووالي او د هېواد تاریخي حیثیت ساتنه کوي او پلوی یې دی او دا
 بله ډله او ټیم یې چې دي دوی ملي یووالي، ملي هویت او د هېواد د
 تاریخي حیثیت په باره کې گڼ شمېر مشکلات پیدا کړي او پیدا کوي یې،
 دلته کیسه داسې ده چې د یوه ماشوم پر سر د اصلي مور او بلې جعلی
 مور دعوه وه، کله چې قاضي په منځ نیمايي کاوه، نو اصلي مور یې چغه
 کړه، چې هغې بلې ته یې ورکړه، خو نیمايي
 کوه یې مه!.

امید حیران: استاده! د ډاکټر صیب اشرف
 غني وروستی دریځ چې په اصطلاح د ملي
 وحدت حکومت په اړه یې لري، څنگه
 ارزوی؟ او ایا دایو ولسواک او ډیموکراتیک
 حرکت دی که نه؟

ځواب: اشرف غني چې نرمښت څخه کار اخیستی، ښه ده، خو کوم وخت کې نرمښت! د اشرف غني د ټیم اشتباه په دې کې وه، هغوی چې د غوښتنو لېست وړاندې کوي، ته یې هم وړاندې کړه، بله تېروتنه متواتر شاتگ و او د هغو نورو متواتر تعرض و، هغوی پرې امتیاز ترلاسه کړ او دوی پرې خپل حق له لاسه ورکړ، دوی تار سست کړ، په دې اشتباه کې دی هم شامل دی او ټیم یې هم. موږ د دې وس درلود چې د عبدالله د مظاهري څو چنده لویه مظاهره وباسو، خو هندو ستري خدای ناراضه بیا به یې ویلې چې تاسو زموږ پاچاهي ته مشکل جوړ کړ او څنگه چې دده ټیم نا متجانس دی، ده ته یې دامشوره ورنه کړه چې مظاهره و باسي، موږ د ولس تر فشار لاندې وو چې مظاهره وباسو او زموږ تعهد هم همدا و چې مظاهري ته په مظاهري، سوک ته په سوک، څپپرې ته په څپپرې او منطق په منطق ځواب ورکړو! ولس حاضر و قربانی ته خو ټیم حاضر نه و، ټیم سیاسي جرئت ونه کړ او تار یې سست کړ او ډاکټر اشرف غني باید د عبدالله، ټلوالې او دده د ټیم سیاسي سایکولوژي مطالعه کړې وای؛ دا هغه خلک نه دي چې میدان کې تر اخره ودرېږي، ځکه دوی د طالبانو له وېرې کوم ځای ته ورسېدل، دوی ته چې څومره تار سستوي، دوی نور هم امتیاز غواړي او ته که مقابل طرف سره انډول برابر کړې، نو دوی خپلې غوښتنې اتومات راکموي، نو دا سیاسي تېروتنه وشوه او د ډاکټر اشرف غني تر شا خو ملت ولاړ و، داسې ملت چې ده پرې پیسې مصرف نه کړې، بلکې پر ده یې مصرف کړې، داسې طلايي چانس د یو کانديد لپاره نه پيدا کېږي، باید ډاکټر صیب اشرف غني ملت ته توضیح کړي وای او ملت باندي یې باید غږ کړی وای، دلاخه چې دخپل ټیم مشخصو اشخاصو ته چې ملي افکار پکې زیات وو، هغو ته هم داموضوع تشریح نه شوه، نو اشتباه وشوه او نتیجه دا راووته چې بایلونکي کانديد تر گټونکي کانديد ډېر امتیاز ترلاسه کړ او مصونیت یې هم ترلاسه کړ یوازې امتیاز نه، نو دی (غني) سبا ته په مسوولیت کې شامل خو په امتیاز کې شامل

نه دی، هغه بل په امتیاز کې شامل په مسوولیت کې شامل نه دی، داسې یو کار وشو نو خدای دې وکړي چې سبا واک ته ورسېږي او ووايي چې دغه هوکړه لیک د افغانستان د اساسي قانون خلاف دی، او زه اساسي قانون ته وفادار یم.

پوښتنه: مسعود سروري: استاده کومه موافقه چې دې دواړو ټیمونو سره وکړه، دوی ستونزه حل کړه که د راتلونکو پنځو کلونو لپاره نوره هم اوږده شوه، بله دا چې کومه موافقه چې د تحول او تداوم ټیم د اصلاحاتو او همپالنې ټیم سره وکړه که دا موافقه دوی له وسله والو مخالفینو سره کړي وای، د افغانستان په ګټه به نه وای؟

ځواب: تېرې تجربې ته په کتو سره، دا ستونزه وغځېدله، خو دا به پنځه کاله دوام نه کوي، ځکه د دواړو کانديدانو کرکټر داسې دی چې دوی دواړه په یو حکومت کې ګوزاره نه شي کولای، له دوی به یو ټیم له حکومته وځي، کېدی شي حکومت د ښکېدا له خطر سره مخامخ شي، اصلي مشکل دا دی چې ملت یې له بحران سره مخامخ کړ، دا یو امتیاز طلبه اپوزیشن دی، دا خو داسې دی چې د یو کور په تیر کې چې چینجی وي، د تیر خوږلني خوري له منځه یې وړي چې ختم شي، اخره کې ټوله کوټه له منځه یوړي، یو څو کاله بیا هم دا کوټه دوام کوي خو اخیر غورځېږي. هغه نور مخالفین چې دي هغوی خو بالفعل فزیکي خطر دی، اور دی، که هغوی سره موافقه وشي افغانستان کې فزیکي جګړه ختمېږي. بیا د اصلاحاتو لپاره د حکومت په داخل کې زمینه برابرېږي او دا ټیم چې په حکومت کې وي هغوی سره د سولې خبرې پر مخ نه وړل

كېږي، دوی مخالفت كوي لكه ديارلسو كلونو كې يې چې وکړ، دوی کله داسې موقع له لاسه ورکوي چې هم په پوزېشن کې وي او هم په اپوزېشن کې، نیم عمر يې په جهاد کې تېر کړی، نیم يې په مقاومت کې تېر کړی، نیم يې په ډيموکراسۍ کې، په پنځوسو کلونو کې يې هېڅ گناه نه ده کړې، پاک سوتره دي، يوازې دوی پاک دي نور د ټولې نړۍ خلکو اشتباهات کړي يوازې دوی هېڅ اشتبا نه ده کړې، افغان هم نه يم د افغانستان څوکۍ هم غواړم، ويندويان يې چې کېني وايي ((ما شهروند اين سرزمين هستيم))، داسې نه وايي چې زه افغان يم، نو په دغه مفکوره باندې چې دا خلک په دې حکومت کې داخل شي د دې ملت برخليک به کومې مرحلې ته ورسېږي؟

مامور حبيب الله: د کرزي صيب حکومت هم شمالي ټلوالې ته ډېر خدمت وکړ، پر ډېرو لويو لويو څوکیو يې مقرر کړل، بالاخره موږ او تاسو وليدل چې د کرزي عکس يې تر پښو لاندې کړ، اگر که زه پرې ډېر خوشاله شوی يم، دا کوم کار چې شمالي ټلوالې کړی دی، دا کار يې بڼه کړی چې د کرزي عکس يې لغت کړی، نو له ډاکټر صيب اشرف غني څخه زما پوښتنه دا ده چې دی به څومره وکړای شي دغه ټيم راضي کړي؟

ځواب: کوم شی چې تجربه شوی وي بايد بيا يې تجربه نه کړو، دا خلک وفا نه لري، له کرزي سره يې وفا ونه کړه چې دومره پۍ يې پرې پرېښودې نو بل چا سره خو يې قطعاً نه کوي، له ډاکټر صيب اشرف غني سره يې چې موافقه کوله ويل يې چې موږ له همدا اوس څخه عملاً کار شروع

کوو، خو اوس یې هم عکسونه لگېدلي دي او پرې ليکلي يې دي ((رييس جمهور منتخب افغانستان)) هغه نه راکښته کوي.

پوښتنه: شريف الله ناصري: د دغه پرېکړه ليک محتوا چې دوی پرې هوکړه کړې، که تخنيکي برخې ته يې لار شو، يوه خبره چې د جهاد تر څنگ جوخته ورسره ذکر شوې هغه د ((مقاومت)) په نامه ده، البته زموږ د کشفې ارگانونو نوملړ ته که لار شې دوی تقريباً (دوه زره) امتيازي جنرالان د مقاومت په نوم لري، د دوی حقوق به هم د ډاکټر صيب اشرف غني په

راتلونکي حکومت کې خوندي وي او د جنرالانو شرايط په دې هېواد کې معلوم دی، چې هغوی معاش لري، وسايل لري او د ځان د محافظت په خاطر هم يو شمېر تشکيلات لري او بله خبره چې د ولسمشر (يوويشت) صلاحيتونه چې په اساسي قانون کې درج دي او د انتقال وړ نه دي او هره اداره چې په يو هېواد کې رامنځته کېږي هغه د يو ضرورت پر بنسټ وي، هغه ځانته صلاحيتونه، مسؤليتونه، گزارش ورکونکې اداره لري، يانې زموږ راتلونکي اجرايه رياست چې دوی ځانگړی کړی دا هغه بې تيرانو کوټه ده چې تش بام يې په هوا ودرولی، دوی به چاته گزارش ورکوي او د کومو وظيفو لايحي پر بنسټ به دوی دې هېواد او ادارې ته کار کوي؟

ځواب: تشويش هم همدا دی چې راتلونکو څو ورځو کې به دواړه ټيمونه کېني او د اجرايه رييس صلاحيتونه به مشخصوي، دا جزيات دي، اکثره وخت په کلياتو کې اختلاف نه وي، کله چې خبره جزياتو ته رارسېږي مشکلات پيدا کېږي، ځکه اصلي مسئله په جزياتو کې ده، ټول وايي په

افغانستان کې دې عادلانه حکومت راشي، نو څنگه يې راولي؟ بل که ډاکټر صيب اشرف غني د ولسمشر په توگه لوړه وکړي، نو بيا خپل مسؤليتونه لري، داسې نه ده چې يو شخص ولسمشر وټاکل شو، نو بيا هر څه چې يې زړه غواړي هغه به کوي، د هغه صلاحيتونه لکه څنگه چې په اساسي قانون کې تثبيت دي او څه نور چې قانون ورته وړاندوينه کړې، دی له هغو نه اخواته چا ته څه نه شي ورکولی او که دغه ټيم د اجرايه رييس صلاحيتونه د اساسي قانون خلاف وضعه کړي، نو طبعاً به هغه سبا ته پرابلمونه پيدا کوي.

محمد بشير بشر يار: زه په ډنمارک کې اوسېږم، هلته مې له ډاکټر

صيب اشرف غني څخه د ملاتړ په خاطر يوه لويه غونډه جوړه کړې وه، چې تر (۹۰) څخه پکې زياتو افغانانو گډون کړی و، ما له اشرف غني څخه په دې خاطر ملاتړ وکړ او خلک مې د هغه ملاتړ ته وهڅول چې د ډاکټر صيب اشرف غني شعارونه مې ډېر خوښېدل، تل به يې ويل

چې زه سهامی شرکت نه جوړوم، خو تر هغه يې هم خبره بدتره کړه، که ډاکټر صيب په اپوزېشن کې وای زما لپاره به په زړه پورې وای ځکه مبارزه به يې کړې وای ممکن چې څه اصلاحات راغلي وای، خو اوس په دې حالت هېڅکله موافق نه يم او زما په شمول ټول ملگري په تشویش کې دي او دا حکومت د افغانستان د گټو پر خلاف بولي. که دا حکومت جوړ

شي هم دوام به ونه کړي ځکه دا د څوکۍ غوښتلو لپاره دی نه د افغانستان د گټو لپاره.

ځواب: ستاسو تشویش پر ځای دی، فقط یو څو شیان چې دقت په کې په کار و، یو خو باید د راتلونکې لپاره ده ته لږ چانس نور هم ورکړل شي، چې بیا قضاوت وکړو د ده پر عمل باندې، مور چې کوم ځای کې قضاوت کوو دادی چې ده د خلکو له رایو څخه سمه دفاع ونه کړای شوه، مور د ده عمل ته گورو، دا چې بیا اینده حکومت څه ډول کېږي او ده چې چا سره کوم پروتوکول امضا کړي، څومره یې تطبیقولای شي، دا به لږ وخت وغواړي، مجبوریتونه لري، دې کې هېڅ شک نه شته، خو مور باید د مجبوریت او عدالت تر منځ حد ټاکلی وای، چې هم عدالت تامین شوی وای او هم دده څه مجبوریتونه په پام کې نیول شوي وای، سل په سلو کې دلته عادلانه حکومت جوړول ډېر سخت کار دی، مگر د ولس هیلې هم په یو ناڅاپي ډول له منځه وړل دا هم بڼه کار نه دی، یو د خلکو د رایو څخه سمه دفاع ونه شوله، په دې کې سړی قضاوت کولای شي، په دې دویمه مسئله کې باید لږ ورته خلک فرصت ورکړي چې دی څه کوي، ایا د رایو په تناسب سره مخکې ځي؟ لکه څنګه چې د رایو په دفاع کې یې ټیم ډېر

پخ و، حکومت به یې هم دا شی وي؟ اصلي تشویش هم همدې کې دی، ستاسو په شمول د ډېری خلکو تشویش هم همدې کې دی. خو مور وایو حکومت یې باید هسې نه وي لکه د رایو د دفاع سستم کې چې و.

میوند خپلواک: استاده یوه خبره تاسو ته متوجه کېږي چې د عامو خلکو په ذهنیتونو کې دا خبره ده چې

، استاد يون د افغانيت او اسلاميت د غوښتلو لپاره چغه پورته كړه ، لاريونونه يې راوويستل ، خو البته هغه كه ومنل شول يا ونه منل شول بېله خبره ده . تاسې مخكې په خپل ژمنليك كې چې ډاكټر صيب اشرف غني ته مو وړاندې كړى و ، تاسو په دې كې هم يادونه كړې ده ، چوپ پاتې شوي نه ياست ، پوښتنه دا ده كه چېرې ډاكټر صيب اشرف غني يا كوم بل څوك واك ته ورسېږي او بيا پاچا شي ايا تاسو به بيا هم خپلې مبارزې ته دوام وركړئ يا د ځينو خلكو په ذهنيتونو كې چې دا خبره ده چې استاد د خپلو گټو لپاره اسلاميت او افغانيت غوښته او اوس په هر څه چوپ پاتې شو .

ځواب: موږ چې كله له ده سره ژمنليك مطرح كاوه او لوسته مې ورته تر هغه څو مياشتې د مخه موږ ولسمشر كرزي سره كتلي وو ، موږ سره يې توافق كړى و ، چې ستاسې ټولې غوښتنې منم خو تاسو به مظاهره نه باسئ ، بيا به مو هر هره ورځ ورته ځواب لېږه چې څنگه شو؟ خو هغه به ويل ، نن دى او سبا دى ، نن دى او سبا دى ، حتى د انتخاباتو كمپاينونه راورسېدل ، جمهور رييس موږ ته (نه) ونه ويل ، د مشاورينو په وساطت ، د

چارو د ادارې د لوی رییس په وساطت، د امنیت شورا د غړو په وساطت، بس کار خلاص دی، جنجال به نه جوړوئ، همدا به یې ویل، ما درسره لوز کړی. یو وخت کې دې ته راوړسېدو چې د انتخاباتو بهیر راوړسېده، خو دا مهال مو چې وویل موږ مظاهره باسو، ده به ویل نه نه ما درسره قول کړی، درسره منمه یې، بالاخره خبره د انتخاباتو ورځې ته راوړسېده، بڼه که تردې څخه درې ورځې مخکې مظاهره کوې، بیا به خلك وايي چې دا خو یې د انتخاباتو په خاطر وکړه، بیا به مخالفین وايي چې دا وگوره له افغانیت او اسلامیت څخه د ځان په گټه کار اخلي، د اشرف غني په گټه ترې کار اخلي، نو کمپاین لاگرم شوی نه و چې موږ اشرف غني سره دا ژمنلیک وکړ، زه یې درته هغه جملې بیا وایم، ((که چېرې اوسني دولت د هويت په تذکرو کې د (دین) او (ملت) ستونونه ونه لیکل او د دین د ستون په مقابل کې یې هر مسلمان افغان ته د (اسلام) او د دې هېواد د هر وگړي لپاره د (افغان) کلمه ونه لیکله، نو له راتلونکي دولتته غواړو چې هم د هويت په تذکرو کې د اساسي قانون له محتویاتو او احکامو سره سم ضرور د (اسلام) او (افغان) د تثبیت لپاره د (دین) او (ملت) ستونونه ولیکي او په دې ډول خپل اسلامي او ملي مسولیت ادا کړي او هم د افغان ضد او ملت ضد ډلو تپیلو او اشخاصو پر وړاندې ټینګ گامونه پورته کړي.))

موږ چې یو کامل مخکې د پښتونستان واک لوجه ټک وهله، موږ په دې پوهېدو که زور یې ورسپړي دا نوم بدلوي، بیا یې ورته په خپلو اعلاناتو کې (میدان فواره اب) وویلي، نو دې ته موږ مخکې تېرمخکې متوجه وو چې مخکې تر مخکې ژمنه واخلو، که دې بل راسره بې وفایي وکړه او تر اخره پورې یې له افغان کلمې سره جفا وکړه او له خپلې څوکۍ څخه نا افغانه ولسمشر لار، څومره به ورته افتخار و، بلکې دا یې مسولیت و، یو ځل یې فرمان صادر کړی پر ۱۳۸۱ یا ۱۳۸۲ ل کامل چې ټولو ته دې

افغان وليکل شي، يا هغه فرمان غلط دی يا دا اوس شاتگ له افغان کلمې څخه، ما ورته وويل ته افغان ولسمشر يې که نه؟ ويل يې هو يم، ما ورته وويل، چې افغان نه وي نو ته د څه شي ولسمشر شوي؟ که پاکستان او ايران يرغل وکړي، نوته به د هغوی دفاع څنگه وکړای شي؟ چې د افغان کلمې څخه دې دفاع ونه کړای شوه چې دده پرې فقط امضاء وه. بيا ټول ولس ته وایم:

قاضي القضاة ناست و، لوی څارنوال ناست و، عدلیې وزیر ناست و، خدای دې اوس وبنی، اوس مړ دی، عدلیې وزیر غالب یې مخالفت وکړ، پر عدلیې وزیر سربره (۱۳) دولتي چارواکي ناست وو، د اساسي قانون تطبیق د څار کمیسیون مشر گل رحمان قاضي ناست و، استاد نصرالله ستانکزی ناست و، د علماو شورا رییس مولوي صیب قیام الدین کشف ناست و، کشف صیب ورته وويل، چې که له ما څخه افغانیت او اسلامیت واخلي، نو ما کې څه شی پاتې شول؟ او لعنت دې وي پر هغه شخص باندې چې هم په افغانیت شرمېږي او هم په اسلامیت شرمېږي،

هغه بېخي نه انسان دی نه افغان دی، دلته څنگه اوسېږي په دې مملکت کې، تر دغه حده پورې شخړه مخې ته لاړه، خو بیا یې هم ونه کړ، نو موږ سره نور کوم وس و؟ که مظاهره دې کوله درته ویل یې مظاهره ولې وباسې؟ لوز مې درسره کړې دی، بیا چې دې مظاهره کړې وای بیا یې درته ویل گوره ما خو دا کار کاوه مظاهره دې ولې وویستله؟ راباندي خرابه دې کړه، همدا یې راته په غونډه کې هم وویل. چرند سنگ هندو هم راسره و، هغه ورته وویل زه په افغانیت وپارم، که ته ماته د دین کلمه ونه لیکې نو ماته به په هند کې خلك څه وایي؟ زه د هندوستان هندو یم که دافغانستان هندو یم؟ زه افغان هندو یم که هندو هندو یم؟ هندو ورته پېغور ورکړ، هم و یې نه کړ، که مظاهره دې کوله درته ویل یې ما درته ویل مظاهره مه کوه تا ولې وکړه، په رسمي مجلس کې یې راته وویل، که تاسې مظاهره نه وای ویستلې، ما خو دا درته لیکه، ما ورته وویل که تا لیکلی وای نو موږ ولې مظاهره ویستلې، خو لیکلی دې نه و چې موږ مظاهره ویستلې، نو جنجال په څه شي پیدا شو، ما ویل ستا حکومت خو دا کار زموږ پر ضد وکړ، چې موږ مظاهرو ته مجبور شو، نو چې افغانیت په کې وای مظاهره، ته څه ضرورت و؟ د ملي تحریک مجله وگورئ، په هغې کې دېرش مخه یانې د کتاب په سایز نږدې شپېته مخه دا ټول جریان له (A) څخه تر (Z) پورې په زېر او زېر سره لیکل شوی دی، نو اوس مو په دې خاطر له ده څخه مخکې تر مخکې ژمنه واخیستله چې ته داسې نه شي؛ په هغه مرض باندي ککړ نه شي، نو نور به د یو عادي افغان په وس کې څه وي؟ هغه کاندیدان چې ددې ولس پر اوږو بار شي او ته یې پورته کړې، بېرته تا سره خیانت وکړي نو نور به ستا څه په وس کې وي غیر له دې نه چې په خدای یې وسپارې او یا یې په همدې ملت وسپارې، گوره هغه ته مو رایه ورکړه اوس ملت له هغه نه لاس اخیستی دی. خپله به یو وخت وځورېږي، دی که هم د ملت غوښتنې ونه مني دا هم پر هغه بدبختۍ اخته کېږي، بل گټه څه مانا لري؟ زه گټې ته ضرورت نه

لرم، زما ژوند د خدای فضل دی ښه دی، خدای پاک راته د ژوند ټولې
اسانتیاوې او سهولتونه راکړي دي او زه فکر کوم د دې لپاره یې راته
برابر کړي چې زه د افغانستان او خپل ولس خدمت وکړم، له خدای نه ډېر
شکر ګوزار یمه. پر همدې یې ختموو، کور مو ودان چې دې محفل کې مو
ګډون وکړ

په خدای مو سپارم

ملي درسونه

محمد اسمعيل يون

۱۳۹۴ ل کال

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم : ملي درسونه

ليکوال : محمد اسمعيل يون

خپرونډی : د افغانستان ملي تحریک، فرهنگي خانگه

وېبپاڼه : www.melitahrik.com

کمپوز : فياض حميد

پښتۍ ډيزاين : فياض حميد

چاپشمېر : ۱۰۰۰

چاپکال : ۱۳۹۴ ل کال

د تحریک د خپرونو لړۍ : (۹۰)

د ليکوال د خپرونو لړۍ : (۳۶)

يادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت ليکوال پورې اړه لري.

نيوليک

مخ	سرليک	گڼه
۱	د تحريک يادښت	۱
۲	ملي درسونه يو ژوندی پوهنتون	۲
۵	ملي درسونه او دا اثر	۳
۹	ملت	۴
۱۷	پوښتنې او ځوابونه	۵
۳۳	انتخابات او احتمالات	۶
۷۱	پوښتنې او ځوابونه	۷
۸۰	انتخابات او خطرات	۸
۱۰۳	پوښتنې او ځوابونه	۹
۱۱۳	وتونه او جنجالونه	۱۰
۱۲۳	پوښتنې او ځوابونه	۱۱
۱۲۹	لوزونه او عملونه	۱۲
۱۶۶	پوښتنې او ځوابونه	۱۳

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.

مننه او کور وداني

د افغانستان ملي تحريک د هېواد پالې او فرهنگپالې اغلې (حوريه عالم) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته يې اوږه ورکړه. ملي تحريک وياړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ يې پيل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. مور له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هيله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

يو ځل بيا ددې اثر له ليکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې ددې اثر د ليکلو او چاپولو جوگه شول.

په فرهنگي مينه

د افغانستان ملي تحريک

MELI

DARSOONA

“National Speeches”

By: M.Ismael Yoon

د افغانستان ملي تحريك
www.melitahrik.com

د خپرونو لړ: ۹۳
د ليکوال د خپرونو لړ: ۳۸

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**